

RESEPTI.

Kirkkohallituksen ulkoasiain osaston teologisten asiain tiedotuslehti 3/1994 - ISSN 1235-8878
toimittettu yhteistyössä Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan ekumeniikan arkiston kanssa

- KATSAUKSIA KIRKKOJEN
VÄLISIIN SUHTEISIIN
- MATKARAPORTTEJA
- EKUMENIIKAN ARKISTO
TIEDOTTAA
- AJANKOHTAISIA JUL-
KAISUJA JA ESITELMIÄ
- MINNE MENNÄ
- EKUMEEENISIA KOULUTUS-
MAHDOLLISUUKSIA

1. KATSAUKSIA KIRKKOJEN VÄLISIIN SUHTEISIIN

Juhani Forsberg: Leuenbergin IV yleiskokous Wienissä 3–10.5.1994	3
Jan Edström: Rapport från Ekumeniska rådet i Finland	9
Tapio Luoma: Thomas F. Torrance	12
Tuomo Mannhermaa: Konrad Raiserin ekumeeninen ohjelma	17
Juha Pihkala: Kasteen vastavuoroinen tunnustaminen	19
Matti Peiponen: EYCE rantautui Suomeen	22
Antti Saarelma: Kardinaali Cassidy arvioi ykseyden mahdollisuuksia	24
Pirjo Työrinoja: Oppituumioiden poistaminen – ekumeeninen minimi?	27
Uusi kansainvälinen luterilais-katolinen komissio	31

2. MATKARAPORTTEJA

Johanna Jämsä: Ekumenia, kulttuuri ja synkretismi	32
Laura Nyman: Vuosi Unkarissa	35
Timo Pokki: Gettysburg & Washington	38
Pirjo Työrinoja: Pohjoismainen oppituumioita käsittelevä neuvottelu	41

3. EKUMENIIKAN ARKISTO TIEDOTTA

Antti Raunio: Ekumeeninen iltapäivä / Muutto ja uudet tilat / Syksyn tapahtumia	44
Antti Raunio: Luterilaisen maailmanliiton ykseysmallin juurilla	46

4. AJANKOHTAISIA JULKAISUJA JA ESITELMIÄ

Antti Raunio: Ajankohtaista kirjallisuutta ekumeenisesta dogmatiikasta	49
Antti Saarelma: Paavi ottaa kantaa naispappeuteen	53
Pirjo Työrinoja: Kirkkoliittojen ajankohtaisia julkaisuja	57

5. MINNE MENNÄ

Kaksi valtakunnallista missiologista luontopäivää	59
Symposium Jumala ja ihminen	60

6. EKUMEENISIA KOULUTUSMAHDOLLISUUKSIA

Hanna-Maija ja Mikko Ketola: Venäjän ja Viron kirkkohistorian jäljillä	64
Antti Raunio: Nordplus ja Erasmus -opiskelijavaihto-ohjelmat	69
Kirkollisia stipendejä	71

?????????Reseptio + tilauslipuke

RESEPTIO / Kirkon ulkoasiain osasto, teologiset asiat
osoite: PL 185, 00161 Helsinki, p. 90-1802 397, fax 90-1802 230
yhteystieto: Helsingin yliopisto/ekumeniikan arkisto
PL 33 (Aleksi 7), 00014 Helsingin yliopisto, p. 90-191 3025, fax 191 3033
toimitus: TT Antti Raunio, TK Antti Saarelma, TT Pirjo Työrinoja; taitto: Minna Sipilä

Katsauksia kirkkojen välisiin suhteisiin

Leuenbergin IV yleiskokous
Wienissä 3–10.5.1994

Juhani Forsberg

Euroopan protestanttisten kirkkojen kesken solmittu Leuenbergin konkordia on ekumeeninen asiakirja, joka yhdistää toisiinsa 86 Euroopan reformoiduista, luterilaisista ja unioiduista kirkkoista. Konkordian allekirjoittaneet kirkot tunnustavat toisensa kirkkoina sekä ovat keskenään ehtoollis- ja saarnatuoliyhteydessä. Pohjoismaiden luterilaiset kirkot eivät ole allekirjoittaneet konkordiaa, mutta ne ovat osallistuneet siihen teologiseen jatkokäytöskentelyyn, josta konkordian allekirjoittaneet kirkot ovat sopineet. Pohjoismaiden luterilaisista kirkkoista on myös aina ollut edustaja Leuenbergin eksekutiivikomiteassa.

Leuenbergin konkordian allekirjoittaneiden sekä teologiseen jatkokäytöskentelyyn osallistuvien kirkkojen edustajat kokoontuivat Leuenbergin 4. yleiskokoukseen Wieniin 3–10.5.1994. Kokouspaikkana oli jesuiittojen Exerzitien- und Bildungshaus Lainzissa. Osanottajia oli 161, joista 111 oli delegaatteja konkordian allekirjoittaneista ja muutamista muista teologisissa jatkokäytöskentelyssä mukana

olevista kirkkoista. Kokouksen aihe oli "Todistuksen ja palvelun kasvava yhteys – Euroopan reformatoriset kirkot".

Muutamia puheenvuoroja

Täysistuntojen ja ryhmätyöskentelyn lisäksi kokouksessa oli vain muutamia esitelmiä, puheita ja tervehdyksiä. Luonnollisesti Leuenbergin omien miesten, presidentti Friedrich-Otto Scharbaun ja prof. Pavel Filippin ajatukset ansaitisivat tulla selostetuiksi, mutta seuraavassa saakoot kokouksen vieraat etusijan.

Tunnetuin vieraista oli professori Alfred Grosser, aikoinaan natsseja Saksasta Ranskaan paennut politologi, joka katsoo itse olevansa ei-uskovainen humanisti. Grosserin puheen aihe oli politiikka ja etiikka nykyisessä Euroopassa. Pidetty esitelmiä poikkesi jossakin määrin käsikirjoituksesta ja se oli kirkkoja kohtaan samalla kertaa kriittinen ja yhteyshakui-nen. Erityisesti niitä äänenpainoja vastaan, jotka pitävät politiikkaa lähinnä li-kaisena pelinä, Grosser korosti politiik-

kaa yhteiskunnan hienoinpana ja jaloim-pana toimintana, jonka tehtävänä on auttaa yhteiskuntaa suhtautumaan oikein tulevaisuuteen. Erityisesti hän korosti järjen ja logiikan käytön sekä arvojen merkitystä politiikassa. Evankelisia kirkkoja hän varoitti "järjelle vieraasta hurmahenkisyydestä", mutta korosti samalla järjen ja "lämmön" yhteenkuuluvuutta, koska vain yhdessä niiden avulla voidaan kohdata ne vaarat, jotka uhkaavat ihmisarvoa, totuuden etsintää, vapautta, oikeudenmukaisuutta ja solidaarisuutta.

Teologisesti kenties kiinnostavimman esitelmän piti saksalainen metodistipiispa **Walter Klaiber** aiheesta "Eletty armo – metodistisia virikkeitä Euroopan reformatoristen kirkkojen yhteiselle tehtävälle". Klaiber on Ernst Käsemannin assistenttina saanut perusteellisen saksalaisen eksegeettisen koulutuksen, jonka hän on kyennyt yhdistämään hedelmällisellä tavalla metodistiseen hengelliseen elämään. Toisaalta oli luonnollista, että hän toi esiin oman hengellisen perinteensä keskeisiä asioita kuten esimerkiksi kokemuksen merkityksen, mutta toisaalta hän korosti esityksessään useita myös luterilaiselle uskonkäsitykselle ja teologialle tärkeitä näkökohtia kuten esimerkiksi kultaisen säännön merkitystä. Erityisesti keskeinen kysymys vanhurskauttamisesta ja pyhityksestä sai esitelmässä tulkin-
nan, joka osoittaa metodistisen ja luterilaisen (ja reformoidun) yhteisymmärryksen mahdollisuuksien huomattavaa kasvamista.

Klaiberin esitelmästä jäi se yleisvaikutelma, että luterilaiselta pohjalta olisi jopa helpompaa lähestyä metodistista uskonperinnettä kuin eräitä toisia protestanttisia kirkkoja, jotka jo kuuluvat Leuenbergin konkordian allekirjoittajien jouk-

koon. Lukuunottamatta yhtä argentiinalaista metodistikirkkoa muut metodistikirkot eivät ole allekirjoittaneet konkordiaa. Metodistit eivät alun perin olleetkaan konkordiaa luomassa, ja Wienin yleiskokouksen kannan mukaan Leuenbergin konkordian pohjalla mahdollisesti solmittava laajempi kirkkoyhteys, joka ulottuu luterilaista ja reformoitua perinnettä laajemmalle ns. "tunnustukseltaan sukua oleviin" kirkkoihin, voi tarvita toteutuakseen konkordiaa tulkitsevan täydentävän selityksen.

Yleiskokouksen vieraiden esityksistä ehkä eniten keskustelua herätti anglikaanipiispa **Stephen Sykesin** puhe aiheesta "Englannin kirkko ja Leuenbergin kirkkoyhteys Euroopassa – mahdollisuudet ja rajat". Puhuja suhtautui toisaalta myönteisesti Leuenbergin konkordian peruspyrkimykseen ja sen pohjalta syntyneeseen kirkkoyhteyteen, vaikkakin hän totesi, etteivät anglikaaniset kirkot olleet konkordian syntyvaiheessa siinä mukana. Toisaalta hän kuitenkin totesi, että pyrittäessä laajentamaan kirkkoyhteyttä anglikaaneihin päin nykyisessä tilanteessa tarvitaan "toisen sillan rakentamista", jolloin molempien osapuolten jo saavuttamat kahden- ja monenkeskiset ekumeeniset tulokset tulisi ottaa huomioon. Sykes päätyi puheessaan varsin pian Englannin kirkon ja Saksan evankelisen kirkon väliseen Meissenin sopimukseen, Porvoon yhteiseen julkilausumaan sekä useisiin muihin ekumeenisiin sopimuksiin, joissa anglikaanit ovat olleet mukana. Tältä pohjalta hän totesi "uuden sillan" rakentamisen ongelmana olevan Leuenbergin konkordian 2. artiklan, jonka mukaan kirkon tosi ykseyden välttämättömän ja riittävä edellytys on yksimielisyys evankeliumin oikeasta opettamisesta ja sakramenttien oikeasta jakamisesta.

Ongelmaksi se osoittautuu sen tähden, että konkordia ei puhu mitään kirkon virasta. Kirkolliseen yhteyteen kuuluu anglikaanisen kirkon mukaan myös historiallinen piispuus, joka turvaa – vaikkakaan se ei takaa – kirkon ykseyden. Samalla hän totesi kuitenkin myös, ettei anglikaaninen kirkko katso piispuuden olevan evankeliumista erillään tai sen yläpuolella.

Toisaalta suurin osa Sykesin puheen herättämistä reaktioista olivat kritiikkiä hänen piispanviran merkityksestä esittämiään ajatuksia vastaan, mutta toisaalta yleiskokous lisäsi asiakirjoihinsa kohdan, josta piispuuteen liitettyjen varausten lisäksi käy ilmi myös sen myönteinen merkitys kirkon ykseyden ilmentämiselle.

Luterilaiselta kannalta myönteinen mutta varmaankin reformoiduista lähtökohdista jossakin määrin ongelmalliseksi koettu oli Wienin roomalaiskatolisen arkkipiispan, kardiinaali **Groerin** kehoitus "orientoitua" Lutheriin. Kardiinaali muistutti kuulijoita siitä, että Luther kunnioitti syvästi Kristuksen todellista läsnäoloa ehtoollisissa ja että evankelis-luterilaisten maakirkkojen kirkkojärjestykset ovat säilyttäneet perintönään Lutherin uskon Kristuksen todelliseen läsnäoloon ehtoollisissa. Groerin mukaan juuri alttarin sakramentin yhteinen kunnioittaminen voisi tuoda erossa olevat kristityt lähemmäksi toisiaan.

Kokouksen hyväksymät teologiset asiakirjat

Leuenbergin yleiskokous käsitteli työryhmissä ja täysistunnoissa useita teologisia ja Leuenbergin organisaatiota koskevia asiakirjoja, joiden parissa oli jo aikaisemmin työskennelty varsin pitkään.

Teologisten asiakirjojen laatimisen ja hyväksymisen päämäärä on siinä, että tämän työskentelyn avulla kyettäisiin selvittämään ja poistamaan ne teologiset epäselvyydet ja erimielisyydet joita vielä on olemassa konkordian allekirjoittaneiden kirkkojen välillä. Tässä tarkoituksessa kokous "omaksui" kolme asiakirjaa kirkosta, ehtoollisesta ja kasteesta.

Kirkko-oppia koskeva asiakirja on nimeltään "Jeesuksen Kristuksen kirkko. Reformatoristen kirkkojen panos ekumeeniseen dialogiin kirkon ykseydestä". Tämän kuten muidenkin yleiskokouksen asiakirjojen saksankieliset tekstit ovat ilmestyneet epd-Dokumentation-julkaisun numeroissa 25/94 ja 26/94. Nämä julkaitaan myöhemmin kirjana eri kielillä.

Kirkko-oppia koskevan asiakirjan laatimisesta oli päättänyt Leuenbergin edellinen yleiskokous 1987 Strasbourgissa. Asiakirjaa laatimaan asetettiin projekti-ryhmä, joka kokoontui useita kertoja. Eksektiivikomitean käsittelemä versio lähetettiin kirkkoille ja eräille muille tahoille kannanottoja varten. Saadut 24 kannanottoa – niiden mukana myös Suomen ev.-lut. kirkon teologisten asiain jaoston laatima – työstettiin tekstiin Sigtunassa 1993.

Tässä yhteydessä ei ole mahdollista selostaa varsin laajan (35 s.) asiakirjan sisältöä. Kysessä ei ole systemaattinen kirkko-opillinen esitys, vaan Leuenbergin kirkkojen saavuttama konsensus kirkon olemuksesta, kirkon suhteesta yhteiskuntaan sekä kirkon ykseydestä ja siihen liittyvästä ekumeenisesta päämäärästä.

Leuenbergin konkordian ja siitä käydyn keskustelun historian valossa on merkittävää, mitä kirkkoa koskeva asiakirja sa-

noo virasta. Itse Leuenbergin konkordian ei käsittele lainkaan kirkon virkaa, vaan se puhuu ainoastaan ordinaation vastavuoroisesta tunnustamisesta. Yleiskokous omaksui nyt asiakirjan, johon sisältyvät kirkon virkaa tulkitsevat ns. Tampere-teesit, joissa mm. todetaan, että ordinoitu virka kuuluu kirkon olemukseen (das Sein der Kirche), joskaan tämä virka yksin ei takaa kirkon oikeaa olemusta (das wahre Sein der Kirche). Tämä virka perustuu Kristuksen erityiseen aseukseen. Ordinoitun viran rinnalla asiakirja puhuu myös reformoitua perinnettä seuraten "asetetusta virasta" (das geordnete Amt). Ordinoitu virka ymmärretään tällöin asetetun viran osaksi. Yleiskokous lisäsi asiakirjaan jakson (osa kohdasta 2.5.2.1), jossa se toistaa käsityksen siitä, että evankeliumin julkisen julistamisen ja sakramenttien jakamisen virka on kirkolle perustavaa laatua oleva ja välttämätön. Samassa yhteydessä se toteaa myös, että tämä virka on saanut erilaisia ilmenemismuotoja, joita voidaan pitää Jumalan antamana lahjana ja rikkautena.

Jo Tampere-teseissä käsiteltiin "kaitseksen" (episkope) virkaa ja todetaan, että piispuuden korostaminen on enemmän ominaista (varsinkin Skandinavian) luterilaisille kirkkoille, kun taas reformoidut kirkot korostavat presbyteriaalis-synodaalista järjestystä kirkon johtamisessa.

Tampere-teseistä tehdyissä johtopäätöksissä todetaan, että sekä (historiallista) piispanvirkaa että synodaalis-presbyteriaalisen järjestyksen mukaan jäsenettyä virkaa voidaan arvostaa ykseyden palvelijana. Tämä lisäys on sikäli merkittävä, että asiakirjassa ja siitä käydyssä keskustelussa tuli esiin pääasiassa varauksellisia

tai kriittisiä näkökantoja (historialliseen) piispuuteen.

Virkaa koskevien lausumien ekumeeninen merkitys jää kuitenkin suhteellisen heikoksi, koska nimenomaan siihen sovelletaan kirkkodokumentissa Leuenbergin menetelmällistä perusratkaisua "perusta – ilmaus" (Grund – Gestalt; 2.5.1.2.). Yhteinen perusta on lausuttu varsin yleisluontoisesti, kun taas kirkkojen virkakäsityksissä olevia muita eroja ei pidetä kirkkoja erottavina.

Evangelische Pressedienstin toimittaja Hans Hafenbrack piti asiakirjaa "Jeesuksen Kristuksen kirkko" niin onnistuneena, että hänen mielestään sen myötä Leuenbergin konkordia on saavuttanut päätavoitteensa. Tätä lausumaa voidaan perustellusti pitää yliarvointina, mutta joka tapauksessa asiakirjalla on Leuenbergin kirkkojen itseymmärrykselle huomattava merkitys, jos se otetaan näissä kirkkoissa todesta.

Kastetta käsittelevä asiakirja "Kasteopista ja -käytännöstä" oli varhaisemmassa muodossaan ollut jo edellisen yleiskokouksen (Strasbourg 1987) käsiteltävänä. Nykyinen versio perustui ns. "eteläeurooppalaisen ryhmän" (todellisuudessa valtaosa työryhmän jäsenistä oli Keski-Euroopasta) monivuotiseen työhön. Asiakirjassa käsitellään sekä kasteen teologiaa että sen käytäntöön liittyviä ongelmia.

Leuenbergin konkordian kastetta koskevista lausumista puuttui kokonaan mm. maininta lapsikasteesta. Nyt hyväksytty asiakirjassa tämä teema otetaan esiin. Lapsikastekäytäntö hyväksytään, ja sitä pidetään tasavertaisena aikuiskasteen kanssa. Jumalan armon lupauksen (Gna-

denzusage) katsotaan molemmissa kastekäytännöissä aina kulkevan ihmisen vastuksen edellä.

Kastedokumenttiin sisältyy aika paljon käytännöllis-pastoraalista pohdintaa ja opastusta sellaisiin tilanteisiin, jotka ainakin meillä ovat marginaalisia. Ehkä ne eivät ole sitä useissa Leuenbergin konkordian allekirjoittaneissa kirkkoissa. Tällaisia kysymyksiä ovat mm. kasteen "myöhentäminen" (Taufaufschub) sekä lasten siunaamisen ja kasteen sekoittamisen vaara. Työryhmässä käydyistä keskustelusta kävi ilmi, että joissakin kirkkoissa on tarvetta luoda (teologisia) sääntöjä hätä- ja poikkeustapausten vaatimusten mukaisesti, vaikka niiden ratkaiseminen tulisi jättää tapauskohtaisen pastoraalisen harkinnan varaan.

Ehtoollista koskeva asiakirja "Ehtoollisopista ja -käytännöstä" on luonnollisesti jo sen tähden kiinnostava, että aikoinaan Suomen ev.-lut. kirkon Leuenbergin konkordiaa kohtaan esittämä arvostelu kohdistui osaksi juuri sen ehtoollista koskeviin lausumiin.

Myös tämän asiakirjan oli viimeistellyt eteläeurooppalainen ryhmä kirkkoista saadun palautteen perusteella. Otsikkonsa mukaisesti asiakirja jakaantuu kahteen osaan, joista ensimmäinen käsittelee ehtoollisoppia ja jälkimmäinen ehtoollisturgiaa ja muita ehtoolliskäytäntöön liittyviä kysymyksiä.

Yleiskokouksen työryhmässä käydyssä keskustelussa ryhmän valdolainen edustaja pyrki irrottamaan kasteen ja ehtoollisen toisistaan siten, ettei kaste olisi välttämätön edellytys ehtoollisen vastaanottamiselle. Ryhmän enemmistö ei tähän ekumeenisesti varsin ongelmalliseen nä-

kökantaan voinut yhtyä vaikka se ja yleiskokous myönsikin tietyn pastoraalisen ongelman olemassaolon, koska on tapauksia, jolloin ei-kastetut henkilöt saattavat esittää toivomuksen ehtoolliselle osallistumisesta.

Ryhmässä tuotiin myös esiin se itse Leuenbergin konkordian ehtoollislausumista esitetty väite, että luterilainen käsitys Kristuksen todellisesta läsnäolosta tulee niissä riittävästi esiin. Joka tapauksessa itse "reaalipreesens" on ainakin ilmaisuna reformoidulle osapuolelle edelleen käymätön, koska täysistunnossa se poistettiin lopullisesta tekstistä heidän edustajansa ehdotuksen perusteella. Muuten ehtoollista koskeva asiakirja on aika lailla rikastunut viime vuosina ehtoollisesta käydyistä laajemmasta ekumeenisestä keskustelusta.

Näiden kolmen teologisen dokumentin lisäksi yleiskokous "vastaanotti" – ei siis "omaksunut" – kaksi raporttia aiheesta "Kristillinen todistus vapaudesta". Toisen niistä oli valmistanut eksekutiivikomitean asettama projektiryhmä ja toisen sama eteläeurooppalainen ryhmä, joka oli muokannut myös kaste- ja ehtoollisdokumentit.

Vapautta käsittelevät asiakirjat poikkeavat toisistaan siinä määrin ettei niiden liittäminen toisiinsa erillisten teesien muodossa onnistunut niin hyvin, että yleiskokous olisi voinut "omaksua" ne. Sen sijaan yleiskokous päätti lähettää molemmat raportit ja teesit kirkkoille ja pyytää niiden kannatoja vuoden 1995 loppuun mennessä.

Leuenbergin kirkkoyhteyden rakenne ja laajeneminen

Wienin yleiskokouksen kaksi työryhmää käsitteli Leuenbergin kirkkoyhteyden organisatorisia kysymyksiä. Konkordian allekirjoittaneiden kirkkojen laajenemiselle yhä edelleen protestanttiseen kristikuntaan yleiskokous suhtautui samalla kertaa avoimesti ja jossakin määrin pidätyvästi. Erityisesti toivotaan niiden luterilaisten tai reformoitujen kirkkojen, jotka osallistuvat Leuenbergin yhteiseen työskentelyyn mutta jotka vielä eivät ole allekirjoittaneet konkordiaa, tekemään sen "aikanaan". Vetoomus on luonnollisesti suunnattu erityisesti Skandinavian luterilaisiin kirkkoihin.

Muihin protestanttisiin kirkkoihin (esim. anglikaanit, metodistit, baptistit) Leuenbergin kirkkoyhteyden laajeneminen vaatii lisätoimenpiteitä, mutta jo nyt toivotaan näiden kirkkojen osallistuvan entistä säännöllisemmin Leuenbergin konkordian piirissä tapahtuvaan työskentelyyn.

Leuenbergin kirkkoyhteyden rakennetta koskeva merkittävin keskustelu ja päätös tehtiin eksekutiivikomiteaa ja presidenttejä koskevassa asiassa.

Uuteen eksekutiivikomiteaan valittiin Pohjoismaista Norjan kirkon teologisten asiain sihteeri Olav Fykse Tveit. Äskettäin Viron kirkon arkkipiispaksi valittu Jaan Kiivit on myös uuden eksekutiivikomitean jäsen. Hän edustaa järjestössä kirkkoa, joka on hyväksynyt sekä Leuenbergin konkordian että Porvoon yhteisen julkilausuman.

Leuenbergin eksekutiivikomitean ja sen presidenttien kasvavaa ekklesiaalista sta-

tusta kuvasi yleiskokouksessa käyty keskustelu presidenteistä ja heidän edustussellisesta asemastaan Leuenbergin yhteisössä. Lopullisessa päätöksessä yhteisön presidenttien edustusprofiili jäi jossakin määrin matalammaksi kuin yleiskokoukselle tehdyssä aloitteessa. Erityisesti pienten vähemmistökirkojen näkökannalta tällaista edustavuutta pidettiin tärkeänä.

Tuleva työskentely

Wienin yleiskokous päätti Leuenbergin tulevaa työskentelyä varten hyväksyä seuraavat kolme aihepiiriä:

1. Laki ja evankeliumi. Kysymystä tulee tarkastella erityisesti eettisten ratkaisujen näkökulmasta. Työskentelyn yhteydessä on vapautta koskevat asiakirjat otettava huomioon.
2. Kirkko, valtio ja kansakunta. Tämän aihepiirin työstämisellä tahdetaan erityisesti suunniteltuun "Euroopan toiseen ekumeeniseen kokoukseen" 1997.
3. Kirkko ja Israel.

Yleiskokous tuki voimakkaasti syyskuussa 1995 järjestettävää "kolmikantakokousta", jonka tarkoituksena on selvittää, miten Leuenbergin konkordia, Meisenin sopimus ja Porvoon yhteinen julkilausuma suhteutuvat toisiinsa. Kokouksen välttämättömyyttä onkin helppo perustella, sillä sitä puolustavat sekä teologiset että kirkkopolitiiset syyt. Wienin kokous oli esimerkki myös siitä ekumeenisesta ongelmasta, että toisaalla saavutetut ekumeeniset tulokset ovat samalla omiaan luomaan ongelmia toisaalla.

Rapport från Ekumeniska rådet i Finland

av Jan Edström

NIME:s årsmöte i Selly Oak

I början av sommaren, den 18 juni, hölls Nordiska institutet för missionsforskning och ekumenisk forskning, NIME:s årsmöte på Westhill College, Selly Oak. Årsmötet hölls i samband med missionsforskningskonferensen *Mission in a Pluralist World*, som NIME ordnat tillsammans med Selly Oak Colleges. Ekumeniska rådet i Finland representerades på årsmötet och konferensen av generalsekreterare Jan Edström. Rådet är det enda av de nordiska nationella ekumeniska råden som finns representerat i NIME genom sin landsrepresentant. Detta har att göra med lokala förhållanden och kan naturligtvis försvaras. Å andra sidan löper det ekumeniska elementet risken att hamna i skymundan för den starka betoning som ligger på mission och missionsforskning. Årsmötet präglades av goda relationer, samtidigt som en del spörsmål gällande NIME:s administration och ekonomi kunde behandlas. Årsmötet beslöt om att lägga till SKR 5 000 för en presentationsfolder som kunde distribueras till NIME:s medlemsorganisationer och andra intresserade.

Konferens: Mission in a Pluralist World

Själva konferensen präglades av en öppen och fin stämning mellan deltagarna. Möjlighet gavs till möte med andra kristna traditioner, bland annat ett besök hos en "black-lead church" i den sk holiness traditionen, såväl som andra religioner. Vi besökte ett hindutempel inhytt i en tidigare kyrka där glasmålningarna fortfarande var intakta, samt en av de ledande moskéerna i Birmingham. På andra sidan gatan höll man på att uppföra en av de största moskéerna i Storbritannien, vilket våra muslimska vänner var mycket stolta över. Man förhandlade som bäst med myndigheterna om lov att använda sig av böneutropare fem gånger om dagen. Det sociala arbetet har en hög prioritet hos både muslimer och hinduer. Som guide och värd under dessa excursioner hade vi Andrew Wingate som är rektor för College of the Ascension. Han har i över 15 års tid aktivt arbetat med religionsdialog och skrivit ner en del erfarenheter i boken *Encounter in the Spirit*, Muslim-Christian Dialogue in Practice (WCC Risk book series). Utan att desto

närmare gå in på föreläsningarna som hölls under veckan kan man konstatera att det nordiska bidraget till den pågående diskussionen inom missionsforskning är betydande. En viss spänning kunde ibland märkas mellan studenter av afrikansk härkomst och (vita) brittiska föreläsare. Det är inte lätt att bortse från det historiska arv som båda grupper bär på ens i en föreläsningssal.

Baptist World Alliance i Uppsala

Den 18–23 juli samlades världens baptister i Uppsala till General Council Meeting. Omkring femhundra delegater deltog i de veckolånga överläggningarna. Under öppningssessionen hälsade ärkebiskop Gunnar Weman (Svenska kyrkan) och missionsföreståndare Krister Andersson (Fria Missionsförbundet) delegaterna välkomna till Uppsala och Sverige. En gudstjänst hölls också den 24 juli i Uppsala domkyrka, där bland annat ärkebiskop Weman, missionsföreståndare Birgit Karlsson, BWA:s president Knud Wumpelmann och generalsekreterare Denton Lotz deltog. Ekumeniska rådet i Finland representerades genom Jan Edström som informerade om det ekumeniska arbetet i Finland, som en del utav det seminarium som hölls om "interchurch relations" i Norden. Gällande den baptistisk-lutherska dialogen "Baptists and Lutherans in Conversation" fanns inte så mycket nytt att berätta ännu i detta skede. Resultatet av samtalen som hölls 1986–89 publicerades på engelska 1990 och på svenska 1994. Ingen finsk översättning har ännu gjorts vilket vore en förutsättning för samtal mellan baptister och lutheraner i Finland. En annan förutsättning är att både det svenskspråkiga och det finska baptistsamfundet är representerade vid eventuella samtal. Materialet utgör en god grund för vidare samtal eftersom varje kapitel innehåller förslag på hur

man lokalt kunde utveckla relationerna i en alltmer ekumenisk riktning.

Finlands Jerusalem-institut

Ekumeniska rådet beslöt i början av sommaren att tillsammans med en mängd andra institutioner och privatpersoner bli en av grundarna av stiftelsen för Finlands Jerusalem-institut. Institutets uppgift är att stödja och uppmuntra forskning och undervisning i orientaliska språk och kulturer, mångkulturell utbildning, arkeologi, bibeln och de kristna kyrkorna, judendom och islam. Vi hoppas att detta institut på ett levande sätt i framtiden kan hjälpa våra kyrkor och samfund till en öppnare inställning och en större förståelse för andra religioner och kulturer.

Ansvarsveckan

Den ekumeniska ansvarsveckan infaller 23–30 oktober i år. Temat är "Främling i landet – Muukalainen tässä maassa". Mer än tidigare har arbetsgrupperna velat höja den ekumeniska profilen för att nå alla kyrkor och samfund med information. Samtidigt som det ekumeniska engagemanget ökar stärks också trovärdigheten för denna vecka. Under ansvarsveckan, 24–25.10, infaller även ekumeniska rådets höstmöte som i år hålls på Finlands adventkyrkas samskola Toivonlinna i Pikkis. Ansvarsveckan kommer att präglats av mötet genom inbjudna talare och de teman som kommer att beröras.

Religionsfrihet

Under sommaren har det till rådet kommit in rapporter om minoritetskyrkornas situation i olika delar av Europa. Speciellt Bulgarien har aktualiserats eftersom situationen där tycks ha förändrats rätt snabbt till

det sämre. Företrädare för den gamla regimen och den ortodoxa kyrkan har startat smutskastningskampanjer mot etablerade kyrkor såväl som mot nya rörelser utan samfundsförankring. Nationalism och kyrkotillhörighet förknippas allt oftare vilket gör att utrymmet för minoritetskyrkorna att bedriva verksamhet minskar. I Finland finns för närvarande personer som riskerar förföljelse på religiösa grunder om de återvänder till Bulgarien. Ärendet ligger nu hos högsta förvaltningsdomstolen för utlåtande, sedan inrikesministeriet vägrat bevilja dem uppehållstillstånd. Det verkar som om ämnen som religionsfrihet, ekumenik, evangelisation och proselytism blir allt viktigare att lyfta fram i de nationella ekumeniska råden.

EM i friidrott

Under EM i friidrott har den kristna tron kommit i rampluset. Såväl troende idrottare som kyrkorna har på olika sätt varit aktiva kring EM. En ekumenisk gudstjänst hölls i Tempelplatsens kyrka i samband med öppnandet av spelen. Flera finländska toppidrottare och före detta aktiva deltog i procession och med textläsning. Idrottsprästen Göran Hellberg predikade på fyra språk och Jakaranda-kören med sin rytmiska sång gav gudstjänsten en harmonisk prägel. Gudstjänstkommittén hade önskat hålla gudstjänsten på stadion i direkt anslutning till spelens öppnande, men spelens arrangörer ansåg det inte vara möjligt.

Islam

Ekumeniska rådet har tagit initiativ till bildandet av en ekumenisk islam-kommission som skulle ha till uppgift att sammankalla till en islam "hearing" till vilken man skulle inbjuda muslimska makar, myndigheter som behandlar utlänningars problematik, experter på islam och kristna familjerådgi-

vare. Syftet med denna hearing skulle vara att kartlägga de praktiska frågor som möter familjer där den en föräldern är kristen och den andra muslim.

Blandäktenskap

I linje med detta initiativ ligger det pågående projektet kring blandäktenskap, där man just nu håller på att samla material kring kyrkornas och samfundens praxis när det gäller vigslar, förhållningssätt och attityder till andra samfund. Arbetsgruppen kring denna sk familjebok har som målsättning att även få med information från muslimska familjer. Till ekumeniska rådet kommer allt fler förfrågningar om de kristna kyrkornas förhållande till islam, både när det gäller lärofrågor men i synnerhet gällande praktiska frågor. Därför kommer denna bok att fylla en lucka i relationerna mellan kyrkorna och islam.

EYCE

Under hösten kommer den ekumeniska aktiviteten att bli allt livligare på Lotsgatan 1a. Detta eftersom *The Ecumenical Youth Council of Europe* har flyttat sitt generalsekretariat till Finland från Belfast på Irland. Dess nye generalsekreterare Matti Peiponen har nyss påbörjat sin fyraårsperiod i utrymmen bredvid Ekumeniska rådet i Finland. Samarbetet mellan de båda organisationerna kommer att utföras främst på ett praktiskt, tematiskt och personligt plan. Alla med ett ekumeniskt intresse välkomnas att titta in till Lotsgatan 1a för att bekanta sig med de båda institutionernas arbete.

THOMAS F. TORRANCE ja reformoidun teologian ekumeenisia haasteita

Tapio Luoma

"Vetoamukseni ortodokseille on, että he vastustaisivat kiusausta tukeutua – joksinkin yksipuolisesti – teologiasaan Athanasiuksen jälkeiseen kappadokialaiseen kehitykseen ja sen sijaan harkitsisivat uudelleen Athanasiuksen ja Kyrillos Aleksandrialaisen varaan rakentuvan akselin keskeytystä, sillä juuri sen pohjalta voidaan mielestäni löytää yhteisymmärrys paitsi koko itäisessä ortodoksisessa kirkossa nk. 'khalkedonilaisten' ja 'monofysiittien' myös idän ja lännen kirkkojen välillä. Vetoamukseni roomalaiskatolilaisille on että he lähenyisivät uudelleen kreikkalaista patristista kolminaisuusopin ja Kristuksen sijaisihmisyyden ymmärrystä, joka itse asiassa jo on heidän liturgisen uudistuksensa teologisenä taustana, ja erityisesti Athanasiuksen ja Kyrilloksen ei-dualistista teologiaa. Tällainen lähtöminen voisi auttaa heitä voittamaan ne vaikeudet, jotka dualistiset ajattelu- ja elämäntavat ovat lännessä saaneet aikaan. Tämän dualismin seurauksena toisaalta opit yhdestä Jumalasta ja kolmiyhteisestä Jumalasta on irrotettu toisistaan ja toisaalta kirkon legalistinen struktuuri erkaantuu yhä enemmän sen elämästä rakkauden ja Pyhän Hengen

yhteisönä. Vetoamukseni protestanteille on, että he oppisivat katsomaan pluralistisen yhteiskunnan ja reformaation kirkkojen hajaantuneisuuden taakse siihen 'kokonaisuuteen', joka kuuluu Kristuksen kirkon apostoliseen perustukseen, ja että he erityisesti ajattelisivat sitä Jumalan kansan elämän ja palveluksen normatiivista struktuuria, joka juontaa juurensa Jumalan inkarnoituneen Pojan ihmisyyppäpuudesta (human priesthood)..."

(*Theology in Reconciliation*, s. 9–10.)

Tässä Torrance'n ekumeenisia kirjoituksia sisältävästä esseekokoelmasta lainatussa otteessa havaitaan tiivistetyssä muodossa aikamme reformoidun teologian ehkä tunnetuimman ajattelijan näkemys kristikunnan ykseyden esteistä sekä hänen ohjelma-luonnoksensa niiden voittamiseksi. Yhteyden juuria on etsittävä patristisesta teologiasta, joka kaikille oman aikamme pirstoutuneen kristikunnan kirkkoille on hajaantuneisuudesta huolimatta yhteistä ja joka omassa kulttuurikontekstissaan kamppaili monessa suhteessa samanlaisten hajottavien voimien kanssa kuin kirkkojen teologia nykyään.

Thomas F. Torrance syntyi vuonna 1913 Kiinassa Skotlannin kirkon lähetyksentällä, jossa hänen vanhempansa olivat työssä. Hän aloitti filosofian opinnot Edinburghin yliopistossa mutta siirtyi sittemmin opiskelemaan saman yliopiston teologiseen tiedekuntaan, jossa hän erityisesti on sanonut viehättyneensä kreikkalaisten isien teologiasta ja perehtyneensä *Karl Barthin*, tulevan opettajansa, ajatteluun. Vuodesta 1952 eläkkeelle siirtymiseensä saakka vuoteen 1979 Torrance hoiti kristillisen dogmatiikan professuuria Edinburghin yliopistossa ja juuri kyseisenä ajanjaksona hän loi nykyisen maineensa reformoidun tradition eturivin ekumeenikkona, patristiikan asiantuntijana ja ennen muuta teologian ja luonnontieteiden suhteita pohtivana ajattelijana. Torrance elää Edinburghissa ja hän kirjoittaa yhä ja osallistuu kirkolliseen keskusteluun aktiivisesti. Hänen tuorein kirjansa "Trinitarian Perspectives" on ilmestynyt kuluneen kesän aikana.

Itse olen saanut tilaisuuden tutustua professori Torranceen tutkimustyöni ansiosta. Teologian ja luonnontieteiden vuorovaikutusta koskettelevien keskustelujen kuluessa olemme aina tulleet sivunneeksi myös ekumeenisia teemoja ja ennen muuta luterilaisten ja reformoitujen keskinäisiä suhteita, joita hän koettaa peilata patristisen teologian tuntemuksensa ja tietenkin reformoidun tulkinnan valossa. On syytä huomauttaa, että Torrance on kritisoinut rajusti omaa kalvinilaista perinnettään, erityisesti ns. Westminsterin tunnustukseen sitoutunutta suuntausta, joka opettaa mm. jyrkkää kahdenlaista predestinaatiota poiketen siten selvästi – Torrance'n tulkinnan mukaan – Calvinin teologiasta. Osaksi tämän takia Torrance'n asema Skotlannin presbyterisessä kirkossa ja skottilaisessa teologiassa on kiistanalainen eivätkä monet soisi hänelle sitä reformoidun tradition eturivin teologin mainetta, joka hänelle etenkin ulkomailla on auuliisti suotu.

Alussa siteeramassani vetoamuksessa Torrance ilmaisee syvän arvostuksensa Athanasiuksen teologiaa kohtaan ja keskusteluissamme hän on ollut silminnähden innoitunut kirkkoisista kertoessaan. Hän soisi ortodoksikirkkojen ottavan Athanasiuksen teologian vakavammin ja jättävän kappadokialaisen tradition vähemmälle huomiolle, koska jälkimmäinen edustaa hänen mielestään kehityslinjaa, josta toisaalta puuttuu hänen kaipaamansa kristosentrisyys ja joka toisaalta sisältää vahvan negatiivisen elementin opettaessaan, että voimme tuntea vain Jumalan *energian*, emme hänen varsinaista olemustaan. Torrance puhuu mielellään *Ireneus-Athanasios-Kyrillos* -akselista, koska pitkälti kyseisten teologioiden työn ansiosta varhaisen kirkon aikana muodostui nikealais-konstantinopolilaisen uskontunnustuksen oppi luomisesta ja inkarnaatiosta, oppi, joka Torrance'n mielestä samalla loi pohjan tuntemallemme empiiriselle tieteelle. On paikallaan huomauttaa, että Torrance tulkitsee Athanasiukselta paljolti Barthin teologian valossa esittäen mm. sen kiistanalaisen väitteen, että Athanasiukselle – kuten sittemmin Barthillekin – Jumalan itseilmoitus (self-revelation) inkarnoituneessa Pojassa sulkee pois kaikki muut keinot oppia tuntemaan Jumalaa.

Thomas Torrance oli pitkään mukana reformoitujen ja ortodoksisten kirkkojen oppikeskusteluissa, joissa hän totesi ortodoksien tulleen pitemmälle vastaan reformoituja kuin luterilaisia näiden vastaavissa konsultaatioissa. Suurimpana syynä tähän reformoiduille osoitettuun myönteisyyteen hän piti luterilaisuudessa vaikuttavaa *augustinolaisuutta*, jota idän kirkko hänen mukaansa vierastaa ja jonka hän asettaa eräänlaiseksi Athanasiuksen teologian vastapooliksi. Augustinolaisuus on Torrance'n mukaan ongelmallinen vahvan platonilaisuutensa takia, mikä merkitsee *dualistisen* ajattelutavan päästämistä kristillisen todellisuudentulkinnan ytimeen esimerkiksi jaotelluna aistittavan fyysisen maailman ja

ymmärryksellä hahmotettavan ideoiden maailman välillä. Torrance myönsi, että toki myös ortodoksisuudessa voi havaita vastaavan dualistisen perinteen esimerkiksi Origenen ja Basileioksen teologiassa, ja siksi hän korostikin reformoitujen ja ortodoksien oppikeskusteluissa yhteisen pohjan löytyneen juuri Athanasiuksen ja Kyriiloksen ajattelusta, jota hän pitää tyypillisesti ei-dualistisena.

Reformaation kirkkojen keskinäisiä suhteita rasittaa Torrance mielestä ennen muuta luterilaisella puolella muotoiltu *Extra Calvinisticum* -oppi, jota tulkitessaan Torrance soveltaa kiinnostavalla tavalla fysiikan filosofiasta lainattua problematiikkaa. Mainitussa kiistassa näiden kahden reformaation kirkon välillä on kyse kahden tilakäsityksen välisestä ristiriidasta. Luterilainen teologia on Torrance mukaan pitäytynyt ns. *säiliöajatukseseen*, jossa tila ajatellaan tiukkarajaiseksi yksittäisten tapahtumien paikaksi. Kristologiassa tämä mm. merkitsee, että inkarnaatiossa Jumalan Pojan ajatellaan rajoittaneen ja aidanneen itsensä ihmisruumiin sisälle ja että Kristuksen jumalallinen ja inhimillinen luonto ovat paikallisissa, *spatialisissa* suhteissa toisiinsa. Torrance sanoo reformoidun tradition Calvinin johdolla seurailleen Augustinuksen sijaan enemmän Ireneusta ja Athanasiota, joiden hän väittää edustaneen *relationalista* näkemystä, jossa tilaa ei ajatellakaan selvärajaiseksi tapahtumat sisältäväksi säiliöksi vaan jatkuvien ja elävien suhteiden väritymäksi *dynaamisiksi kentiksi*. Näin reformoidut teologit pystyivät toteamaan, että inkarnaatiossa Jumalan Poika laskeutui taivaasta jättämättä sitä ja että hän eli maan päällä lakkaamatta olemasta koko maailman Herra ja Kuningas. Tilan säiliöajatukseseen pitäytyneet luterilaiset saattoivat tulkita tämän vain siten, että kalvinilaiset jättivät Kristuksesta jotakin "ylimääräistä", *extraa* inkarnoituneen Jumalan Pojan ulkopuolelle. Toisin sanoen *Extra Calvinisticum* -kiista johtuu Torrance mielestä pelkästään eri-

laisista tila-näkemyksistä: reformoidut seurasivat hänen mukaansa luterilaisia uskollisemmin patristisen teologian relationalisen tilan käsitystä (*finitum non est capax infiniti*) kun taas luterilaiset augustino-laisesta ja siksi dualistisemmasta perinteestään käsin näkivät tilan pelkästään suljettuna säiliönä (*finitum est capax infiniti*). (Torrance tarkastelee ongelmaa laajemmin kirjassaan "Space, Time and Incarnation", s. 22–51.)

Torrance jatkoi luterilais-reformoitujen suhteiden kartoitusta toteamalla yhden paradigmaattisimmista ongelmakohdista olevan Lutherin ja luterilaisuuden omaksuma "ei-heprealainen" ajattelutapa, joka vaikuttaa mm. luterilaisuuden tulkintaan juutalaisuudesta ja Vanhasta testamentista. Toisin kuin hellenistinen ajattelutapa heprealainen ei tunne dualismeja, etenkin kreikkalaisuudelle tyypillistä jaoteltua ruumiin ja sielun välillä. Augustinuksen kautta hellenistinen "mielen raami" (framework of mind), astui Lutherin ajatteluun ja myöhempään luterilaisuuteen, vaikkakin nuorempana uskonpuhdistaja oli ollut Torrance mielestä avoimempi heprealaista ajattelutapaa kohtaan. Koska Calvin seurasi enemmän kreikkalaisia kirkkoisia, joiden ajattelu Torrance mielestä on perusvireeltään heprealaista, hän pystyi välttämään Lutheria tarkemmin hellenistiset "mielen raamit".

Torrancen mukaan kolmas ongelmakohta traditioidemme välisissä suhteissa on luterilaisuuden kaiken kattava tapa tehdä erilaisia distinktoita esim. lain ja evankeliumin, Jumalan vasemman ja oikean käden toiminnan sekä hengellisen ja maallisen regimentin välille. Torrance ymmärtää nuo distinktiot, milloin Luther niitä käyttä, instrumenteiksi, joiden avulla uskonpuhdistaja tulkitse todellisuutta, mutta luterilaisuudessa ne ovat alkaneet elää omaa elämäänsä ja niistä on tullut absoluuttisia "sablunoja", joita ilman mitään ei voi tarkastella. Tässä havaitaan jälleen Torrance-

oman ajattelun yksi perusintention eli jo aiemmin mainitun dualismin vahingollisuuden osoittaminen. Dualismin ongelmallisuus on siinä, että se estää ajattelemasta ihminen-Jumala -suhdetta dynaamisena vuorovaikutuksena ja sen sijaan asettaa tämän suhteen tiettyihin ennalta ehdotomasti lukkoon lyötyihin muotteihin.

Liittyen luterilaisuuden "kanonisoimiin" Lutherin instrumentaalisiin distinktioihin Torrance mainitsi vielä yhden suhteita rasittavan vaikeuden, nimittäin luterilaisten tiukan pitäytymisen Augsburgin tunnustukseen. Varsinainen ongelma Torrance ei liene *Augustana* sinänsä vaan siinä esitettyjen tulkintojen ymmärtäminen aikamme luterilaisuudessa suljettuina, valmiina ja eksklusiivisen ehdottomina tapoina hahmottaa todellisuutta. Tässä yhteydessä Torrance puhui myös Kristuksen kuolemasta luterilaisen teologian perinteisenä painopisteenä, joka herättää kysymyksen, missä määrin Jumala on kuollut ristillä, osittain vai kokonaan? "Ristillä Jumala kuoli!" on tietysti oikea lausuma, mutta se on samalla altis väärille tulkinnoille, jotka voivat johtaa vaikkapa "Jumala on kuollut" -teologian kaltaisiin äärimmäisyyksiin. Torrance korosti, että ristillä Jumalan todella voi sanoa kuolleen, mutta ei Jumalan vaan *ihmisen* kuoleman siten voittaen sen.

Alussa siteeraamaani Torrance vetoomusta idän ja lännen kirkkoille on tarkasteltava hänen kristologiastaan käsin: Athanasiuksen ja Kyriiloksen ansio on ennen muuta siinä käsityksessä Jumalan Pojan työstä ja olemuksesta, joka heidän teologiastaan Torrance mukaan kuvastuu. Niinpä ekumeniainkin keskeiset ongelmat, myös luterilais-reformoiduissa suhteissa, ovat viime kädessä kristologisia. Kirkkojen omaksuman vanhurskauttamisopin Torrance jakaa kahteen ryhmään: ensimmäisessä korostetaan sen *forensista* luonnetta, sitä, että syntinen julistetaan vanhurskaaksi "taivaan torilla", *in foro coeli*. Ongelmaksi jää, mikä on armahdetun ja

Kristuksen suhde tämän jälkeen? Missä määrin Kristuksen voi sanoa elävän uskovaissa? Toisin sanoen, onko tällaisella puhtaasti juridisella vanhurskauttamisella ontologista sisältöä? Torrance mukaan ei ole. Vanhurskauttamisopin toinen päälinja korostaakin *inkarnaatiota* vanhurskauttamisen perustana. Koska Jumalan Poika tuli todelliseksi ihmiseksi ajan ja paikan ehtojen alaisuuteen, meidän ihmisyydellemme tapahtui jotakin syvästi ja ontologisesti merkittävää. Torrance toistaa mielellään patristista lausumaa: "mitä Kristus ei ole meidän ihmisyydestämme omaksunut, se ei ole parantunut." Inkarnaatio koskee koko ihmistä.

Inkarnaatioteologian pohjalta Torrance puhuu Kristuksen *sijaisihmisyydestä* eli siitä, että Kristus ihmiseksi tullessa Jumalan Poikana eli *meidän* elämämme ja kuoli *meidän* kuolemamme taivaallisen Isän edessä meidän puolestamme. Ylösnouseksena ja taivaaseen astuneenakin Kristus on todellinen ihminen, joka nyt "ylimmäisenä pappina" ja itse asiassa Torrance mukaan kristillisen kirkon *ainoana* pappina jatkuvasti rukoilee ja toimittaa papillista palvelusta meidän puolestamme Isän edessä. Hän on meidän rukouksemme, ylistyksemme ja palvontamme, hän on meidän katumuksemme ja kääntymyksemme. Sijaisihmisyyttä korostaa, että *kaikki* on armoa. Siksi inkarnaation liike on kahdensuuntainen: Jumala tuli Pojassaan *alas* omaksuen itseensä koko ihmisyyden ja hän nousi *ylös* taivaaseen niin ikään koko ihmisenä. Koska lännen kirkko on Torrance mukaan omaksunut juuri forensisen vanhurskauttamisopin, se välttämättä viettää ehtoollistakin vain puolitiiehen saakka. Toisin sanoen: inkarnaatio – "Sana tuli lihaksi" – merkitsee Jumalan astumista alas ihmisyyteen (*katabasis*) ja tämä ajatus toteutuu Torrance mielestä lännen kirkon ehtoollisopissa, kun siinä korostetaan Kristuksen todellista läsnäoloa ehtoollisaineissa, mutta tähän läntinen ehtoolliskäytäntö pysähtyykin. Emme "nousekaan" enää ylösnous-

seen ja taivaaseen astuneen Kristuksen kanssa Isän luo (*anabasis*) – otamme ehtoollisessa vastaan vain anteeksiantamuksen, emme siinä tarjottavaa "ylösnostavaa" yhteyttä Isän kanssa. Lyhyesti sanoen, *sursum corda* ei lännen kirkossa täysin toteudu.

Torrancen mielestä lännen kirkon ehtoollisopeilla on taipumus selittää mahdollisimman pitkälle, mitä ehtoollisessa itse asiassa tapahtuu. Roomalaiskatolilaiset puhuvat transsubstantiaatiosta ja luterilaiset konsubstantiaatiosta. Molemmista on reaalipreesens ymmärretty jo edellä mainitun tilan *säiliöajatuksen* valossa: Jeesuksen uskotaan sisältyvän näkyvään selvärajaiseen aineeseen. Torrance kuitenkin ehdottaa, että olisi vain tyydyttävä vanhan kirkon opettajien kanssa ihmettelemään inkarnation, ylösnousemuksen ja reaalipreesensin mysteeriä eikä yrittää selittää sitä käsitteellillä välineistöllä, joka on viime kädessä peräisin ei-kristillisestä filosofiasta. Tässä Torrance viittaa ennen muita Aristoteleeseen, jonka aatteellinen perintö vaikuttaa edelleen vahvana teologiassa.

Sursum corda -korostukseen eli ajatukseen, että nousemme yhdessä ylösnousemisen Kristuksen kanssa ajan ja avaruuden asettamien ehtojen tuolle puolelle, liittyy myös toinen ekumenian kannalta merkittävä ehtoollisoppia koskeva näkökohta. Torrance sanoo, että alkuperäinen kristillisen kirkon *eukaristia* ei ollut vain viimeisen aterian toisintoa, sillä siihen kuului myös *resurrectio*, ylösnousemus. Siksi mikään ehtoollistapahtuma ei ole vain Jeesuksen kuoleman muistamista vaan myös ylösnousemukseen osallistumista, mikä esim. idän kirkossa näkyy tyhjän ristin käyttämisestä liturgisessa elämässä krusifiksin sijasta.

Thomas F. Torrance etsii siis ekumeenisen kanssakäymisen eväitä patristisesta traditiosta ja siinä ennen kaikkea Athanasiuksen teologiasta. Monin kohdin häntä voi

arvostella tavasta, jolla hän tulkitsee kirkkoisia, ja siitä yksinkertaistamisen vaarasta, jolle hänen "yhdessä asian" teologiansa kristologian keskeisyyden takia on ilmeisen altis. Omaksumistaan lähtökohdista käsin Torrance kykenee kuitenkin rakentamaan kiinnostavan ja ajatuksia herättävän kuvan kristikunnan hajaantumisen syistä ja keinoista löytää uusi yhteys. Hän puhuu koko länsimaisen paradigman muutoksesta, joka on jo alkanut luonnontieteissä ja jossa universumi hyväksytään tieteellisen toiminnan lähtökohdaksi sellaisena kuin se on, havainnoitsijasta itsenäisenä, objektiivisena ei-dualistisena todellisuutena. Hän soisi kyseisen muutoksen saavan vähitellen sijaa myös teologiassa ja muissa tieteissä. Torrance perustelee, että tämä hänen "einsteinilaiseksi" kutsumansa murros on täysin rinnastettavissa siihen realismiin, joka palveli lähtökohdaksi kreikkalaisten isien kampaaillessa triniteettiopin muotoilujen kanssa: hekin halusivat ottaa todellisuuden sellaisena kuin se oli ilmoitettu ihmiseksi tullessa Jumalan Pojassa. Tätä realistista teologiaa ei saanut tervellä mytologialla, inhimillisten kuvien heijastamisella Jumaluuteen, kuten Torrance mielestä Areios kannattajineen teki.

Ekumeniassa kuten muillakaan teologian aloilla ei Torrance mielestä voi olla kyse patristisen teologian pelkästä toistamisesta sellaisenaan. Yhteys löytyy hänen mukaansa vain syvällisellä kristillisen uskon uudelleen arvioinnilla, joka toteutetaan jatkuvuussuhteessa teologian koko historialliseen traditioon kirkkoisien huomalla perustalla. Ontologisesti kolminaisuusoppiin sidottu kristologia on siksi luovuttamaton lähtökohta. Tästä johtuu, että Torranceille kristillinen kirkko ja sen teologia voivat olla vain trinitaarisia:

"Todellisen kirkon merkinä on sen ykseys ja pyhyys sekä sen uskollisuus Pyhälle Kolminaisuudelle."
(*Trinitarian Faith*, s. 263.)

Konrad Raiserin ekumeeninen ohjelma

Tuomo Mannermaa

Konrad Raiser on Kirkkojen maailmanneuvoston uusi pääsihteeri. Hänen ekumeeninen ohjelmansa on nostattanut vastustuksen ja puolustuksen myrskyn.

Yksityiskohtaisemmin Raiser on esittänyt ohjelmansa kirjassa, jonka nimi on saksaksi *Ökumene im Übergang. Paradigmenwechsel in der ökumenischen Bewegung* (München 1989; on englanniksi.) Vapaasti suomennettuna nimi kuuluu "Ekumenia siirtymävaiheessa. Paradigman vaihdos ekumeenisessä liikkeessä". Kirjassaan Raiser kuvaa kehitystä, jossa Kirkkojen Maailmanneuvostossa sen perustamisesta asti (hänen mielestään) voimassa ollut "kristosentrisen universalismin" paradigma alkoi Uppsalan kokouksen aikoina 1968 murtua ja antaa sijaa uudelle paradigmatalle, joka saa häneltä nimen "Ekumenia: elämän yksi taloudenhoito".

Ensimmäiseksi on sanottava, että Raiserin ohjelma on raskaansarjan yritys. Se on historiallisessa osassaan huolellisesti dokumentoitu ja argumentoitu. Systemaattisessa osassaan se on läpiajattelu, vaikkei ainkaan ohjelmakirjassa vielä loppuun asti hiottu. Jokainen, joka tahtoo tietää eku-

meenisen liikkeen aktuaalisesta tilasta, joutuu selvittämään välinsä Raiserin ohjelman kanssa. Sellainenkin, joka suhtautuu hänen luonnokseensa kriittisesti, ei voi kiistää sen voimaa ja vaikuttavuutta.

Raiserin kritiikissä aikaisemmin voimassa ollutta "kristosentrisen universalismin" paradigmaa kohtaan on tiettyä sukulaisuutta siihen kritiikkiin, jota luterilaiselta taholta on esitetty, vaikka lopputulos onkin aivan toinen. Kristosentrisen universalismin perustuu ennen muuta barthilaispohjaiseen reformoituun "Kristuksen herruuden" teologiaan. Kirkon tehtävä on saattaa koko maailma Kristuksen herruuden alaiseksi kaikilla elämän alueilla. Raiserin mukaan tässä ratkaisussa Kristuksen ja "muun" suhde jää vaille konkreettista sisältöä ja kirkosta tulee vallan instrumentti, joka ylähäältä päin lähestyy "muuta" ts. maailmaa kirkon ulkopuolella.

Raiserin esittämä vaihtoehtokin sisältää tiettyä sukulaisuutta ainakin ongelmanasettelussa siihen kritiikkiin, jota esim. suomalaisesta Luther-tutkimuksesta käsin on esitetty Kristuksen herruuden teologiaa kohtaan. Vaikkei Raiser itse sitä sanokaan

eksplisiittisesti, hän lähtee faktisesti siitä, että "kristosentrisen universalismin" perustana on todellisuuden filosofispiraaliin jako "luontoon" ja "historiaan". Toisaalta on olemassa luonnontieteen kohteena oleva mekaaninen ja ei-inhimillinen luonto, toisaalta taas ihmisten todellisuus, historia. Nämä ovat irtaantuneet toisistaan. Sama dualismi vallitsee kristosentrisessä universalismissa, jossa pelastushistoria samastuu ihmisen historiaan ja luonto jää oman onnensa varaan.

Edellä mainitun dualismin taustalla on, vaikka Raiser ei sitäkään tematisoi, juuri sama uskantilaisperäinen persoonan ja luonnon erottaminen, johon suomalaisessa tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota eräänä 1900-luvun teologian implisiittisenä perusajatuksena. Raiser ei kuitenkaan etsi ratkaisulle apuvälineitä uutta aikaa edeltäneestä teologiasta, joka vielä ei perustunut tuohon dualismiin. Esimerkiksi reformatorisessa teologiassahan uskon universaalinen elementti ei perustu kristologiaan, vaan ns. luonnolliseen lakiin, joka on (modernissa merkityksessä) sekä historian että luonnon laki (Ks. Antti Raunion väitöskirja *Summe des christlichen Lebens, Die "Goldene Regel" als Gesetz der Liebe in der Theologie Martin Luthers von 1510 bis 1527*. Helsinki 1993).

Raiser sen sijaan kumoaa luonnon ja historian erotuksen 'elämän' käsitteen avulla. Sekä luonnon että historian alueet kuuluvat saman *elämän* alueeseen. Koko todellisuus muodostuu yhdestä ainoasta suuresta elämän taloudenhoidosta. Peruskäsitteeksi elämää tulkittaessa muodostuu 'suhteen' kategoria. Raiser ei kiinnitä huomiota struktuureihin tai laajoihin prosesseihin, vaan perustaviin, elementaarisin yksittäisten olioiden suhteisiin. Yksittäisten olioiden keskinäisten suhteiden tasolla tapahtuu se, mikä on olennaista. Elämä, keskinäisten suhteiden monimutkainen verkosto, muodostaa sen kategorian, josta käsin todellisuutta ja myös kristillistä uskoa ja sen relevanssia tulkitaan.

Keskinäisessä suhteessa olemisen, elämän, käsitteeseen liittyy ensiksikin Raiserin triniteettioppi. Pyhä Kolminaisuus on kolmen persoonan suhdetta. Elämä on siis perimmäiseltä olemukseltaan keskinäisessä suhteessa olemista. Kristologia muuttuu painotetusti kristologiaksi "alhaalta". Keskeiseksi Jumalan todellisuuden kuvaksi tulee synoptinen talon ja taloudenpidon kuva. Koko maailma on suhdeverkostojen "talous". Kristuksessa murtautuu esille Jumalan taloudenpito, jonka on määrä muuttaa koko maailma Jumalan Yhdeksi elämän taloudenpidoksi.

Raiserin teologia sisältää elementtejä monista ekumeenisesta liikkeestä vaikuttavista katsomuksista, esim. eukaristisesta ekklesiologiasta, Faith and Order -liikkeen trinitaarista teologiasta jne. Kuitenkin ne tulkitaan "elämiin" taloudenhoidon perusideaan ja perusideasta käsin. Niinpä esim. ekumeeninen dialogi ei tähtää mihinkään yhteisesti formuloituihin tuloksiin, joille yhteys sitten voitaisiin perustaa, vaan dialogi itse elämänä ja suhteen tapahtumisena on ekumenian olemus ja päämäärä.

Voidaan kysyä, onko Raiser todella ratkaissut kristinuskon universaalisuuden ja partikulaarisuuden ongelman kristosentrisestä universalismista perusteissaan poikkeavalla tavalla. Onko ratkaisu ylipäänsä mahdollinen ilman luonnollisen lain ideaa? Raiserille ainoaa todellisuutta ovat viime kädessä yksittäiset suhteet. Sen sijaan rakenteet ja prosessit eivät häntä kiinnosta. Voidaanko esim. rakentaa ollenkaan ymmärtää ilman lain käsitettä? Mihin Raiserin ajattelussa jää yhteiskunnan oikeusjärjestys, kansainvälinen oikeus ja ylipäänsä se, mitä klassisessa teologiassa nimitetään maalliseksi vanhurskaudeksi ja oikeudeksi? Eikö Raiserin ohjelma ole jälleen yksi vaikkakin poikkeuksellisen sympaattinen Kristuksen universaalisen herruuden oppi?

Kasteen vastavuoroinen tunnustaminen ja tunnustuksellinen identiteetti

Juha Pihkala

Johdattelua aiheeseen

"Sillä aivan kaikki on sen varassa, pidentäänkö kastetta voimallisena, ihanana ja tärkeänä asiana. Juuri siitä me käymme useimmat kiistamme ja taistelomme, koska maailma on nyt täynnänsä laholaisia, jotka huutavat, että kaste on ulkonainen asia ja ettei ulkonaisesta ole mitään hyötyä. Mutta olkoon vain ulkonainen asia, miten ulkonainen tahansa, tässä on se Jumalan sana ja käsky, joka asettaa, perustaa ja vahvistaa kasteen. Mitä Jumala on asettanut ja käskennyt, ei voi olla tarpeetonta, vaan sen täytyy olla äärettömän kallisarvoista, vaikka näyttää oljenkortakin vähäpätöisemältä... Sillä näin sanat kuuluvat: Menkää, kastakaa, mutta älkää omaan nimeenne, vaan Jumalan nimeen." (Luther, Iso katekismus, STKS 1984, 172, 7-9)

"Mutta he sanovat varmastikin, kuten heillä on tapana: Eikö kastekin sentään ole teko, ja sinä väität, ettei teoista ole mihinkään, kun pitäisi pelastua? Mihin usko nyt sitten on hävinnyt? Vastaan tähän näin: On aivan varmaa, etteivät meidän omat tekomme mitenkään edistä pelastumistamme,

mutta kaste ei olekaan meidän tekomme, vaan Jumalan teko. Tottahan sinun nyt sentään täytyy osata tehdä iso ero Kristuksen asettaman kasteen ja tavallisen kylvyn välillä. Tästä on jo ollut puhetta. Jumalan teot taas tuovat pelastuksen ja ovat välttämättömät sen saavuttamiseksi. Eivät ne sulje pois uskoa, vaan haastavat uskoon, sillä ilman uskoa niihin ei voi tarttua. Vaikka antaisitkin kaataa vettä päällesi, ei se sitä merkitse, että olisit saanut kasteen, joka säilyy ja josta olisi sinulle jotain hyötyä. Mutta silloin kaste hyödyttää sinua, kun kasteelle käydessäsi tarkoituksenas on noudattaa Jumalan käskyä ja asetusta ja kun se lisäksi tapahtuu Jumalan nimeen. Silloin saat vedessä pelastuksen, joka on luvattu. Käsi ja ruumis eivät saa sitä aikaan, vaan sydämen on se uskottava. Tästä huomaa selvästi, ettei kaste ole meidän tekomme, vaan aarre, jonka Jumala ojentaa meille ja jonka me uskolla otamme vastaan. Eihän ristiinnaulittu Herra Kristuskaan ole mikään teko, vaan sanaan sisältyvä aarre, jonka sana ojentaa meille ja jonka me uskolla omistamme." (Emt., 176-177, 35-37)

"Kaste ei ole muuta kuin vettä ja Jumalan sanaa toisiinsa yhdistyneinä. Toisin sanoen, kun veden kanssa on sana, kaste on oikea, vaikka siihen ei usko liittyisikään, sillä minun uskoni ei luo kastetta, vaan ottaa kasteen vastaan." (Eml., 179–180, 53)

Lutherin keskustelukumppaneina Ison katekismuksen kastetta käsittelevässä jaksossa ovat lähinnä uskonpuhdistusajan kasteen uusia, anabaptistit. Tekstissä heijastuu myöhemmin lähes ylittämättömän syväksi syöpyneet vastakkaisasetelma: Toisaalla kaste ymmärretään Jumalan pelastavaksi teoksi, armoa tulvivaksi lahjaksi, jonka tuon lahjaksi saadun armon synnyttämä usko ottaa vastaan, toisaalla taas kaste ymmärretään ihmisen uskon teoksi, vastaukseksi, jolla hän reagoi jo aiemmin saamaansa armoon. Edellisessä tapauksessa kaste on armon ja uskon välittäjä, jälkimmäisessä taas merkki siitä armosta, minkä yhteyteen sanan synnyttämä usko on jo ihmisen sisäisesti siirtänyt.

Asetelma on ollut kovin pysyvä eikä sitä näytä vielä kovin paljon horjuttaneen pitkäjänteinen ekumeeninen työskentelykään. Sitä ilmentää hyvin BEM-asiakirjan lausuma: "Kaste on sekä Jumalan lahja että meidän inhimillinen vastauksemme tuohon lahjaan". Tässä ilmaisussa esitettyä, sovittavaa kytkeä ovat lukuisat barrikadin eri puolille sijoittuneet kirkot ja yhteisöt pitäneet ristiriitaisena. Kaste ei niiden mielestä mitenkään voi olla molempia. Se ei voi olla yhtä aikaa Jumalan lahja ja vastaus tähän lahjaan. Vain jompi kumpi vaihtoehdoista voi päteä. Edellisessä tapauksessa kaste on armonväline, jälkimmäisessä se on parhaimmillaan merkki, joka julistaa armoa.

Vuosisatainen kiistely ja keskustelu ovat osoittaneet, ettei kummankaan äären pätevyyttä voida lopullisesti punnita historiallisin eikä eksegeettisin päätelmin. Kysymys on pohjimmiltaan kokonaisvaltaisista

teologisista kehyksistä, joissa historialliset yksityiskohdat näyttäivät jäsentyvän eri tavoin ja saavan eri merkityksen.

Edellä kuvattu vastakkaisasetelma ei kuitenkaan ole vain kirkkokuntien ja tunnustusten välinen kiistakysymys, vaan se on jossain määrin havaittavissa myös niiden sisällä. Asia ei suinkaan koske vain viime vuosikymmenien reformoituja kirkkoja, joissa kasteen sakramenttiluonteen torjuvat Barthin kannanotot ovat (40-luvun lopulta lähtien) tunnetusti luoneet melkoista hämmennystä. Luterilaistenkaan kirkkojen itseymmärrys ei ole tässä kysymyksessä täysin ehjä. Lutherin katekismusten vahvaa linjaa eivät kaikki luterilaiset käytännössä noudata. Toisaalta on eräitä kirkkoja ja yhteisöjä, joiden aikaisempi, puhtaasti baptistinen linja on pehmentynyt. On voitu tiettyä edellytyksin hyväksyä myös lapsena saatu kaste.

Miten luterilainen itseymmärrys hahmottuu?

Avainkäsitteenä on Jumalan armo (*gratia Dei*). Lutherin mukaan Isän Jumalan armo on Kristus itse, ei vain hänen työnsä hedelmät, vaan myös koko hänen persoonansa. Kun ihminen – Pyhän Hengen vaikutuksesta – tulee osalliseksi armosta, häneen ei kohdistu pelkästään Kristuksen elämään, kärsimykseen, kuolemaan ja ylösnousemukseen perustuva Jumalan suosio (ihmisen hyväksi ulkoapäin luettava eli imputatiivinen *favor Dei*), vaan Kristus itse asetuu häneen asumaan Jumalan lahjana (*donum Dei*). Lahjavanhurskaus (*iustitia Dei*), joka samalla on armahdetun ja uskovan ihmisen uusi minä (uusi Aadam), on siis näin ollen ytimeltään ja olemukseltaan Kristus itse (*inhabitatio Christi*). Teot, joita ihminen uskovana tekee, ovat Kristuksen tekoja. Luther toisin sanoen varsin pitkälle samastaa Kristuksen, Jumalan vanhurskauden, armon ja uskon. Kysymys on

yhdestä ja ainoasta erottamattomasta kokonaisuudesta, johon avautuu eri näkökulmia. Niitä voidaan tarkastella kutakin erikseen, mutta jos ne irrotetaan toisistaan, niiden merkitys vääristyy ja kokonaisuus särkyä.

Kun edelliseen vielä liitetään Lutherin käsitys sanasta, ainekset hänen kastetulkintansa hahmottelemiseksi alkavat olla koossa. Sana ei anna vain älyn hahmottamaa tietoa Kristuksesta ja hänen työstään tai välitä ihmisille Kristuksen sanoja, vaan antaa heille Kristuksen itsensä. Hän on sanassa todellisesti eli reaalisesti läsnä. Myös sanan välittämä armo on Kristus itse. Reaalipreesenssi, josta luterilaiset tavallisesti puhuvat sakramenttien – varsinkin ehtoollisen – yhteydessä, koskee siis myös sanaa.

Kaste koostuu merkistä (*signum*), joka on vesi, ja Jumalan sanasta, joka puolestaan jakaantuu kolmeen ulottuvuuteen: Jumalan käskyyn (*mandatum* "menkää, kastakaa"), kastelausumaan ("Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen") ja lupaukseen (*Verheissung, promissio* "joka uskoo ja kastetaan, pelastuu"). Olennaista on se, että kasteen tapahtumassa merkki ja sana kietoutuvat erottamattomasti toisiinsa. Vesi ei ole vain kuva Kolmiyhteisen Jumalan pelastavasta läsnäolosta, vaan ääretön Jumala itse on ja toimii äärellisessä vedessä, keskellä luotua, materiaalista todellisuutta. "Äärellinen voi sisältää äärettömän" (*finitum capax infiniti*). "Jumalan nimi on Jumala itse" (*Nomen Dei est Deus ipse*).

Kaste onkin Lutherin mukaan Jumalan itsensä teko. Jumala itse toimii ihmisen toiminnassa. Jumala itse toteuttaa antamansa käskyn ja täyttää antamansa lupauksen. Se tapahtuu *ipso actu*, kasteen hetkellä. "Uudestisyntymisen pesu" on itse uudestisyntyminen. Lupaus sanoo, mikä on tuon suuren hetken sisältö. Kastettava tulee osalliseksi armosta: itse Kristuksesta. Lupaus tulee todeksi samalla hetkellä kun se lausutaan. Lupaus viittaa siis lausumishetkeen-

sä. Mutta samalla se sitoo Jumalan kastettuun tämän koko elämän ajaksi. Lupaus muistuttaa ja vakuuttaa jatkuvasti jo annettua armosta. Se kehottaa joka päivä käyttämään saatua lahjaa. Näin kasteen aktiivisella vennyllä koko elämänsä mittaiseksi. Päivittäinen "katumus ja parannus" ovat kasteesta elämistä, kasteen harjoittamista. Kaste ei ole piste, vaan koko elämän viiva. Jos tämä viimeksi mainittu näkökulma unohtuu, luterilainen kastekäsitys vinoutuu pahasti.

Usko on kasteessa niin kuin muutoinkin armon yhteydessä pelkästään vastaanottava (*medium receptionis*). Usko ei luo kastetta, vaan kaste luo sen uskon, joka tarvitaan kasteessa annetun armon vastaanottamiseksi. Tämä koskee myös pieniä lapsia (Luther puhuu "lapsen uskosta" *fides infantium*). Tällä tarkoitetaan muun muassa sitä, että uskossa ei ole ensisijaista tietämisen tai tiedostamisen tai tietoisesti koettu tunne, vaan läsnäoleva Kristus. Usko ei ole sidoksissa ihmisen ajattelukykyyn, vaikka ihminen voikin ajatella uskoa. Aikuisten ihmisen tuleekin ajatella uskoa. Usko ei ole sidottu ihmisen tajuntaan, vaikka hän toivottavasti tajuissaan ollessaan tajuaa uskovansa. Usko on armon täydellistä läsnäoloa. Vastasyntynyt lapsi voi uskoa Kristukseen hieman samalla tavalla kuin hän uskoo äitiinsä tai vanhempia: olemalla sylissä, täysin turvassa. Samalla tavalla voi uskoa sellainen ihminen, joka on menettänyt tajuntansa, ehkä lopullisesti.

Niinkuin ymmärrämme, tällaiset näkökulmat koskevat syvästi itseymmärrystä. Luterilainen näkökulma on juuri identiteettinä ydinkysymyksissä hyvin vahva, hyvin armopainotteinen. Sen heikkous on ehkä siinä, ettei aina ole korostettu täydellisen armon seurauksia: kilvoittelua, jokapäiväistä katumusta ja parannusta. Armo näyttää ihmisten silmissä menevän hukkaan, ja siksi tuntuu helpolta sanoa: sitä ei vielä ole ollutkaan.

EYCE rantautui Suomeen

Matti Peiponen

Tämän vuoden elokuu jää suomalaisen ekumenian historiaan ainakin yhdestä syystä. Nimittäin Euroopan ekumeenisen nuorisoneuvoston eli EYCE:n toimisto muutti elokuussa Suomeen ja pitää päämajaansa Helsingissä ainakin seuraavat neljä vuotta. Itse toimisto on luterilaisen kirkon talossa samoissa tiloissa Suomen ekumeenisen neuvoston kanssa. Tämä merkitsee sitä, että talon ekumeeninen siipi vahvistuu. Toivottavasti EYCE yhdessä SEN:n kanssa voi vaikuttaa siihen, että ekumeeninen ajattelu ja toiminta muutoinkin voimistuu ja syvenee maassamme!

Mikä on EYCE? Ecumenical Youth Council in Europe perustettiin vuonna 1968 eli Euroopan hulluna vuotena. Neuvosto ei syntynyt tyhjästä, sillä jo vuodesta 1947 olivat Euroopan kirkkojen ekumeenisen nuorisotyöstä vastanneet työntekijät kokoontuneet vuosittain yh-

teen Kirkkojen maailmanneuvoston kutsusta.

EYCE rakennettiin sillaksi Itä-Euroopan ja Länsi-Euroopan kirkkojen nuorten välille. Sillanrakentajana EYCE:n tehtävä oli haastava, sillä se oli kutakuinkin ainoa foorumi, jolla Itä-Euroopan maiden kirkkojen nuorisotyöntekijät saattoivat keskustella läntisten kolleegojensa kanssa. Tämä merkitsi käytännössä sitä, että EYCE:n kokouksissa ja seminaareissa otettiin – tai jouduttiin ottamaan – huomioon myös poliittiset seikat ja suhdanteet.

Tällä hetkellä EYCE:n jäsenjärjestöjä on 24 Euroopan 24:ssä eri maassa. EYCE on sääntöjensä mukaan kansallisten ekumeenisten tai tunnustuskunnallisten nuorisoneuvostojen tai yleensä Euroopan kirkkojen nuorten edustajien järjestö. Tämän "kattojärjestön" suomalainen jäsenyhteisö on SEN:n nuorisojasto.

Viime vuosien Euroopan suuret poliittiset ja yhteiskunnalliset muutokset ovat vaikuttaneet myös EYCE:n toimintaan. EYCE on ainaisessa liikkeessä. Vaikka Itä-Eurooppaa ei enää olekaan poliittisessa ja ideologisessa mielessä, ongelmia, haasteita ja mahdollisuuksia on yllin kyllin. Monet Slovakian, Ukrainan, Valkovenäjän ja Romanian kirkkojen nuoret haluavat solmia yhteyksiä, keskustella omasta tilanteestaan ja tehdä työtä ykseyden puolesta. He elävät maissa, joiden nuoret kamppailevat päivittäin köyhyyden, työttömyyden, kansallisuuksien välisten ristiriitojen keskellä.

EYCE:n toiminta ei suuntaudu ainoastaan itään. Koko EYCE:n neljänneksivuosittaisen historian aikana läntisen Euroopan maat ovat olleet voimakkaasti mukana neuvoston työssä. Viime vuosina etenkin Pohjoismaat ovat aktivoituneet. Tästä yhtenä havainnollisena esimerkkinä on suomalainen pääsihteeri ja päämajan sijoittaminen Helsinkiin Belfastin jälkeen. EYCE:n piirissä on keskusteltu viime vuosina esim. Euroopan integraation ongelmista, sen tuomista mahdollisuuksista ja haasteista eurooppalaisille nuorille. Myös läntisen Euroopan osalta työttömyys, köyhyys ja ulkomaalaisviha ovat olleet usein asialistalla.

Vaikka EYCE:n kokouksissaan ja seminaareissaan käsittelemät asiat ovat usein sosiaalisia, voidaan sanoa, että EYCE pyrkii edistämään ekumeniaa ja kristittyjen ykseyttä myös teologisella tasolla. Tätä puolta ovat EYCE:n piirissä etenkin ortodoksisten kirkkojen edustajat pitäneet esillä kautta koko järjestön.

EYCE:n voima on siinä, että sillä on suorat yhteydet Euroopan kirkkojen nuorisotyöhön. Aiemmin EYCE oli etenkin Eu-

roopan protestanttisten kirkkojen ja liikkeiden foorumi. Nykyään kiinnostus ja innostus EYCE:n työtä kohtaan näyttää kasvavan myös roomalaiskatolisten nuorten ja nuorisoliikkeiden keskuudessa.

Kovin viralliselta kalskahtavasta nimestään huolimatta Euroopan ekumeenisen nuorisoneuvoston toiminta on käytännössä elämänläheistä ja perustuu pitkälle nuorten ja nuorisotyöntekijöiden omaan aktiivisuuteen ja vapaaehtoisuuteen. Ainoa palkattu työntekijä on pääsihteeri. Suomessa tullaan käyttämään vapaaehtoisten verkostoa, joka auttaa erilaisissa toimisto-, julkaisu- ja erilaisissa talkoo-tehtävissä tulevina vuosina. Näin EYCE voi toimia suomalaisten nuorten kouluttajana ja "harjoittelupaikkana" ekumeenisiin ja kansainvälisiin tehtäviin.

Vapaaehtoistyöstä kiinnostuneet voivat ottaa yhteyttä EYCE:n toimistoon, Luotsikatu 1 a, 00160 Helsinki. puh. 90-18021, fax. 90-174 313.

Pastori Matti Peiponen on EYCE:n pääsihteeri.

Kardinaali Cassidy arvioi ykseyden mahdollisuuksia

Piispa Eero Huovinen vierailulla Vatikaanissa

Antti Saarelma

Kardinaali *Edward Cassidy*, Vatikaanin Kristittyjen ykseyden edistämisen neuvoston presidentti, otti kesäkuun alussa Roomassa vastaan piispa *Eero Huovisen*. Tapaamisessa keskusteltiin toista tuntia monipuolisesti ekumenian nykytilasta ja Kirkon ykseyden esteistä ja edellytyksistä.

Villa Lanten -kävijöitä Vatikaanin ekumeniatoimistossa

Kardinaali Cassidyn piispa Huoviselle myöntämään audienssiin osallistui myös parikymmentä suomalaista Rooman-tuntijaa. Piispa Huovinen oli kaupungissa nimittäin Suomen Rooman instituutin 40-vuotisjuhlan johdosta. Hän johti yhdessä pääsihteeri *Anja-Tuulikki Huovisen* kans-

sa teologisen ja kirkkohistoriallisen osion Villa Lanten ystävät r.y.:n "Rooman valloituksesta", joka oli tuonut kaupunkiin yhteensä lähes satakunta vanhaa instituutin jäsentä.

Tapaaminen järjestettiin Kristittyjen ykseyden edistämisen neuvoston tiloissa Pietarinkirkon lähellä. Kardinaali Cassidyn johtama neuvosto on itse asiassa Vatikaanin hallintoelin, johon kuuluu kardinaaleja, muita piispoja ja ekumenian erikoistuntijoita. Koska sen jäsenet tulevat eri puolilta maailmaa, neuvosto koostuu suhteellisen harvoin. Vatikaanin ekumeenisten suhteiden rutineja hoitaa-kin neuvoston toimisto, jossa työskentelee parikymmentä eritasoista virkamiestä.

Toimiston työtä johtaa neuvoston puheenjohtaja Cassidy apunaan neuvoston sihteeri, ranskalainen piispa *Pierre Duprey* ja italialainen apulaissihteeri, monsignore *Eleuterio Fortino*. Heidän alapuolellaan toimisto jakaantuu läntisten ja itäisten kirkkojen osastoihin. Läntisellä puolella työskentelee esim. saksalainen tri *Heinz-Albert Raem*, joka vastaa yhteyksistä luterilaisiin kirkkoihin ja osallistui tähänkin tapaamiseen.

Upsalan aloitteelta odotetaan paljon

Keskustelun ehkä ajankohtaisin ja "suomalaisin" aihe oli kardinaali Cassidyn Upsalassa viime vuoden elokuussa Suomen ja Ruotsin luterilaisille kirkkoille tekemä aloite yhteisen virkateologisen selvityksen käynnistämisestä. Kardinaalin mukaan aloite liittyy kiinteästi kansainväliseen luterilais-katoliseen dialogiin, jossa ollaan saavuttamassa merkittäviä tuloksia. Kaikki luterilaiset kirkot eivät kuitenkaan ole suhtautuneet dialogiin yhtä myönteisesti, mikä uhkaa jarruttaa suhteiden kehittymistä koko luterilaisen kentän kanssa.

Vatikaanin tarkoituksena on nyt tunnus- tella mahdollisuuksia joihinkin "konkreettisiin johtopäätöksiin kansainvälisen dialogin tuloksista" yksittäisten luterilaisten kirkkojen kanssa. "Emme voi edetä hitaimman emmekä nopeimmankaan partnerin vauhtia. Ei voi vain olla tekemättä mitään." Cassidy tuntui pitävän joidenkin luterilaisten kirkkojen ekumeenista varautuneisuutta tosiasiana, joka vaikeuttaa mutta ei saa pysäyttää ekumeenisia ponnisteluja: "On mielenkiintoista nähdä, kuinka 'Kirkko ja vanhurskauttaminen' -asiakirja otetaan vas-

taan luterilaisissa kirkkoissa." Kardinaali heittäytyi sitten hieman itseironiseksi verratessaan luterilaista kirjavuutta omaan kirkkoonsa: "Meillä roomalaiskatolisilla on onneksi hyvin keskusjohtoinen kirkko. Vaikka kaikki teologit eivät olisikaan samaa mieltä, kaikki [katoliset paikalliset]kirkot kyllä hyväksyvät Vatikaanin ratkaisut."

Vatikaanin pohjoismaiseen aloitteeseen on suhtauduttu muissa luterilaisissa kirkkoissa ja Luterilaisessa maailmanliitossa hieman epäillen. Onko kysymyksessä vanha roomalainen "hajoita ja hallitse" -menetelmä?

Kardinaali vastasi tähän kysymykseen ennen kuin se on ehditty esittääkään: "Emme me ole mikään Kristillisten kirkkojen hajaannuksen edistämisen neuvosto. Tarkoituksemme ei ole jakaa keskustelukumppaneitamme enempiä kuin he jo ovat. Voi olla, että askel, joka on vielä mahdoton kansainvälisesti, osoittautuu mahdolliseksi kansallisella tasolla, esimerkiksi Yhdysvalloissa. Mutta tällaiset askelet on aina tarkoitettu edistämään kansainvälistä dialogia, ja toisen osapuolen kaikkien kirkkojen on oltava ratkaisuissa mukana esimerkiksi LML:n neuvoston kautta."

Suomen ja Ruotsin luterilaiset kirkot vastaavat Vatikaanin selvitysaloitteeseen marraskuussa. Arkkipiispat *John Vikström* ja *Gunnar Weman* matkustavat silloin Roomaan tapaamaan paavi Johannes Paavalia. Arkkipiispa Vikströmin mukana matkustaa Suomesta kirkkoneuvos *Risto Cantell*, kirkkohallituksen ulkoasiain osaston pääsihteeri. Aloitteesta ei ole toistaiseksi keskusteltu kirkossamme erityisen laajasti, mutta kysymys olisikin varsin alustavasta selvitystyöstä.

On konkreettisten askelten aika

Kardinaali Cassidy korosti suomalaisten kanssa käymässään keskustelussa hyvin painokkaasti, että ekumeniassa on aika tehdä käytännön ratkaisuja Kirkon näkyvän ykseyden edistämiseksi. Perinteinen ekumeeninen kohteliaisuus ja diplomaattinen yhteistoiminta ei riitä Vatikaanille. "Vaarana on olla aivan tyytyväisiä siihen, mitä meillä jo on. Ei kuitenkaan riitä, että vain teemme asioita yhdessä sen kummemmin hämmäntämättä mukavaa status quotamme. Esimerkiksi Kirkkojen maailmanneuvostossa haluttaisiin jättää liian vaikeat kysymykset yksinkertaisesti sivuun."

Viime vuosikymmenien ekumeenisissa kohtaamisissa on kardinaalin mukaan saavutettu niin merkittäviä tuloksia, että niistä on jo tehtävä selviä johtopäätöksiä. "Nyt olisi jätettävä perinteiset asemat ja käydä rauhanomaisen rinnakkainelton tuolle puolen. Puolitiehen pääseminen on kivaa, mutta vuoristokiipeilijälle erittäin epätydyttävää. Uskon, että Herra kutsuu meitä enempään."

Mikä sitten on ekumenian lopullinen tavoite? Cassidy ei käyttänyt niinkään paljon Faith and Order -työskentelystä tuttua ilmausta "näkyvä ykseys". Vatikaanin ekumeniapäällikön suussa sitä varmaan tulkittiin usein liian yksioikoisesti. Sen sijaan hän puhui mielellään "sisarkirkoista". "Uskon, että Herra kutsuu meitä enempään: sisarkirkkojen todellisuuteen." Sisarkirkoilla on kardinaalin mukaan "yhteinen eukaristia, yhteinen virka ja yhteinen peruskäsite (basic faith)".

Sisarkirkkoja määriteltessään Cassidy päätyi arvioimaan kirkkojen moninaisuuden merkitystä: "Onko moninaisuutta,

joka voisi estää ykseyden ilman että lakaisimme olemasta sisarkirkkoja?" Vatikaanin käsityksen mukaan tällainen tilanne on suhteessa ortodokseihin. Vatikaanin toisen konsiilin kielenkäytön mukaan ortodoksiset kirkot ovat nimittäin kyllä roomalaiskatolisen kirkon sisarkirkkoja, mutta primaatti- ja filioque-kysymysten takia näiltä sisarkirkoilta puuttuu täysi ykseys. "Primaatti on vaikeampi kysymys, mutta filioque hoituu kyllä. Ja lopulta kaikki riippuu Herrasta."

Kardinaali Cassidy varoitti kuitenkin vielä tavoittelemasta liian selvää kuvaa "ykseydestä moninaisuudessa": "On synti Pyhää Henkeä vastaan yrittää kertoa Hänelle, millainen ykseyden pitäisi olla." Vaikka Vatikaanin ekumeniapäällikkö on siis toisaalta kiirehtimässä käytännön ratkaisuja Kirkon ykseyden hyväksi, hän haluaa selvästikin samalla antaa ekumenialle aikaa: "Ykseys kirkastuu meille Pyhän Hengen armon avulla."

Oppituomioiden poistaminen – ekumeeninen minimi?

Pirjo Työrinoja

Miksi oppituomioita poistetaan? Mitä kumotaan?

Oppituomiokeskustelu vie meidät kirkon historiassa taaksepäin. Nopeasti ajateltuna oppituomioiden liittyvät kysymykset tuntuvat vierailta ja jopa monien pakottavien maailman ongelmien rinnalla toisarvoisilta. Oppituomiot ovat kuitenkin yhä olemassa kirkkojen välillä. Niiden olemassaolo estää kirkollisen ykseyden toteuttamista. Oppituomioiden purkamisprosessin selvittäminen onkin yksi muoto yhteisen todistuksen antamista. Tuomioiden ennallaan pitäminen on taas kristittyjen ykseyden esteenä kiinnipitämistä. Samoin niiden olemassaolo asettaa jo saavutetun ykseyden kyseenalaiseksi. Yksittäiset teologit eivät voi kuitenkaan oppituomioita poistaa, vaan ainoastaan tutkia. Sen sijaan kirkkojen on otettava askelia niiden säilyttämisen tai poistamisen suhteen yhteisissä oppikeskusteluissa.

Oppituomioiden tunnetusti pitkä perinne kirkon historiassa (Ks. R. Työrinoja, Reseptio 2/94). Opilliset kysymykset on otettu uudelleen esiin nimenomaan oppituomioita käsittelevässä tutkimuksessa. Oppituomiot langetettiin aikanaan osaksi siitä syystä, ettei toisen osapuolen näkemysten todellista luonnetta ymmärretty, tai että mahdollisuus vuoropuheluun sammui. Oppituomioiden purka-

misen yhteydessä on kysytty ensinnäkin, miten niiden laatijat ymmärsivät oppituomioiden sisältöä. Tämä sisältää toiseksi sen selvittämisen, mikä oli kyseisen tuomitun opin sisältö. Kolmanneksi kysytään, miten oppituomio ymmärrettiin ja kuinka tuomio tunnettiin. Neljänneksi kysytään ymmärsivätkö opin puoltajat tuomion samalla tavalla kuin oppituomion lausijat. Vasta kun näistä kaikista on saavutettu yhteisymmärrys voidaan arvioida, kohdistuiko tuomio samaan oppikysymykseen. Nykyhetkessä edellä mainittu lisäksi kysytään, ymmärretäänkö kyseinen oppi ja tuomio tänään samalla tavalla kuin sen syntyäikoina. Tässä selvittelyssä osa oppituomioista onkin voitu todeta vanhentuneiksi ja sellaisiksi, joilla ei enää ole kohdetta. Vasta kun oppituomioita vertailaan, ne menettävät mahdollisen kohteensa. (Mm. Pannenberg on eritellyt selvittelyihin liittyviä hermeneuttisia vaikeuksia. Ks. esim. Pro Ecclesia 1993, 404–423.)

Opillisten tuomioiden käsittelyssä huomio on kiinnitettävä siten opin sekä negatiiviseen että positiiviseen sisältöön. (Ks. Minutes from the Second Meeting of the Joint Ecumenical Commission, 1992, pp. 2–4.) Oppituomioiden mahdollisessa purkamis- tai kumoamisprosessissa pääkysymykseksi nousee, pidetäänkö teologista vastakkainasettelua kirkkoja erottavana vai ainoastaan teolo-

gisena koulukuntaerona yhden Kristuksen kirkon sisällä? Anathemat koskisivat siten vain uskonsisältöä, ei saman uskonsisällön erilaisia ilmauksia. Jos nyt siis todetaan yhteinen uskonsisältö tiettyjen oppien – tuomitustenkin takaa – on voitava purkaa oppituomioita.

Kysymys yhteisen uskon tunnustamisesta ja ykseyden luonteesta (metodi)

Viimeaikaisissa ekumeenisissa keskusteluissa nimenomaan luterilaisten ja katolilaisten välillä on käytetty ykseysmallina ykseyttä sovitettuna erilaisuudessa. Tämä tarkoittaa sitä, että etsimme yhteistä uskonperustaa, josta meillä voi olla ja on erilaisia, legitiimejä ilmaisuja. Kyseisen näkemyksen mukaan ei edellytetä yhdenmuotoisuutta uskonperustan määrittelyssä. On arvioitu, ettei yhdenmuotoisen ilmaisun vaatiminen ole mahdollista, sillä uskon lausuminen sen täydellisessä muodossa on ilmaisujemme ulottumattomissa (Luther, Tuomas Akvinolainen, Maltilan raportti). Sovitettu erilaisuus voidaan ymmärtää sellaisena, että yhteisen uskon tulkinnan pohjalta ilmaistaan uskoa joko yhteisin formulaatioihin tai todetaan, että eri formulaatiomme tarkoittavat samaa asiaa. Pelkkään rinnakkainoloon ei tyydytä, vaan samalla jatketaan opillista selvittelyä. Oppi-keskusteluissa on lisäksi painotettu, että sovitettuna erilaisuuden mallia tulee täydentää konsiliaarisuudella. Tähän on päädytty, koska kirkon uskon määrittelyssä konsiliaarisen tai synodaalisen tahon olemassaolo on olennaisen tärkeää, sillä juuri se turvaa uskon tulkinnan aina uusissa tilanteissa. Oppikes-

kusteluissa määritetty fundamentaalinen yksimielisyys (agreement) tai fundamentaalinen konsensus on vielä puutteellista ja prosessi ei ole siten vielä merkinnyt täyttä konsensusta, joka olisi johtanut lopulliseen yhteyteen ja eukaristiseen ykseyteen kirkkojen välillä.

Keskustelulla on yhtymäkohtia Leuenbergin konkordiaan yhteydessä käytyyn laajaan teologiseen selvittelyyn. Oppituomio-keskustelu on analoginen Leuenbergin konkordian aihepiirille. Viime mainitun yhteydessä on myös keskusteltu perusta-ilmaus -suhteesta. Leuenbergin konkordian ongelma on, että se sallii erilaiset uskontulkinnat pyrkimättä sovitamaan oppeja keskenään. Konkordia ei myöskään määrittele virkaa, jolloin tulkinnan kriteereihin ei oteta sitovaa kantaa.

Göttingenin yliopiston lausunnossa esitetään kritiikkiä väitetystä oppituomio-keskusteluun sisältyvästä suprahistoriallisesta universalismista. Kun väitteeseen otetaan kantaa, on sillä kansainvälisellä selvittelyllä, mitä esimerkiksi KMN:n Faith and Order -työskentelyssä – erityisesti Apostolic Faith -projektissa tehty, suuri merkitys. Mm. Suomen ev. lut. kirkon teologisten asiain jaoston lausunto on korostanut ns. ”klassisen” ja ”kontekstuaalisen” teologian vuorovaikutussuhdetta. Lausunnossa todetaan: ”Pidämme vastakainasettelua virheellisenä, sillä kaikki teologia on samanaikaisesti jossain suhteessa sekä omaan aikaansa ja ympäristöönsä sidottua (kontekstuaalista) että yleispätevää (universaalista). Erottelu tulisi pikemminkin tehdä universaalien ja partikulaarisen teologian välillä.” Tämä näkökulma voisi osoittaa ny-

kyajalle yhteisen uskon yleispätevyyden ja toisaalta relevanssin nykyajallemme (Ks. Reseptio 1/1994). Suprahistoriallisuusväite joutuu tämän näkökulman mukaan uuteen valoon.

Oppituomio-keskustelulle on välttämätöntä, että sen puitteissa selvitetään, mikä on sen yhteydessä käytössä oleva hermeneutiikka. Liikutaan myös alueella, jossa kysytään opillisten kysymysten totuusehtoja. Tässä selvittelyssä tarvitaan avuksi uskonnonfilosofian tukea. Useissakaan tapauksissa oppituomioissa ei ole kuitenkaan kysymys itse opin vaan vastapuolen teologisen koulukuntatradition tuomitsemisesta (CRE, 21). Jos erot pystytään nyt näkemään ”erityisnäkökohtina” (concerns) tai ”painotuksina” (emphases) tämä mahdollistaa yhteisen ymmärtämisen, eikä suinkaan ole este opillisen tai tunnustuksellisen lausuman ymmärtämiselle. Yhteinen opillinen tutkimus voi johtaa yhteiseen uuteen tulkintaan, soveltamiseen ja jopa uudelleen formulointiin uudessa tilanteessa (CRE, 22.)

Pannenberg on todennut, että nimenomaan historiallinen ymmärtäminen auttaa meitä tekemään eron tarkoitettua ideaa ja sen historiallisen ilmenemismuodon välillä. Tällainen ymmärtäminen auttaa meitä tunnustamaan, että eri toisaalta sanoilla voidaan tarkoittaa samaa ja vastaavasti samoilla sanoilla eri asioita. Tällöin pyritään opilliseen selvittelyyn ennen kirkollisen yhteyden toteuttamista. Tällä yhteisellä ymmärtämisellä ei kuitenkaan tarkoiteta yhdenmuotoisuutta. Kirkollista ykseyttä ei siis julisteta proleptisesti (kuten Leuenbergin konkordian prosessissa) ilman opillista yhteistä ymmärtämistä. Monissa yhteyksissä onkin todettu, että yhteisen uskon tunnustaminen (ja tunnustaminen) on edellytys kirkolliselle ykseydelle.

Vanhurskauttaminen ja kirkkokäsitys

Kansainvälisen luterilais-katolisen dialogin alkuvaiheissa (jo ns. Stasbourgien työryhmäs-

sä 1965–66) puhuttiin vanhurskauttamisopin ja kirkkokäsityksen selvittämistarpeesta. Tämä jäi kuitenkin ensimmäisessä ja toisessa vaiheessa paljolti syrjään. Todettiin ainoastaan vanhurskauttamisen olevan sekä pelastustapahtuman kokonaisilmaisu, että vain eräs eksplikaatio siitä. Sen suhdetta kirkkokäsitykseen ei kuitenkaan analysoitu. Vanhurskauttamiseen on siten jo ensimmäisen ja toisen komission työssä otettu kaksi näkökulmaa: sen laajempi ja suppeampi ymmärtäminen. Laajemmalla näkökulmalla on tässä yhteydessä tarkoitettu sitä, että vanhurskauttamisnimitys pidetään pelastussanomana kokonaisilmauksena, jolla on merkitystä koko kirkkona olemiselle ja sen ulottuvuuksille. Tätä voidaan kutsua myös vanhurskauttamisen metadogmaattiseksi tai kriteriologiseksi käytöksi (Ks. Justification by Faith 244, 306–315). Suppeammalla näkökulmalla on tarkoitettu vanhurskauttamisopin dogmaattista käyttöä, jolloin sillä tarkoitetaan ainoastaan tiettyä teologiaa (kuten paavalilaisuutta).

Luterilais-katolisen komission kolmas vaihe otti sen sijaan vanhurskauttamisen polttopisteeseen. Samoin jo aiemmin huomattavin kansallinen luterilais-katolinen dialogi USA:ssa käsittelee sitä yhtenä pääteemanaan (dokumentti Justification by Faith). Molemmat asiakirjat avaavat mielenkiintoisen haasteen tulevalle työskentelylle. Uudessa vaiheessa vanhurskauttamisen käsittely ei ole merkinnyt ainoastaan kontrovertiteologisen kysymyksen käsittelyä, vaan se on johtanut yhteisen uskon määrittelyyn ja siitä tehtäviin johtopäätöksiin. Vanhurskauttamisen käsittely on johtanut nimenomaan kirkollisen yhteyden toteuttamisen vaatimukseen. Samoin selvittely on johtanut polttavaan ekklesiologiseen kysymykseen kirkon olemuksesta. Kolmannessa kansainvälisessä komissiossa on tässä yhteydessä kysytty, mikä on toisaalta pelastukselle välttämätöntä ja toisaalta mikä kirkkona olemiselle välttämätöntä.

1 Katolisen kirkon LV-kannanotossa todetaan: ”Anathema dürfen nur dann bestehen bleiben, wenn der Unterschied zwischen lutherischer und katholischer Lehre einen Unterschied im Glaubensinhalt ausmacht. Mit anderen Worten: ein Unterschied in rein theologischer Ausdrucksweise rechtfertigt keine dogmatische Verurteilung.” Gutachen, 7. - ”Condemnatory judgements are theologically legitimate only if they are based on an interpretation of the ultimately valid doctrine of faith and its ultimately valid practice.” Condemnations of the Reformation Era (=CRE), 6.

Vastaanoton eli reseption merkitys

Nyt kun osapuolet ovat valmistautumassa oppituumioiden poistamiseen vanhurskauttamisopin suhteen, tämä merkitsee myös uutta mahdollisuutta ensinnäkin kristilliseen opetukseen. Kunkin osapuolen on keskenään sekä yhteisissä ekumeenisissa kohtaamisissa pidettävä hahmotetun yhteisen uskonperustan olemassaoloa esillä ja käsiteltävä vanhurskauttamisoppia sen eri näkökulmista. Tällöin on etsittävä yhteisiä ja eroja. Kristilliseen opetukseen ja vastaanottoon liittyvät myös yhteiset ekumeeniset jumalanpalvelukset olennaisina – ei vain viikolla pidettyinä, vaan myös sunnuntain pääjumalanpalveluksia voidaan pitää yhdessä. Toiseksi yhteisen ymmärtämisen syventyminen vaikuttaa myös oppikeskusteluiden prosessiin ja niissä voidaan hahmottaa ykseysprossin tähtääviä askeleita.

Luterilaisuuden on omassa keskuudessaan kysyttävä Lutherin ja reformaation intentiä. Kun Lutherin ja reformaation tarkoituksena ei ollut perustaa uutta kirkkoa, on nyt kysyttävä, miksi pidettäisiin yllä keskinäisiä tuomioita, jos ne katsotaan vanhentuneiksi. Ennen kaikkea, jos todetaan, etteivät erot ole kirkkoja erottavia, on kysyttävä, millä perusteella kirkot jatkavat erillään oloa ja millä perusteella ne voivat ottaa askeleita kohti syvempää ja lähempää kirkollista ykseyttä. Luterilaisuuden – sekä LML:n että yksittäisten jäsenkirkkojen – on kysyttävä, mitkä askeleet ovat nyt uudessa tilanteessa mahdollisia ja/tai välttämättömiä. On otettava kantaa esitettyyn (Pannenbergin) väitteeseen, että oppituumioiden poistaminen on ekumeeninen minimi tällä hetkellä. Luterilaisten niin kuin katolilaistenkin on tuotava tähän prosessiin mukaan kaikki dialogisuhteensa, sillä käytävien oppikeskustelujen tulee olla toisiaan vastaavia, eli kunkin tradition tulkintaa vastaan tulee olla kaikkiin suuntiin sama.

Yhteisestä tunnustamisesta kirkolliseen yhteyteen

Yhteinen tunnustaminen ja kirkollisen näköyksen ykseyden tavoittelemineen on otettu oppituumioiden purkamisprosessin päämääräksi (Final Report CRE, 178). Oppituumioiden käsittely onkin välttämätöntä, mutta ei pelkästään riittävää täyteen kirkolliseen ykseyteen/yhteyteen pääsemiseksi. Yhteysprosessiin tarvittavat kriteerit on analysoida vielä tarkemmin. On yhteisesti määriteltävä kirkollisen tradition kriteerit.

Kirkollisen tradition kriteerien määrittely on erityinen haaste luterilaisuudelle. Uskontunnustuksiin ja traditioon suhtaudutaan luterilaisuudessa niin usealla eri tavalla, että on vaikeata löytää yhtä luterilaisuuden linjaa tässä kysymyksessä. Vaikkakin luterilaisuuden ja katolisuuden välillä on huomattavaa perusymmärtämistä evankeliumista ja sakramenttien lahjasta, tämä ei vielä oikeuteta poistamaan oppituumioita ennen kuin kumoamisprosessi kaikilta osin selvitetään. Erityisesti kirkkokäsityksessä ja viran ymmärtämisessä, samoin kuin siinä, miten kirkkoissa päädytään autoritatiiviseen opetukseen, on vielä syviä eroja.

Oppituumioproessin selvittäminen on tapahtuva ensinnäkin yleisellä metodologisella tasolla ja toiseksi kunkin yksittäisen kumottavan opin suhteen. Oppituumioiden purkamisprosessi merkitsee kuitenkin askeleita syvemmälle kohti yhteistä uskonperustan ymmärtämistä. Se merkitsee yhteisen ymmärtämisen löytymistä, joka voi johtaa konkreettisiin kirkollisiin askeluihin kohti näkyvää rakenteellista kirkollista ykseyttä. Oppituumioproessiin ja sen vaativiin teologisiin haasteisiin pureutuminen voi siten merkitä ekumenian tien konkreettisten askelien ottamista ja vakavaa sitoutumista yhteiseen todistukseen.

Uusi kansainvälinen luterilais-katolinen komissio

LML:n neuvosto nimitti tämän vuoden kesäkuun kokouksessa Genevessä uuteen kansainväliseen luterilais-katoliseen IV komissioon ("Lutheran-Roman Catholic Commission on Unity") seuraavat jäsenet: piispa Béla Harmati, Unkari, lut. puheenjohtaja; professori Christine Kvam, USA; piispa Samson Mushemba, Tansania; professori Ricardo Pietrantonio, Argentiina; professori Turid Karlsson Seim, Norja; professori Yoshikazu Tokuzen, Japani; teologian apulaissihteeri TT Pirjo Työri, Suomi ja professori Günther Wenz, Saksa.

Komissio jatkaa aikaisempien kolmen edellisen komission työskentelyn pohjalta. Tämä on ensimmäinen kerta, kun yhteisessä työskentelyssä on suomalainen

teologi mukana. Komission katolisten jäsenten nimittäminen tapahtuu lähiaikoina. Kolmannen dialogikomission pian ilmestyvä asiakirja *Vanhurskauttaminen ja kirkko* on uuden komission pohjamateriaalina. Koko työskentelyn pääteema on ykseys. Työlle on annettu sen alla useita osatavoitteita, kuten konsensuksen määrittäminen aikaisemmista asiakirjoista (Ehtoollinen ja Kirkollinen virka sekä oppituumiotutkimukset), vanhurskauttamiseen liittyvä projekti (Malta raportin ja uuden Vanhurskauttaminen ja kirkko -asiakirjojen pohjalta) ja oppia käsittelevä projekti (aikaisemmin käsittelemättömät opit, piispuus/paavius, mariologia ja pyhä, Raamattu ja traditio, sakramenttien lukumäärä). Ensimmäinen kokoontuminen on 11–16. syyskuuta 1995.

Ekumenia, kulttuuri ja synkretismi

Kansainvälinen ekumeeninen kesäseminaari

Johanna Jämsä

Osallistuin 4.–13.7.1994 Strasbourgin Ekumeenisen Instituutin järjestämään 28. kansainväliseen kesäseminaariin. Mukana oli noin 60 eri tunnustuskuntiin kuuluvaa kristittyä eri puolilta maailmaa, pääosin Euroopasta ja Yhdysvalloista.

Seminaarin teema oli *Ekumenia, kulttuuri ja synkretismi*. Aihetta käsiteltiin yhdeksän eri luennon ja ryhmätyöskentelyn avulla. Keskeisenä haasteena oli tarkastella, miten kristinusko ja kulttuuri ovat eri puolilla maailmaa vuorovaikutuksessa. Kuten *Jacob Tesfai* avausluennossaan totesi, teeman tekee erityisen kiinnostavaksi se, että kristinusko on yhä vähemmän länsimaiden ja yhä enemmän afrikkalaisten ja aasialaisten uskonto. Seminaarin aikana nousi usein esiin, ettei ole olemassa mitään "kemiallisesti puhdasta" kristinuskon muotoa, vaan kristillinen usko saa aina ilmauksensa si-
toutuneena ympäröivään kulttuuriin.

Esittelen seuraavassa pidetyt luennot ja ryhmätyöskentelyn lähtökohdat sekä analysoin seminaarin sisältöä sen otsikon tarjoamista näkökulmista. Olen tehnyt seminaarista laajemman raportin, joka on saatavissa Kirkon ulkoasian osastosta. Vuoden 1995 alussa tulee ilmestymään jul-

kaisuna kaikki seminaarin esitelmät ja ryhmien raportit. Myös sitä voi kysellä Kirkon ulkoasiain osastosta.

Luennot (luennoitsijat/kotimaa):

1. Johdatus aiheeseen (Prof.Dr. Jacob Tesfai/Strasbourg/Eritrea)
2. Kristinusko ja kulttuuri (Prof.Dr. Claude Geffré/Ranska)
3. Kristinusko ja kulttuuri: Kolmannen maailman näkökulma (Prof.Dr. C.S.Song/USA/Taiwan)
4. Kristinusko ja ruotsalainen kulttuuri: taupaustutkimus (Prof.Dr. Carl-Reinhold Braakenhielm/Ruotsi)
5. Kristinusko ja Afrikan kulttuurit (Dr. Mercy Amba Oduyoye/KMN Geneve/Ghana)
6. Alkukirkko ja hellenistinen kulttuuri (Prof. Dr. Georg Kretschmar/Venäjä/Saksa)
7. Kulttuurin ja kristillisen jumalanpalveluksen (worship) dialogi (Anita Stauffer/LML Geneve/USA)
8. Länsimaisen kristillisen tradition kyseenalaistaminen (Prof.Dr. Jacqueline Grant/USA)
9. Evankeliumi kulttuurien moninaisuuden keskellä (Prof.Dr. Lamin Sanneh/USA/Gambia)

Ryhmätyöskentelyn tavoitteena oli ensinnäkin jatkaa luennoilla alkanutta keskustelua ja toiseksi keskustella ryhmän jäsenten kokemusten pohjalta seminaarin aiheesta. Työskentelyn tuloksena kukin viidestä ryhmästä tuotti kirjallisen raportin muiden luettavaksi ja arvioitavaksi.

Ekumenia – teema ja tavoite

On mielenkiintoista, että seminaarille annetussa otsikossa nostetaan ensimmäisenä esiin ekumenia, vaikka painopiste ei suoraanaisesti ollut ekumeniassa kristillisten tunnustusten kohtaamisena. Kuten jo luennon aiheetkin osoittavat, olisi voinut olla kuvaavampaa nimetä teemaksi Kristinusko, kulttuuri ja synkretismi. Valittu otsikko on kuitenkin mahdollista nähdä osuvana siitä näkökulmasta, että kristinuskon ja kulttuuriympäristön tiiviin vuorovaikutuksen ymmärtäminen luo perustan erilaisten tunnustuskuntien ymmärtämiselle ja suvaitsemiselle.

Itselleni seminaari oli kokonaisvaltainen kokemus ekumeniasta. Tiivis vuorovaikutus muiden osanottajien kanssa keskusteluineen ja ryhmätyöskentelyineen tarjosi kokemuksen yhteydestä ja yhteisestä tehtävästä yli tunnustuskuntien rajojen. Seminaarin päätösjumalanpalveluksessa koin vahvemmin kuin koskaan ennen välttämättömyyden pyrkivä ehtoollisyhteyteen yli tunnustuskuntien rajojen.

Kristinuskon ja kulttuurin kohtaaminen

Useat luennoitsijoista aloittivat määrittelyllä kulttuurin. Kattavimmin tehtävään tarttui *Claude Geffré*, joka totesi kulttuuriksi voitavan laajassa mielessä määritellä kaikki, mitä ihminen keksii, kehittää ja tekee. Hän myös totesi, että kulttuurin ja uskonnon ero on heikko; on vaikea puhua kulttuurista irrallaan uskonnosta. Kiinnostava oli Geffrén toteamus, että kristillinen

usko on luonut edellytykset sille, että nykyisin voidaan puhua kulttuurista irrallaan uskonnosta.

Mielenkiintoista oli, että seminaarissa kulttuurin määrittelyyn tuntui olevan paljon pienempi kynnyks kuin kristinuskon määrittelyyn. Ryhmä, jonka työskentelyyn osallistuin, sai kiitosta siitä, että sen raportissa oli rohkeasti tartuttu kysymykseen kristinuskon olemuksesta. Käytimme ryhmässä paljon aikaa päästäksemme yhteisymmärrykseen siitä, sisältyykö kristinuskoon jokin kulttuurivapaa, universaali ydin. Mielenkiintoista jakautuivat kahtia: toisten mielestä tällainen ydin on löydettävissä Kristuksen sovituskuolemasta ja ylösnousemuksesta, toisten mukaan kristinuskon universaalia ydintä ei voida määrittää, vaan ydin määräytyy aina kontekstista käsin. Peruseron näiden kahden näkökulman välillä toi mielestäni hyvin esiin luennossaan *Lamin Sanneh*, joka totesi, että on erilaisia näkemyksiä siitä, mikä on premissi kristinuskon ja kulttuurin suhteen määrittelylle: arvostellaanko evankeliumia kulttuurin näkökulmasta vai kulttuuria evankeliumin näkökulmasta. Jälkimmäinen näkemys edellyttää mielestäni käsitystä universaalista evankeliumista.

Risto Saarinen teki seminaarin lopuksi yhteenvedon esille nousseista asioista ja luokitteli pidetyt luennot muun muassa sen mukaan oliko luennoitsijalla ollut maltillinen vai uudistumista ja muutosta vaativa näkemys kulttuurin ja kristinuskon kohtaamisesta. Selvimmin tyytymättömyytensä vallitseviin ja historiassa esiinnousseisiin kristinuskon ja kulttuurin kohtaamisen muotoihin toivat esille *Mercy Amba Oduyoye*, *Jacqueline Grant* ja *C.S.Song*. Heistä Oduyoye kannusti rohkeuteen afrikkalaisen uskonnollisuuden ja kristinuskon sekoittamisessa. Grant edusti "womanistiteologiaa" (Womanist theology), jossa teologian tekemisen lähtökohdaksi ovat naisten kokemukset ja tavoitteena siirtyminen eurosentrisyydestä afrosentrisyyteen. Song

totesi, että kristillisessä teologiassa tarvitaan radikaalia reorientaatiota. Muutoksen malliksi hän tarjosi Jeesuksen teologiaa, jossa keskuksessa oli ihmisyyksilö, ei kirkollinen traditio.

Maltillisempaa ja samalla kulttuurikriittisempää näkemystä kristinuskon ja kulttuurin kohtaamisesta edustivat Saarisen mukaan kaikki muut luennoitsijat (tosin Sanehin hän sijoitti näiden kahden ääreläidan välille). Kulttuurikriittisyys tuli hyvin esiin esimerkiksi Anita Staufferin esityksessä, kun hän totesi, ettei kristillinen palvonta ole ainoastaan kontekstuaalista, vaan se on myös transkulturaalista ja toimii vastakulttuurinakin (countercultural). Hän vaati toisaalta kulttuurien huomioimista ja arvostamista, toisaalta varoitti takertumisesta kulttuuriin. Kristuksen tulee antaa puhdistaa ja muuttaa jokainen yksilö ja kulttuuri.

Synkretismi – uhka vai välttämättömyys?

Kysymykset kristinuskon ja kulttuurin kohtaamisesta, inkristianisaatiosta, inkulturaatiosta ja synkretismistä kulkivat läpi seminaarin käsi kädessä. Monen luennoitsijan suulla toistui toteamus, että kristinuskon on aina ollut synkretistinen. Tähän viitteeneseen sisällytettiin edellä mainittu ajatus ”kemiallisesti puhtaan kristinuskon” mahdollisuudesta ja kulttuurin ja kristinuskon vuorovaikutuksen tiivyydestä. Seminaarin aikana ymmärsin yhä selvemmin länsimaisen kulttuuriperinnön ja eurooppalaisen kristillisyyden muotojen keskinäisen riippuvuuden. Suhtauduin kuitenkin kriittisesti siihen, että tätä riippuvuutta kuvattiin synkretismiksi. Näin käsitteelle annettiin positiivinen merkitys. Odayoye totesikin, ettei synkretismi ole pelottava asia. Ryhmässämme meidän oli vaikea päästä yksimielisyyteen siitä, onko synkretismi kuitenkin yksiselitteisesti positiivista vai onko se negatiivista, kuten Stauffer määritteli. Osalle ryhmäläisistä inkulturaatio ja

synkretismi olivat synonyymejä, osalle synkretismi edusti inkulturaatioon sisältyvää vaaraa. Yhdessä päädyimme siihen näkemykseen, että käsitteenä synkretismi on vaarallinen; se ruokkii ennakkoluuloja ja kristittyjen keskinäistä tuomitsemista. Synkretismi ilmiönä on olemassa, mutta sen sijaan, että siitä puhutaan isminä, voitaisiin ennemmin arvioida yksittäisiä ilmiöitä ja niiden synkretistisyyttä.

Tie eteenpäin

Päätimme ryhmätyöskentelymme arvioiden mahdollisuuksia käyttää seminaarin antia hyväksi kukin omassa kontekstissaan. Itselleni seminaari merkitsi erilaisten näkökulmien avautumista ja oman kristillisen perinteen näkemistä yhä selvemmin osana kristinuskon rikkautta. Sanehin näkemys oli mielestäni rohkaiseva: hän totesi, ettei yksikään kulttuuri voi kokonaisuudessaan pystyä ilmaisemaan Jumalan ilmoituksen rikkautta täydellisesti, mutta yhdessä eri kulttuurit tavoittavat enemmän ja voivat olla rikkaudeksi toisilleen. Tässä moninaisuudessa on mielestäni tärkeää tiedostaa ja tuntea oma kristillinen perinne ja pyrkiä jatkuvasti avautumaan muutokselle, kyseenalaistamiselle, muiden ymmärtämiselle ja hyväksymiselle. Ryhmässämme nousi esiin se, että tärkeämpää kuin erilaisen kristinuskon inkulturaation muotojen arvosteleminen ja tuomitseminen, on niiden jättäminen esirukouksessa Jumalan eteen. Hänen tuomittavikseen. Jumalalta jokainen traditio tarvitsee siunausta ja sovitusta.

Seminaari oli hyvä esimerkki dialogin mahdollisuuksista: erilaisia mielipiteitä kohtaamalla oppi sekä muiden uskosta että omasta itsestään. Se nosti esille myös dialogin välttämättömyyden: tarvitaan vuorovaikutusta kristillisten perinteiden välillä; yksilöiden kohtaamista, josta voi nousta hedelmällinen ekumenia.

Raportti vaihto-opiskelusta Evangelikus Teológiai Akadémiassa Budapestissa lukuvuonna 1993–1994

Kahdeksan kuukautta madjaarien maassa

Laura Nyman

Jouduin, tai pääsin, vaihto-opiskelijaksi (stipendiaatiksi) Unkarin luterilaiseen pappisseminaariin aivan yllättäen. Valmistuva gradu piti huolen siitä, ettei kielten tai kulttuuriin perehtymiseen jäänyt liiemmästi aikaa. Ehdin sentään lukea opiskelijavaihdon historiikin *Sukukansojen uskonyhteys*. Kirja vakuutti kaikkien stipendiaattien olleen vanhaan hyvään aikaan täysin kielitaidottomia maahan saapuessaan mutta saarnanneen jo kuukauden kuluttua unkariksi. Talvi vakuutti minut siitä, että joko nämä uranuurtajat valetelivat kylmäverisesti tai sitten aika oli suorastaan platinoinut muistot. Sen sijaan heidän kohtaamansa vaikeudet määritellä vierailuvuodelle selkeä sisältö ja tavoit-

teet tuntuivat hyvinkin tutuilta, kuten myös vähitellen herännyt kiintymys seitsemänsiin serkkuihimme Balatonin rannalla.

Opiskelu

Evangelikus Teológiai Akadémia on viisivuotinen pappisseminaari. Opetusta annetaan vain unkariksi, joten osallistumiseni siihen jäi periaatteen tasolle – kaksi luentoa taisin istua. Käytännössä opiskelin lähinnä unkaria, pääasiassa omatoimisesti tai ystävällisten huonetoiverieni avustuksella, mutta välillä myös kielikurssilla ja loppuajana yliopistossakin.

Kun aika ei vielä ole omia muistojani ehtinyt platinoida, pystyin itse pitämään puheen unkariksi vasta marraskuun lopulla, siis kahden kuukauden kuluttua, eikä se suinkaan ollut saarnan tasoinen. Toukokuussa suoritin valtion kielitutkinnon.

Luentoja merkittävämpi tapa tutustua unkarilaiseen teologiaan ja teologeihin oli elämä akatemian asuntolassa. Kun lähes kaikki noin 120 opiskelijaa viettivät siellä lähes koko opiskeluaikansa, siellä todella elettiin suurena perheenä. Säännöllinen hartauselämä, yhteiset ruokailut, kuoroharjoitukset, retket ja teologipäivät tahdittivat opiskelua. Toisaalta minä täysin kielipuolisena ulkomaalaisena tunsin itseni aluksi varsin yksinäiseksi. Tilanne kuitenkin motivoi mahdollisimman nopeaan unkarinoppimiseen.

Luterilaiset ovat Unkarissa pieni vähemmistö, ja teologia on siten suuntautunut selkeämmin oman ominaislaadun korostamiseen kuin Suomessa. Ekumeniaa harastetaan lähinnä reformoitujen, jossain määrin myös katolilaisten kanssa. Opiskelukin oli toisentyypistä, voimakkaasti suuren tietomäärän hallintaan ja ulkoosaamiseen painottuvaa. Sen verran kun unkarintaidollani ymmärsin, eksegeetiikka vaikutti melko konservatiiviselta. Suurin osa opiskelijoista omasi voimakkaan luterilaisen hengellisen identiteetin, ja useimmat tähtäsivät pappisvirkaan.

Tutustuminen kirkon elämään

Heti kun kielitaitoni suinkin antoi myöten, rupesin viikonloppuisin vierailemaan sellaisissa seurakunnissa, joilla oli suomalainen ystävyysseurakunta tai muuten yhteyksiä. Pidin nuorteniltoja ja hartauk-

sia, saamasin ja kuljin papin matkassa muuten vain. Lisäksi tein kaksi ikimuis-toista matkaa Transsilvaniaan, Romanian unkarilaisalueille. Minut todella yllätti ihmisten lämmin mielenkiinto isänmaatani kohtaan. Ystävyysseurakuntatoiminta on todella kannatettavaa kansainvälisyyskasvatusta – huivipäiset mummot, jotka eivät koskaan olleet käyneet naapurikylää kauempana, saattoivat silti tietää kaiken Alvar Aallon elämäntyöstä. Joka ainoa unkarilainen tuntui osaavan ainakin muutaman sanan suomea.

Unkarin luterilaiset seurakunnat ovat pieniä, ja väki asuu hajallaan. Pappi on siten varsinaisen matkasaarnaaja ja lisäksi sunti, kanttori, kirkkolisti, nuorisohjaja... Palkkakaan ei päästä huimaa. Papin työ madjaarien maassa edellyttää todellista kutsumusta. Monin paikoin myös seurakuntalaiset tuntuivat hyvin vahvasti sitoutuneilta kirkkoonsa. Talkootyö oli kunniaa. Varsinkin syrjäisemmissä seurakunnissa hautajaisia oli kasteita enemmän, kun nuori väki oli muuttanut kaupunkiin. Hiljentyvällä maaseudulla oma seurakunta oli tärkeä yhteisyyden luoja.

Suomenopetus

Yllätykseni minusta tuli myös kieltenopettaja. Unkarilaiset opiskelevat suomea innokkaasti, ja opettajista on pulaa. Niinpä opetin suomea yhdelle lukioluokalle ja kahdelle iltaryhmälle sekä ruotsia yksityisoppilaille. Olematon unkarintaitoni oikeastaan vain tehosti opetusta, kun oppilaitteni oli pakko ainakin yrittää ymmärtää kaikki suomeksi.

Opetuksen kautta tutustuin paikallisiin Suomen ystäviin ja pääsin myös pitämään

esitelmiä milloin raamatunkäännöksistä, milloin kirkon nuorisotyöstä. Koska luterilainen kirkko on aloittanut yhteydenpidon maittemme välillä varhain ja jatkanut sitä tiiviisti, kirkko ja ystävyysseuraväki tekevät paljon yhteistyötä.

Työ oli minulle myös taloudellinen välttämättömyys. Vaikka sain saman stipendin kuin akatemian muutkin opiskelijat, en todellakaan olisi tullut sillä toimeen. Unkarilaiseen elämänmenoon niit kuu-luu, että vanhemmat tukevat lastensa opintoja tai jopa kokonaan kustantavat ne. Minulle suomentunnit olivat siis tavallaan *in loco parentis*. Seuraavilla stipendiaateilla lienee rahahuolia, elleivät he voi tai halua työskennellä opiskelun ohella.

Tavoitteet ja saavutukset

Unkarin-stipendiaatteja yhdistää lähinnä se, että kukin saa itse täyttää vuotensa millä parhaaksi näkee. Toiset keskittyvät kieleen, toiset kiertävät seurakunnissa, toiset tekevät tutkimusta. Useimmat yrittänevät tehdä vähän kaikesta tästä.

Ainakin minusta tuntui vaikealta päästä selville siitä, miksi oikein olin Unkariin tullut. Omiksi eväikseni sain kahdeksan kuukauteeni aikana unkarintaidon. Joku muu on tuonut muuta tullessaan. Itse olen sitä mieltä, että stipendiaateille voisi antaa vielä vapaammat kädet ja kirkollistaa stipendia antamalla halukkaille mahdollisuus oleskella koko aika seurakunnissa ja avustaa seurakuntatyössä tai sitten keskittyä vielä tehokkaammin unkarinopiskeluun. Akatemiassa oleilu on sinänsä ihan hauskaa, mutta jonkinlainen päämäärättömyys kyllä vaivasi minua koko ajan.

Seurakuntiin tutustuminen taas on valta-van kiinnostavaa. Maaseudun elämänmuoto on vielä lähellä sitä, minkä oletan Suomessa vallinneen parikolmekymmentä vuotta sitten. Unkarilaisten kiintymys suomalaisiin ja yleinen vieraanvaraisuus jättivät minulle paljon iloisia muistoja.

Gettysburg & Washington D.C. (& Wheaton, Illinois)

Timo Pokki

Keväällä 1993 tuli kuluneeksi kuusi vuotta pappisvihkimyksestäni; oli sapatin aika. Jatko-opinnot etenevät seurakuntatyön ohessa hitaasti, mutta Kirkon ulkoasiain osaston (silloin vielä Kirkon ulkomaan-asiain keskus) kautta sain mahdollisuuden viettää 8 kuukautta pitkän sapatilukuvuoden 1993–94 päätoimisen jatko-opiskelun merkeissä Yhdysvalloissa, tarkemmin sanoen Gettysburgin luterilaisessa teologisessa seminaarissa sekä Washingtonissa. Tämä aika osoittautui erittäin hedelmälliseksi oman lisensiaattityöni kannalta, koska tutkimusaiheeni on periamerikkalainen (*Billy Grahamin* pyhitysteologia). Kuuden kiireisen pappisvuoden jälkeen oli myös erinomainen aika pitää pieni tauko seurakuntatyössä ja keskittyä vaihteeksi hieman teoreettisempaan teologiaan ja jatko-opiskeluun. Muistot Amerikan itärintamalla viettämästäni ajasta ovat kautta linjan erittäin positiiviset.

Kari Kanala on Gettysburgissa viettämällänsä stipendiaattivuodesta antamassaan raportissa (Reseptio 1/1993) ansiokkaasti kuvaillut opiskelua tässä historiallisesti merkittävässä paikassa. Allekirjoitan täysin Karin positiivisen arvioinnin, mutta en liiemmin toista hänen antamiaan faktoja Gettysburgista, vaan pyrin lisäämään nii-

hin ehkä jotain, ja kertomaan enemmän Washingtonista, jossa vietin kevätlukukauden.

Syyslukukausi Gettysburgissa

En suorittanut Gettysburgissa mitään sikiäistä tutkintoa (M.A.R. tai M.S.T.), vaan keskityin lähinnä lisensiaattityöhöni, ja suoritin / kuuntelin kursseja valikoiden. Suomalaisienkin tuntema Luther-tutkija *Eric Gritsch* oli viimeistä vuottaan professorina ennen eläkkeelle siirtymistään, joten ehdin vielä nauttia hänen luennoistaan. Tällä Wienistä Yalen kautta Gettysburgiin tullessa *Barthin* ja *Tillichin* entisellä oppilaalla oli tapana puhua kunnioituksella suomalaisesta Luther-tutkimuksesta. Teologian taso Gettysburgissa oli melko hyvä, seminaarin kirjasto oli kohtalainen ja opiskelun ohjaus mainiota, sillä opiskelijamäärä on opettajien lukumäärään nähden melko alhainen, ja opettajan oveen voi koputtaa milloin hyvänsä; ts. erityisiä vastaanottoaikoja ei ole.

Oma ohjaajani *Duane Larson* oli vasta tullut Gettysburgiin toimittuaan sitä ennen pitkään seurakuntapappina. Hän ei ollut teologina *Gritschin* veroinen, mutta antoi kuitenkin tutkimukseen hyviä vinkkejä ja

pelasi erinomaisesti racket ball -pallopeliä. Nautin tästä squashia muistuttavasta mailapelistä paitsi ohjaajani myös joidenkin muiden opettajien ja monien opiskelijoiden kanssa. Pöytätennis, tennis, frisbee, uinti ja amerikkalainen jalkapallo olivat lenkkeilyn ohella muita seminaarin urheilulajeja. Sosiaalista toimintaa ja yhdessä-oloa seminaarissa oli iltaisin paljon. Itselleni tärkeä paikka oli seminaarin kuoro, joka harjoitteli neljä kertaa viikossa aina lounaan jälkeen. Jumalanpalveluselämä seminaarin kauniissa kappelissa oli vilkasta. Päivittäin kokoonnuttiin ennen lounasta hetkipalvelukseen ja keskiviikkoisin oli ehtoollisjumalanpalvelus. Kuoron kanssa kävimme myös lähiseudun kirkkoissa ja erilaisissa tapahtumissa esiintymässä.

Gettysburgin luterilainen seminaari on pappisseminaari, jossa suurin osa opiskelijoista on valmistumassa papin virkaan. Myös jatko-opiskelijoita ja opintojensa täydentäjiä oli joukossa, joskaan tohtorin tutkintoa seminaarissa ei voi suorittaa, vaan pappisvirassa jo toimiville on tarjolla ainoastaan yksivuotinen Master of Sacred Theology (M.S.T.) -ohjelma. Opiskelijoita oli myös Saksasta (2), Tansaniasta (2) ja Namibiasta (2). Neljällä heistä oli jo pappisvihkimys ja muutama vuosi seurakuntatyötä takanaan. Meillä "ulkomaalaisilla" oli hyvä yhteishenki, ja meille myös järjestettiin tutustumisretkiä ympäri Pennsylvaniasta ja Marylandia. Kävimme mm. Baltimoressa, jossa tapasin Marylandin synodin piispa *Mockin*, joka taas oli vieraillut oman piispani kotona Tampereella edellisellä kesänä.

Gettysburgissa pidettiin myös erilaisia symposiumeja ja kollokvioita ajankohtaisista teologisista aiheista. Eniten tuntui puhuttavan ELCA:n julkaisema "The Church and Human Sexuality" -vihkonen, joka oli ensimmäinen ja alustava versio aiheesta koskevasta julkilausumasta. Se sai osakseen kovaa kritiikkiä, ja aihe on tämän hetken kuuma peruna Amerikan luterilai-

sessä kirkossa. Erilaiset "multicultural" -ohjelmat olivat myös hyvin paljon esillä, vaikka monet luterilaiset seurakunnat tuntuivatkin hyvin "valkoisilta", mitä ne itsekin pitivät suurena puutteena.

Ilmapiiri Gettysburgissa oli hyvin ekuumeeninen ja avoin. Opettajien joukossa oli luterilaisten lisäksi yksi presbyteeriseen kirkkoon kuuluva, yksi anglikaani ja yksi metodisti. Opiskelijoiden joukossa oli niin korkeakirkollisuus kuin matalakirkollisuus ja karismaattisuuskin edustettuna.

Kevätlukukausi Washington D.C.:ssä

Gettysburg sijaitsee Pennsylvanian maaseudulla, mutta on vain puolelentoista tunnin ajomatkan päässä Washingtonista, mistä on suunnaton hyöty seminaarille. Tammi-kuun alussa muutin asumaan pääkaupunkiin, missä Gettysburgin seminaari omistaa lähellä ydinkeskustaa ison omakotitalon, jota kutsutaan nimellä "Lutheran House of Studies". Se on asuntola 6–7 Gettysburgin opiskelijalle, jotka saavat näin mahdollisuuden viettää lukukauden tai kaksi Washingtonissa ja nauttia kursseista, joita The Washington Theological Consortium tarjoaa.

Myös Gettysburgin seminaari kuuluu tähän Consortiumiin, joka muodostuu monesta oppilaitoksesta ja käsittää yli 1700 opiskelijaa, 250 opettajaa ja noin 600 kurssia joka vuosi. Näitä kursseja voivat consortiumin opiskelijat vapaasti valita. Gettysburgissa opiskelevienkin kuuluu suorittaa vähintään yksi kurssi jossain muussa kuin luterilaisessa seminaarissa. Hyviä paikkoja ovat ainakin Catholic University, Washington Howard University, joka on mustien yliopisto, ja metodistinen Wesley Seminary, josta itse löysin hyvän ohjaajan omalle tutkimukselleni. Tämä professori *Douglas Strong*, joka oli amerikkalaisen revivalismin asiantuntija, oli aikaisemmin

pitänyt kursseja myös Gettysburgissa. Suoritin Wesley Seminaryssa myös mielenkiintoisen kurssin, jossa aiheena oli evankelioimisen teologia.

Lutheran House of Studies tarjoaa Consortiumin opiskelijoille myös luentoja, joita Gettysburgin professorit käyvät pitämässä. Näihin osallistuu puolestaan opiskelijoita ympäri Washingtonia; heistä yli puolet muita kuin luterilaisia. Tiistai-iltaisina me talon asukkaat söimme yhdessä illallista ja vietimme ehtoollishartauden, jossa oli yleensä mukana myös seminaarin pastori. Sunnuntaisin osallistuimme jumalanpalvelukseen Washingtonin kirkkoissa, ja sunnuntai-iltapäivisin kiertelimme museoissa, joista kaupunki on hyvin kuuluisa. Pakolisiin vierailukohteisiin kuului tietysti myös Valkoinen talo ja Capitol. Kirkkokahveilla eri kirkkoissa tutustui usein myös mielenkiintoisiin ihmisiin, ja kyläilin monissa perheissä, mikä toi uutta perspektiiviä käsitykseeni amerikkalaisista kristityistä.

Olin erittäin tyytyväinen, että sain mahdollisuuden viettää kevätlukukauden Washingtonissa. Niin mukava paikka kuin Gettysburg olikin, se on kuitenkin pikkukaupunki, jossa on vain yksi seminaari ja yksi teologinen kirjasto. Washingtonissa taas on mm. katolisen yliopiston kirjasto, jota itse käytin paljon, sekä kongressin kirjasto, joka on maailman suurin kirjasto sisältäen yli 83 miljoonaa kirjaa. Hyvien ATK-kortistojen avulla materiaalia on kummassakin kirjastossa helppo etsiä hakusanojen perusteella. Professorit määrittivät kongressin kirjaston yleensä lyhyesti "the best library in the world".

Ekskursio Wheatoniin

Suurin syy Amerikkaan lähtöni oli tarve hankkia lisää lähteitä ja kirjallisuutta lisen-siaattityötäni varten. Tästä syystä tein helmikuussa matkan myös Wheaton Colle-

geen, joka sijaitsee 25 mailia Chicagosta länteen. Wheaton (Illinois) on amerikkalaisen evankelikaalisuuden keskus, jossa sijaitsee myös Billy Graham Center. Sain käyttööni tutkijan huoneen, ja henkilökunta tarjosi mielellään apuaan. Eräs kirjastonhoitaja lupasi jopa lähettää Suomeen myöhemmin ilmestyvää materiaalia.

Wheaton Collegessa sijaitseva Billy Graham Centerin kirjasto on lähdemateriaalin suhteen ehdoton ykkönen, mikäli tutkimusaihe liittyy amerikkalaiseen revivalismiin. Kirjaston revivalismia koskeva osasto kattaa yli 200.000 nideä ja laajenee jatkuvasti. Tietävästi olin ensimmäinen suomalainen teologi, joka tutustui tähän kirjastoon. Billy Graham Collection oli itselleni luonnollisesti suorastaan aarre, ja vietinkin monta päivää pelkästään valokopioita ottaen. Kaikkiaan tutkimukseni lähde- ja referenssikirjallisuus karttui Amerikassa noin kolmella tuhannella sivulla valokopioita. Lisäksi hankin viitisenkymmentä kirjaa; yhteensä neljä postisäkillistä luettavaa. Työ niiden parissa jatkuu siis täällä koti-Suomessakin vielä pitkään.

Opiskelijoiden ja opettajien suhtautumisen ja saamani kohtelun koin sekä Gettysburgissa, Washingtonissa että Wheatonissa suorastaan ylenpalttisen ystävällisenä, arvostavana, avuliaisena ja mutkattomana. Olen erittäin kiitollinen Kirjon ulkoasiain osastolle saamastani opiskelumahdollisuudesta. Myöskin Gettysburgin seminaarin johto ansaitsee lämpimät kiitokset. Kaiken kokemani ystävällisyyden keskellä mieleeni hiipi usein kysymys: pidämmekö me suomalaiset yhtä hyvää huolta omassa maassamme opiskelevista ulkomaalaisista?

OBS! Gettysburgin stipendi luvuvalle 1995-1996 on haettavana 15.4.1995 mennessä ulkoasiain osastolta.

Pohjoismainen oppituumioita käsittelevä neuvottelu

Pirjo Työrinoja

Oslossa, Olavsborgissa kokoontui Norjan kirkon teologisen konsulentin *Olav Fykse Tveitin* toimiessa kokoonkutsujana vajaan kymmenen teologin ryhmä toukokuun 27.-28. päivinä 1994 pohtimaan oppituumioita ekumeenisen liikkeen nykytilanteesta. Oppituumioita käsittelevät kysymykset tulivat luterilaisten kirkkojen ja Luterilaisen maailmanliiton (LML) esityslistalle jo ennen Curitiba yleiskokousta vuonna 1990. Nyt toteutuneen pohjoismaisen alueellisen kokouksen pitämisestä oli alustavasti sovittu jo aiemmin eli LML:n neuvoston Madrasin kokousta (1992) edeltäneessä teologisessa yhteistyöpalaverissa.

Luterilaisen maailmanliiton apulaispäsihteeri *Eugene L. Brand* osallistui myös tähän alueelliseen kokoukseen. Pohjoismaiset edustajat olivat seuraavat:

Ruotsin kirkosta prof. *Carl Axel Aurelius* ja prof. *Per Erik Petsson*, Tanskan luterilaisesta kirkosta prof. *Erik Kyndal* ja *Peder Norgaard-Højen*, Norjasta konsulentti Tveitin lisäksi prof. *Thorleiv Austad* ja osan aikaa prof. *Tarald Rasmussen* ja Suomen evankelis-luterilaisesta kirkosta teologian apulaissihteeri *Pirjo Työrinoja*.

Kokouksen kulku ja agendan muutos

LML:n apulaispäsihteeri *Eugene L. Brand* piti kaksi erittäin merkityksellistä alustusta. Nämä hänen kaksi puheenvuoroansa ja niissä esiintulleet laajat yhteydet vaikuttivat siihen, että teologineuvottelu ei nähnyt enää mielekkäänä rajoitettua pelkästään saksalaiseen Lehrveruteilungen-prosessiin, vaan problematiikkaa

päätettiin käsitellä laajemmin. Työryhmän käytössä oli myös Vatikaanin antama kannanotto oppituomioiden purkamisprosessiin.

Muut alustukset olivat: "Oppituomioiden purkamisen merkitys koko luterilais-katoliselle oppikeskustelulle" (Pirjo Työrinoja), "Luterilais-katolisen oppikeskustelun status (erit. vanhurskauttamisoppi)" (Erik Kyndal), "Kirkon tunnusmerkit" (Carl Axel Aurelius) ja "Pohjoismaisen luterilaisuuden eri kasvot" (Thorleiv Austad).

Oppituomioiden purkaminen nousee ekumeeniseen polttopisteeseen

Oppituomiokeskustelu liittyy kahteen erittäin ajankohtaiseen ja ekumeenisesti sekä kirkkohistoriallisesti ainutkertaiseen hankkeeseen.

Ensimmäinen on Luterilaisen maailmanliiton ja roomalais-katolisen kirkon yhteinen oppia koskeva julistus. Siinä todettaisiin, etteivät vanhurskauttamisoppia koskevat oppituomiot ole enää voimassa, vaan osapuolet yhdessä julistavat, että meillä on yhteinen usko, joka voidaan ilmaista vanhurskauttamisen sanomassa. Aloitte tuli esiin LML:n neuvoston Kristiansandin kokouksessa 1993 ja kesällä 1994 Genevessä neuvoston kokouksessa esillä ollut julistus on hiottu yhdessä Vatikaanin edustajien kanssa.

Alunperin aloitteen tästä prosessista tekivät USA:n luterilaiset, jotka ovat olleet mukana kansallisessa USA:n luterilais-katolisessa komissiossa. Viime vuoden LML:n neuvoston kokous 1993 Kristiansandissa hyväksyi prosessin ja neu-

voston kokous Genevessä (kesäkuussa 1994) otti askeleita tämän ehdotuksen suhteen ja päätti lähettää ko. julistuksen jäsenkirkkoille hyväksyttäväksi tai hylättäväksi (jälkimmäisessä tapauksessa kommentoitavaksi sekä mahdollisesti muutettavaksi). Laajemmin tämä liittyy LML:n seuraavaan yleiskokoukseen 1997 Hongkongissa, jossa julistus tultaan hyväksytyksi julkistetaan yhdessä katolisen kirkon kanssa. Vuosi 1997 on merkityksellinen, ei vain sen tähden että se on LML:n 50-vuotisjuhla, vaan että se on myös Trenton juhluvuosi. Neuvottelussa tuli esille sekä tulevan julistuksen ekumeeninen merkitys että varauksellisuus julistuksen läpimenoa. Koska erityisesti tässä konkreettisesti askeleissa käsitellään yhteistä uskonperustaa, on tärkeää, että kaikki luterilaiseen kommunioon kuuluvat jäsenkirkot ottavat siihen kantaa. Yhteinen harkinta on suhteutettava myös jo nyt annettuihin vastauksiin.

Toiseksi oppituomioiden purkamisprosessi ja julistus liittyvät erottamattomasti piakkoin ilmestyvään kansainvälisen luterilais-katolisen komission kolmannen vaiheen julkaisuun "Kirkko ja vanhurskauttaminen", jota odotetaan laajalti suurella mielenkiinnolla. Itse asiassa julistus sisältää osia ko. dokumentista. Neuvoston kokous 1994 päättäneen lähettää myös ko. dokumentin jäsenkirkkoille lausuntoja varten. Asiakirjan arvioitu ilmestymisaikataulu on kesän 1994 kuлуessa.

Pohjoismainen työskentelysuunnitelma

Pohjoismainen oppituomioita käsittelevä neuvottelu keskusteli edellä kuvatuista

näkymistä laajasti. Kaikkien kolmen eli oppituomioiden poistamishaasteen, kirkkojen yhteisen julistuksen ja uuden luterilais-katolisen dokumentin todetaan kietoutuvan toisiinsa. Kaikki mainitut muodostavat lähitulevaisuudessa erityisen painopisteen luterilaisten jäsenkirkkojen teologisessa selvittelyssä. Tilanne on ainutlaatuinen myös LML:n itseymmärryksen suhteen. Minkä kannan jäsenkirkot ottavat julistukseen? Mikäli esimerkiksi 100 %:sta hyväksyntää ei saavuteta, voitaisiinko julistus kuitenkin allekirjoittaa? Vaatiiko julistuksen allekirjoittamis päätös yksittäisessä jäsenkirkossa (kuten Suomessa) kirkolliskokouspäätöksen?

Jatkotyöskentelystä päätettiin seuraavaa. Oppituomioprosessin suhteen alueellinen pohjoismainen työskentely on erittäin perusteltua. Koko luterilaista kommunia koskevaa asiaa ei tule jättää ainoastaan saksalaisen Lehrverurteilungen – kirkchentrennd? -työskentelyn varaan. Saksalaista prosessia ei tule kuitenkaan käydä yksityiskohdissaan uudelleen, koska se on tehty jo kahteen kertaan (eli varsinaisessa Lehrverurteilungen-työssä

ja kaikissa siihen annetuissa kommentissa, kuten Göttingenin yliopisto, EKD, VELKD jne). Pohjoismaisessa työskentelyssä päätettiinkin alkuvaiheessa keskittyä oppituomioiden hermeneutiikkaan, tunnustuskirjojen merkitykseen (sekä niiden erilaiseen statukseen pohjoismaisissa kirkkoissa) ja vanhurskauttamisen dogmaattiseen ja kriteriologiseen merkitykseen. Työskentelyaikatauluksi kaavailtiin 2–3 vuotta (2 kokousta vuodessa). Suomesta toivottiin olevan mukana kaksi henkilöä – kuten Ruotsista, Norjasta ja Tanskasta oli, myös Islanti pyrittiin saamaan mukaan työskentelyyn.

Oppituomiokokouksella ei katsottu olevan mandaattia suoranaisesti lähteä käsittelemään deklaraatiota (eihän sitä ole vielä edes virallisesti kirkkoissa vastaanotettakaan). Katsottiin kuitenkin mahdolliseksi, mikäli kirkot antavat ryhmälle selvityspyynnöjä ko. julistuksen suhteen, myös sitä voidaan täysipainoisesti käsitellä. Joka tapauksessa työryhmän työskentely tukee kirkkojen asiaan liittyvää teologista työtä – samoin työskentely tekee mahdollisia lausuntoja "Kirkko ja vanhurskauttamisoppi" -asiakirjaan.

Koonnut: Antti Raunio

Ekumeeninen iltapäivä koinonia-käsitteen ongelmista

Systemaattisen teologian laitoksella vietettiin ekumeenista iltapäivää 26. 4. Kutsu pyrittiin lähettämään maassamme ekumeeniseen työhön osallistuville, ja ilahduttavan moni myös noudatti kutsua. Luennoitsijavieraaksi oli kutsuttu laitoksen pitäväkäs työntekijä ja ekumeniikan tuntija TL *Simo Kiviranta*.

Simo Kivirannan aihe oli Koinonia-käsitteen ekumeeninen ongelma. Koinonia/communio on keskeinen käsite tämän hetken kirkko-opillisessa ja ekumeenisessa keskustelussa. Ekumeniikassa puhutaan nykyään myös communio-menetelmästä yhtenä kirkkojen ykseyteen johtavana metodina. Kuten tunnettua, koinonia oli vuosi sitten pidetyn Faith and Order maailmankonferenssin aiheena. Kiviranta analysoi Santiagon kokouksen keskusteluasiakirjan raamattuargumentaatiota. Hän totesi, että se sivuuttaa VT:n ja

UT:n erojen pohjalta tehtävissä olevat teologiset johtopäätökset. Hän piti asiakirjaa klassisen kristologian ja triniteettiopin mukaisena, mutta arvosteli sen epäselvyyttä sovitusopin tulkinnassa. Vaikka konferenssissa kuultiin laaja katsaus koinonia-käsitteen sisältöön raamatullisen aineiston valossa, silti siellä mukana olleet totesivat Kivirannan esityksen jälkeen, että tällaista pohdintaa olisi tarvittu myös Santiago de Compostelassa. Reseptio julkaisee Simo Kivirannan esityksen numerossa 1/1995.

Ekumeniikan arkisto on muuttanut

Ekumeniikan arkiston katuosoite on nykyään Aleksanterinkatu 7 (6. krs). Postiosoite on puolestaan Systemaattisen teologian laitos/Ekumeniikan arkisto, PL 33, 00014 Helsingin yliopisto. Puhelinnumerot ovat entiset.

Uusissa tiloissa arkisto toimii samoilla periaatteilla kuin ennenkin. Siellä voi käydä laitoksen aukioloaikoina arkipäivisin 8–15.45. Laitoksen vahtimestari, toimistosihteeri ja systemaattisen teologian assistentti auttavat, mikäli arkiston käytössä ilmenee ongelmia. Pääosa arkiston aineistosta on sijoitettu paikoilleen, joten asiakkaita kyetään jälleen palvelemaan.

Syyslukukauden tapahtumia systemaattisen teologian laitoksella

Venäjän kirkon patriarkka Aleksi vieraillee ja luennoi laitoksella 23. syyskuuta klo 14. Hän pitää luennon aiheesta *Venäjän ortodoksisen kirkon asema ja sen palvelutehtävä nykyajan yhteiskunnassa*.

LML:n ekumeenisten suhteiden apulaispääsihteeri Eugene Brand vieraillee laitoksella maanantaina 3. lokakuuta. Klo

15 alkaen pidetään kollokvio, jossa tri Brand alustaa luterilaisten kirkkojen ekumeenisista suhteista.

Reformaation jälkeistä teologiaa tutkivan projektin ja Suomalaisen Teologisen kirjallisuuseuran kansainvälinen symposium *Jumala ja ihminen* 15.–16. marraskuuta Säätytalolla. Ks. erillistä ilmoitusta.

Jaana Hallamaa väittelee

TL Jaana Hallamaan englanninkielinen väitöskirja *The Prisms of Moral Personhood: The Concept of a Person in Contemporary Anglo-American Ethics* tarkastetaan Helsingin yliopiston luentosalissa XII lauantaina 8. lokakuuta klo 10. Vastavaihtajana on prof. Brenda Almond Hullin yliopistosta. Jaana Hallamaa on mm. LML:n bioetiikkatyöryhmän jäsen.

Luterilaisen maailmanliiton ykyseymallin juurilla

Antti Raunio

Seppo Karppinen. *Una fiducia. Ernst Kinderin ekumeeninen metodi.* Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran julkaisuja 189. Helsinki 1994.

Seppo Karppisen väitöskirja Ernst Kinderin ekumeenisesta ajattelusta on uusin tutkimus ekumeenisia menetelmiä selvittävi- en töiden sarjassa. Kysymyksiin miksi tutkia ekumeenisia menetelmiä ja Ernst Kinderiä on hyvin perustellut vastaukset. Kirkkojen ykyeyteen johtava tie ja ykyeyden kriteerit ovat ekumeenisen työskentelyn avainkysymys. Ekumeenisten menetelmien tutkiminen on ekumenian kannalta aivan välttämätöntä, mutta niillä on mielenkiintoisia liittymäkohtia myös keskusteluun esim. Euroopan integraatiosta ja ihmiskunnan ykyeydestä. Kirkot ja teologit- han ovat jo vuosikymmeniä keskustelleet siitä, millä edellytyksillä toisistaan erillään olevien yksiköiden yhdistyminen tai yhdistyminen voi tapahtua.

Münsterin yliopiston dogmatiikan profes- sori Ernst Kinder (1910–1970) puolestaan

on vaikuttanut voimakkaasti ennen muuta Luterilaisen Maailmanliiton käsityksiin kirkon ykyeyden luonteesta ja sen edelly- tyksistä. Nk. sovitettun erilaisuuden mene- telmän synnyn, peruskorostusten ja ongel- mien selvittäminen johtaa mm. Ernst Kin- deriin. Siksi tälläkin työllä on paljon laa- jempi teologinen ja ekumeeninen merkitys kuin vain tutustuminen yhden saksalaisen teologin ajatteluun.

Sovitetun erilaisuuden menetelmä, jota on kehitetty esim. LML:n Minneapolisin (1957) ja Dar-es-Salaamin kokouksissa (1977) on tarkoitettu malliksi kirkkojen ykyeyteen johtavasta tiestä. (Tuore katsaus LML:n ykyseymallin kehittymiseen on *Lorenz Grönvikin* artikkeli teoksessa *Ekume- nia ja teologia*. Toim. Antti Saarela. Suo- malaisen Teologisen kirjallisuusseuran julk. 188. Helsinki 1993, 147–154.) Kar- ppisen kuvauksen mukaan menetelmän pe- rusideana on, että kirkot ovat ”yhdessä suh- teessa pelastussanomaa ja kristillisen us- kon keskuksena”. Tämä suhde sovitaa tun- nustuskunnat keskinäiseen yhteyteen ja

karsii sellaiset eroavuudet, jotka ovat olleet toisensa pois sulkevia. Tunnustuskunnat eivät kuitenkaan kadota omaa erityislaatu- aan, vaan niiden erityisyys tulkitaan yhdes- sä uudelleen. Tällaisen tulkinnan tuloksena se voidaan tunnustaa legitimeksi kristitty- nä olemisen ilmaukseksi. Tarkoituksena on siis saavuttaa ykyeyden uskon keskuksessa siten, että tunnustuskuntien identiteetti säi- lyy.

Sovitetun erilaisuuden menetelmän perus- ongelmana Karppinen pitää sitä, että siinä ei riittävästi määritellä uskon keskuksen ja kirkkokuntien tunnustustodellisuuden suh- detta. Tunnustustodellisuus on toisaalta suhteessa em. keskukseseen ja toisaalta his- toriallisiin ja kulttuurisiin vaikutuksiin. *Ul- rich Duchrowin* kritiikkiin liittyen Karppi- nen toteaa, että menetelmässä käytetään tunnustuskunta-käsitettä kahdessa merki- tyksessä ilman, että merkitykset olisi kyet- ty hyväksyttävällä tavalla yhdistämään. Tunnustus-käsitteen kaksinaisuus johtaa tekijän kysymään, tapahtuuko tunnustus- kuntien keskinäinen sovitus ”tunnustus- kuntatason ylittävällä todellisuudessa” vai tunnustuskuntien oman ”konfessionaalitee- tin” välittämällä. Tämän perusongelman kuvaus olisi ehkä kaivannut vielä hiukan selvennystä, koska tekijä näyttää tarkoitta- van sitä, onko ekumeenisessa menetelmäs- sä joitakin kirkon ykyeyden kriteereitä, jot- ka ovat kirkkojen historiallisista tunnus- tuksista riippumattomia.

Omassa ekumeenisessa metodissaan Ernst Kinder pyrkii ottamaan huomioon kaksi näkökulmaa, ennalta annetun Kristus-yky- seyden ja tunnustusyhteydenä ilmaistun Kristus-ykyeyden. Karppisen työn vahva teesi on, että Kinderin ajattelussa näiden aspektien välillä vallitsee eräänlainen kat- kos tai epäjatkumo. Kristus-ykyeyden ym- märetyksiä barthilaisittain Jumalan ykyey- svaikutukseksi, jossa Jumala ei itse ole on- tologisesti läsnä. Tunnustustaso puoles- taan ajatellaan erlangenilaiseen kokemus- teologiaan liittyen tämän ykyeysvaiikutuk-

sen vastaanottamiseksi ja tulkinnaksi inhi- millisellä tasolla. Tunnustuksen suhde itse ykyeysvaiikutukseen jää väistämättä liki- arvoiseksi ja epäadekvaatiksi. Teosta lukiessa herää paikoitellen kysymys, onko Kin- derin barthilainen motiivi niin voimakas kuin tekijä antaa ymmärtää. Varsinaisen perustelun tulkinnalleen hän antaa alaviit- teessä sivulla 62. Karppisen mukaan sekä erlangenilaisessa että barthilaisessa teolo- giassa Jumalan suhde maailmaan ymmäre- tiin vaikutussuhteeksi. Kinderin käsitys Jumalan vaikutuksesta on kuitenkin tulkit- tava barthilaisesta näkökulmasta, jossa kes- keistä on Jumalan absoluuttinen transen- denssi. Jumala vaikuttaa ”ontologisesti poissaolevana Jumalana”. Erlangenilainen teologia puolestaan tulkitsee Jumalan vai- kutuksen sen aikaansaamasta kokemuksel- lisesta efektistä käsin.

Lopulta lukija kyllä varsin pitkälle vakuut- tuu siitä, että Karppinen on tavoittanut Kin- derin ajattelun olennaisen ongelman. Kin- derin ajattelussa vaikutuksen käsite esiin- tyy kahdella tasolla, ensin ”barthilaisittain” transsendentin Jumalan vaikutuksena ih- misen persoonan keskuksena, sitten per- soonan keskuksen vaikutuksena ihmisen eksistenssiin. Tällä tasolla vaikutus ilme- nee kokemuksellisesti ja saa historiallisen ilmauksen.

Karppinen testaa teesiään Kinderin barthi- laisen ja erlangenilaisen motiivin proble- maattisesta suhteesta tutkimalla ensin hä- nen käsityksiä Jumalan olemuksesta ja vaikutuksesta sekä ihmisen mahdollisuu- desta Jumalaa koskevaan tietoon. Toiseksi hän selvittää Kinderin kirkkokäsitystä ja lopuksi kysymystä kirkon ykyeydestä ja sen historiallisesta realisaatiosta. Jumalan vaikutuksen historialliset ilmaukset, jotka syntyvät ihmisen eksistenssin tasolla, eivät kykene kuvaamaan itse vaikutusta ”adek- vaatisti”, vaan ovat aina likiarvoja ja voivat myös vääristyä. Myös kirkon ykyeyden on Jumalan vaikutus, joka on siis olemassa annettuna ennen sen historiallisia ilmauk-

sia. Jumalan ykseysvaikutus sisältää tyhjentyä määrän aspekteja ja kaikki sen historialliset ilmaukset tavoittavat itse vaikutuksesta vain osan. Koska vaikutus itse on käsitteellisesti lausumaton, se ei voi antaa ykseyden kriteerejä, vaan kriteerit syntyvät vasta vaikutuksen vastaanottamisprosessissa ts. tunnustusten syntymisen tasolla. Ongelmana on tällöin se, että ei ole olemassa mitään evankeliumista l. Jumalan vaikutuksesta itsestään nousevia ykseyden kriteerejä.

Kinder vaatii kuitenkin täydellistä yksimielisyyttä evankeliumin tulkinnasta kirkkojen ykseyden saavuttamiseksi. Tämä voi toteutua lopulta vain silloin, kun kirkkoilla on yhteinen tulkinta Jumalan ykseysvaikutuksesta, ts. niiden suhde evankeliumiin on sama. Kirkkojen tuleekin pysyä avoimena Jumalan vaikutukselle ja pyrkiä yhdessä reagoimaan vaikutukseen niin, että voivat lausua yhteisen tunnustuksen.

Karppisen työ pakottaa pohtimaan sovitettua erilaisuuden mallin ongelmia ja kehittämään sitä niin, että vaikeuksista päästäisiin eteenpäin. Voidaan esimerkiksi kysyä, saavutetaanko tällä menetelmällä sen päämäärä: ykseys, jossa yhdistyvien osien identiteetti kuitenkin säilyy. Kinderin mallin mukaan kirkkojen yhdistyessä niiden suhteen itse evankeliumiin l. Jumalan vaikutukseen on tultava samaksi ts. vaikutuksen historiallinen ja kokemuksellinen todentaminen johtaa yhteiseen tunnustukseen. Mitä tässä yhteydessä tarkoittaa, että tunnustuskuntien identiteetti säilyy? Eikö niiden identiteetti Kinderin ajattelutavan mukaan perustu juuri niille ominaisuuksiin, jotka ilmaista Jumalan ykseysvaikutusta, ts. olla niille ominaisessa suhteessa evankeliumiin? Eikö tunnustuskuntien identiteetti tässä mallissa ole välttämättä juuri sitä, mikä Jumalan vaikutuksen historiallisessa ilmaisemisessa on kaikkein vähiten adekvaattia? Ainakin on vaikea erottaa sitä, mikä eri tunnustusten tulkintoissa lopulta on adekvaattia ja mikä ei. Vai tarkoit-

taako tunnustusedenteetti vain ns "inhimillisiä traditioita", tai kirkollisen elämän muotoja, joiden ei tarvitse kaikkialla olla samanlaisia.

Toisaalta näyttää olevan ainakin periaatteessa mahdollista, että yhteiseksi tulkinaksi muodostuu myös itse evankeliumin kannalta hyvinkin epäadekvaatti tunnustus, mikäli kirkot jossakin historiallisessa tilanteessa yhdessä päätyvät sellaiseen. Koska itse ykseysvaikutuksen adekvaatisti kuvaavaa tunnustusta ei ole mahdollista lausua, ei ole mitään kriteereitä sille, mikä olisi mahdollisimman oikea kuvaus.

Karppisen mukaan sovitettua erilaisuuden menetelmän ongelma on siis "uskon keskuksen" ja sen "historiallis-normatiivisen realisaation" välinen epäjatkuvuus. Keskus, joka on vaikuttava Kristus-ykseys ja sen todentuma, tunnustusyhteys, ovat "ontologisesti eri tasolla". Keskuksen yhdistävä vaikutus on lopulta riippuvainen siitä, millaiseksi keskus yhdessä tulkitaan. Hän esittää, että ekumeenisia menetelmiä kehitettäessä metodin keskeiset osa-alueet tulisi suhteuttaa toisiinsa ontologisesti samalla tasolla. Tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi, että uskon keskuksen ja sen yhteisen tunnustamisen katsottaisiin kuuluvan samaan historialliseen todellisuuteen, jossa jumalallinen todellisuus on läsnä.

Mielenkiintoista on havaita, että juuri suomeksikin ilmestynyt Britannian ja Irlannin anglikaanisten kirkkojen sekä Pohjoismaiden ja Baltian luterilaisten kirkkojen Porvoon yhteinen julkilausuma pyrkii kehittämään menetelmää jossa sekä kirkon ykseys että kirkossa ilmenevä erilaisuus perustellaan Jumalan trinitaarisesta olemuksesta käsin. Ykseys sovitettussa erilaisuudessa näyttää olevan mahdollinen menetelmä myös ilman esim. juuri Kinderin ajattelulle ominaisia teologisia lähtökohtia.

Ajankohtaisia julkaisuja ja esitelmiä

Ajankohtaista kirjallisuutta ekumeenisesta dogmatiikasta

Antti Raunio

Ekumeeninen dogmatiikka on ensi luvulla yksi ekumeniikan opetuksen painopistealue. Oppiaineen tutkimusmaanaari luvulla 1994-95 käsittelee ekumeenisen dogmatiikan kysymyksiä, dosentti Juha Pihkala luennoi syyslukukaudella Faith and Order -liikkeen ekumeenisesta dogmatiikasta ja prof. Mannermaa kevätlukukaudella uusimmasta ekumeenisesta kehityksestä. Aiheeseen liittyvä kirjallisuus on monen tyyppistä. On olemassa ekumeenisesta näkökulmasta kirjoitettuja dogmatiikan esityksiä, mutta ekumeenisen dogmatiikan alaan kuuluvat tietysti myös monet erityistutkimukset sekä ekumeenisten oppikeskustelujen asiakirjat. Seuraava lista pyrkii olemaan vain suppea katsaus siihen keskeiseen kirjallisuuteen, mitä tältä alalta on viime aikoina ilmestynyt.

Dogmatiikan ja kristillisen uskon yleisesityksiä

Ecclesia Catholica, Katechismus der Katholischen Kirche. München, Wien, Leipzig, Fribourg, Wien 1993. Ranskankieli-

nen alkuteos *Catechisme de l'Église Catholique* Paris 1992.

Saksan evankelisten teologien arvioita: MD – Materialdienst des Konfessionskundlichen Instituts Bensheim 6/93.

Pannenberg, Wolfhart, *Systematische Theologie I-III.*

Schlink, Edmund, *Ökumenische Dogmatik.* Grundzüge. 2. Aufl. Göttingen 1985.

Schütte, Heinz *Glaube im ökumenischen Verständnis: Grundlage christlicher Einheit, Ökumenischer Katechismus.* 3. Aufl. Frankfurt am Main/Paderborn 1993.

Kolminaisuusoppia koskevasta kirjallisuudesta ks. Reseptio 2/1993 43-44.

Kirkko-oppi ja vanhurskauttamisoppi

Sabine Pemsler-Maier, *Rechtfertigung durch Kirche? Das Verhältnis von Kirche*

und Rechtfertigung in Entwürfen der neueren katholischen und evangelischen Theologie. Studien zur systematischen und spirituellen Theologie 5. Würzburg 1991. Kirjoittaja työskentelee tutkijana ekumeenisten konsensusdokumenttien reseptiota selvittävässä projektissa.

Simo Peura, *Mehr als ein Mensch? Die Vergöttlichung als Thema der Theologie Martin Luthers von 1513 bis 1519*. Veröffentlichungen des Instituts für Europäische Geschichte Mainz, Band 152. Mainz 1994. Lutherin jumallistamisopin tutkimus liittyy reformaattorin vanhurskauttamis- ja pelastuskäsityksen vanhakirkollisen teologiaan ja avaa sitä kautta ekumeenisia mahdollisuuksia sekä ortodoksisen että katolisen kirkon suuntaan.

Rechtfertigung im ökumenischen Dialog. Dokumente und Einführung. Hrsg. von Harding Meyer und Gunther Gassmann. Ökumenische Perspektiven 12. Frankfurt am Main 1987.

Heinz Schütte, *Kirche im ökumenischen Verständnis*. Kirche des dreieinigen Gottes. 2. Aufl. Paderborn 1991.

George H. Tavard, *The Church, Community of Salvation An Ecumenical Ecclesiology* New Theology Studies 1. Collegeville, Minnesota 1992.

J.-M.-R. Tillard *Église d'Églises, l'ecclésiologie de communion*. Les Éditions du Cerf Cogitatio fidei 143. Paris 1987. Englanniksi *Church of Churches. Chair de l'Église, chair du Christ. Aux sources de l'ecclésiologie de communion*. Les Éditions du Cerf Cogitatio fidei 168. Paris 1992. Tillardin teokset ovat ehkä tärkeimmät communio-ekklésiologiaa käsittelevät kirjat.

Zizioulas, John D., *Being as Communion*. Studies in Personhood and the Church.

Kirjoittaja on Glasgow'n yliopiston systemaattisen teologian professori ja häntä pidetään yhtenä tärkeimmistä ortodoksisen teologian edustajista ekumeenisessa keskustelussa.

Sakramenttioppi

Eckhard Lessing, *Abendmahl*. Bensheimer Hefte 73, Ökumenische Studienheft 1. 1993.

Johannes Rehm, *Das Abendmahl: Römisch-katholische und Evangelisch-lutherische Kirche im Dialog*. Gütersloh 1993.

Ekumeenisia asiakirjoja

Kirkkojen Maailmanneuvoston Faith and Order -jaoston asiakirjoista keskeisiä ovat:

Baptism, Eucharist and Ministry. Faith and Order Paper 111.

Kirkkojen vastauksista BEM -dokumenttiin on koottu monen niteen sarja: *Churches Respond to BEM I-VI*. Ed. by Max Thurian. Faith and Order Papers

Ks. myös *Baptism, Eucharist & Ministry. Report on the Process and Responses*. Faith and Order Paper 149. Geneva 1990.

Confessing the One Faith. An Ecumenical Explication of the Apostolic Faith as it is Confessed in the Nicene-Constantinopolitan Creed (381). Faith and Order Paper 153. Geneva 1991.

Faith and Order -jaoston työn tärkeimmät tulokset ja dokumentit ovat äskettäin ilmestyneet teoksessa:

Documentary History of Faith and Order 1963-1993. Ed. by Günther Gassmann. Faith and Order Paper 159. Geneva 1993.

Faith and Order -jaoston viidennen maailmankonferenssin aineisto on juuri julkaistu yksissä kansissa:

On the Way to Fuller Koinonia. Official Report of the Fifth World Conference on Faith and Order. Ed. by Thomas F. Best and Günther Gassmann. Faith and Order Paper 166 Geneva 1994.

Faith and Order -liikkeen ekumeenista kateologiaa on tutkinut Samuel Salmi: "Yksi Herra, yksi usko, yksi kaste" Partisipaatioajatuksen tulkinnat Faith and Order -liikkeen katedialogeissa Lundista 1955 Budapestiin 1989. Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran julkaisuja 170. Helsinki 1990

Helluntailais-luterilainen dialogi

Lorenz Grönvik, Maunu Sinnemäki, Toivo Haapala, *Kaste ja usko. Kaste luterilaisen ja helluntailaisen käsityksen mukaan*. Hämeenlinna 1988.

Luterilais-anglikaaninen dialogi

Together in Mission and Ministry. The Porvoo Common Statement with Essays on Church and Ministry in Northern Europe. London 1993. Porvoon yhteinen julkilausuma on ilmestynyt Kirkkohallituksen kustantamana myös suomeksi 1994.

Luterilais-katoliset dialogit

Yhä tutustumisen arvoinen on Augsburgin tunnustuksen katoliseksi tunnustamisesta käydyn keskustelun aikana syntynyt luterilais-katolinen CA:n kommentaari:

Confessio Augustana. Bekenntnis des einen Glaubens. Gemeinsame Untersuchung lutherischer und katholischer Theologen.

Hrsg. von Harding Meyer und Heinz Schütte. Paderborn 1980.

Luterilaisen maailmanliiton ja roomalais-katolisen kirkon oppikeskusteluista on julkaistu useita tärkeitä asiakirjoja. Tänä syksynä ilmestyy Kirkkoa ja vanhurskauttamisoppia koskeva asiakirja. Neuvotteluista ks. Pirjo Työrinoja, *Ad veram unitatem. Luterilainen identiteetti Luterilaisen maailmanliiton ja roomalaiskatolisen kirkon välisissä oppikeskusteluissa 1967-1984*. Studia missiologica et oecumenica Fennica 58. Helsinki 1994.

Saksan evankelisten ja katolisten teologien työryhmän keskustelut reformaatioajan oppituumioista on tuottanut runsaasti materiaalia ja herättänyt paljon keskustelua. Ks. myös *Reseptio* 2/1993, 6-10; 2/1994, 23-28.

Lehrverurteilungen - kirchentrennend? I. Rechtfertigung, Sakramente und Amt im Zeitalter der Reformation und heute. Hrsg. von Karl Lehmann und Wolfhart Pannenberg. Freiburg in Bresgau und Göttingen 1986.

Lehrverurteilungen - kirchentrennend? II. Materialien zu den Lehrverurteilungen und zur Theologie der Rechtfertigung. Hrsg. von Karl Lehmann. Freiburg in Bresgau und Göttingen 1989.

Lehrverurteilungen - kirchentrennend? III. Materialien zur Lehre von den Sakramenten und vom kirchlichen Amt. Hrsg. von Wolfhart Pannenberg. Freiburg in Bresgau und Göttingen 1990.

Lehrverurteilungen - kirchentrennend? IV. Antwort auf kirchliche Stellungnahmen. Hrsg. von Wolfhart Pannenberg und Theodor Schneider. Freiburg in Bresgau und Göttingen 1994.

Die Lehrverurteilungen des XVI. Jahrhunderts im ökumenischen Gespräch. Gemein-

same Stellungnahme und Beiträge zu einer Studie des Ökumenischen Arbeitskreises evangelischer und katholischer Theologen in der Bundesrepublik Deutschland. Hrsg. von Ulrich Kühn und Lothar Ullrich. Leipzig 1992.

Kannanottoja työryhmän tuloksiin:

Jörg Baur, *Einig in Sachen Rechtfertigung? Zur Prüfung des Rechtfertigungskapitels der Studie des Ökumenischen Arbeitskreises evangelischer und katholischer Theologen: "Lehrverurteilungen - kirchentrennend?"* Tübingen 1989.

Einig in der Lehre von der Rechtfertigung? Mit einer Antwort an Jörg Baur. Hrsg. von Heinz Schütte. Paderborn 1990.

Rechtfertigung in: Lehrverurteilungen - kirchentrennend? Bekenntnis. Fuldaer Heft 31. Schriften des theologischen Konvents Augsburgischen Bekenntnisses. Hrsg. von Reinhard Rittner. Hannover 1990.

Ulrich Kühn - Otto Hermann Pesch, *Rechtfertigung im Disput. Eine freundliche Antwort an Jörg Baur auf seine Prüfung des Rechtfertigungskapitels in der Studie des Ökumenischen Arbeitskreises evangelischer und katholischer Theologen: "Lehrverurteilungen - kirchentrennend"*. Göttingen 1991.

Überholte Verurteilungen? Die gegensätze in der Lehre von Rechtfertigung, Abendmahl und Amt zwischen dem Konzil von Trient und der Reformation - damals und heute. Hrsg. von Dietz Lange für die Göttinger Theologische Fakultät. Göttingen 1991.

Lehrverurteilungen im Gespräch. Die ersten offiziellen Stellungnahmen aus den evangelischen Kirchen in Deutschland. Göttingen 1993.

Luterilais-ortodoksinen dialogi

Pohjois-Amerikan luterilaisten ja ortodoksin keskustelut:

Salvation in Christ. A Lutheran-Orthodox Dialogue. Ed. with an Introduction by John Meyendorff and Robert Tobias. Minneapolis 1992.

Suomen ev.-lut. kirkon ja Venäjän ortodoksisen kirkon oppikeskustelut:

Dialogue between Neighbours. The Theological Conversations between the Evangelical-Lutheran Church of Finland and the Russian Orthodox Church 1970-1986. Communiqués and Theses. Ed. by Hannu T. Kamppuri. Publications of Luther-Agricola Society B 17. Helsinki 1986. Sisältää myös neuvottelujen bibliografian vuosilta 1970-1986.

Mikkeli 1986. *The Seventh Theological Conversations between the Evangelical-Lutheran Church of Finland and the Russian Orthodox Church Mikkeli, June 3rd-11th 1986.* Ed. by Hannu T. Kamppuri. Publications of Luther-Agricola Society B 16. Helsinki 1986.

Creation. The Eighth Theological Conversations between the Evangelical Lutheran Church of Finland and the Russian Orthodox Church. Pyhtäsa and Leningrad, June 9th-19th 1989. Documents of the Evangelical Lutheran Church of Finland 3. Helsinki 1991.

Järvenpää 1992. *The Ninth Theological Discussions between the Evangelical Lutheran Church of Finland and the Russian Orthodox Church.* Documents of the Evangelical Lutheran Church of Finland 5. Helsinki 1993.

Paavi ottaa kantaa naispappeuteen

Apostolinen kirje "Ordinatio sacerdotalis"

Antti Saarelma

Paavi Johannes Paavali II otti toukokuussa kantaa naispappeuteen. Viime vuosina on Vatikaanista kuultu monissa eri ekumeenisissä yhteyksissä toistuvasti varoittavia ääniä naisten papiksi vihkimistä vastaan. Nyt paavi lähetti asiasta roomalaiskatolisen kirkon piispoille erityisen apostolisen kirjeen.

Helluntaina 22.5.1994 päivätty asiakirja "Ordinatio sacerdotalis" (Pappisvihkimys) pyrkii vahvistamaan katolisen kirkon muuttumattoman kannan "pappisvihkimyksen varaamisesta ainoastaan miehille" ("On reserving priestly ordination to men alone"). Pari viikkoa kirjeen ilmestymisestä Vatikaanin uskonopin kongregaation esimies, kardinaali Joseph Ratzinger julkaisi lyhyestä asiakirjasta laajan teologisen kommentaarin Osservatore Romano -lehdessä.

Ekumeeninen konteksti

Lyhyt, vain kuusisivuinen kirje alkaa selkeällä traditioargumentilla: "Pappisvihkimys, joka antaa eteenpäin Kristuksen apostoleilleen luovuttaman opettamisen, pyhittämisen ja hallitsemisen viran, on katolisessa kirkossa alusta asti aina varattu ainoastaan miehille."

Kirjeen näkökulma on avoimesti ekumeeninen. Alkukappale nimittäin jatkuu viitauksella idän kirkkoihin: "Tämän traditiion ovat säilyttäneet uskollisesti myös itäiset kirkot". Sitä seuraa lainaus Rooman ja Canterburyn välisestä kirjeenvaihdosta vuodelta 1975. Paavi Paavali VI muistutti silloin Canterburyn arkkipiispaa katolisen kirkon kannasta "poistaakseen kristittyjen yhteyden tielle asetetun uuden esteen".

Apostolien kutsuminen

Kirjeen teologinen pääosa, toinen kappale, perustuu kokonaan Vatikaanin aikaisempiin kannanottoihin. Lähtökohtana on apostolien kutsuminen, jossa Kristus asetti kirkon viran ja kutsui siihen vain miehiä. Uskonopin kongregaation julistus "Inter Insigniores" (1976) toteaa, ettei kirkolla ole valtaa muuttaa tätä Kristuksen tahtoon ja esimerkkiin perustuvaa järjestystä. Nykyisen paavin apostolisen kirjeen "Mulieris Dignitatem" (1988) mukaan Kristus toimi apostoleja kutsuessaan "täysin vapaasti ja riippumattomasti". Naisten sivuuttaminen ei siis johtunut "ajalle tyypillisistä sosiologisista tai kulttuurisista syistä". Se oli, Vatikaanin toisen kirkolliskokouksenkin mukaan, päinvastoin "Jumalan ikuisen suunnitelman mukainen".

Naisten asema

Virkateologian teologisia perusteita seuraa kolmas kappale, jossa paavi arvioi naisten asemaa kirkossa. "Naisten sulkeminen pappisvihkimyksen ulkopuolelle ei voi merkitä sitä, että naiset olisivat arvotaan vähäisempiä, sitä ei voi pitää myöskään heihin kohdistuvana syrjintänä." Vahvimpana ja ensimmäisenä perusteena tälle näkemykselle esitetään se tosiasia, että myöskään Maria, Jumalan Äiti ja Kirkon Äiti, ei saanut samaa kutsua kuin apostolit eikä pappisvirkaa.

Naisten rooli kirkossa on kuitenkin "ehdotoman välttämätön ja korvaamaton". Paavi viittaa moniin naisiin, jotka ovat Uudessa testamentissa ja kirkon koko historiassa olleet "todellisia opetuslapsia, Kristuksen todistajia perheessä ja yhteiskunnassa". "Mulieris dignitatem" nostaa nykyajan kristityn naisen esikuviksi "pyhät marttyyrit, neitsyt ja perheenäidit, jotka todistivat rohkeasti uskostaan ja välittivät eteenpäin

kirkon uskoa ja traditiota kasvattamalla lapsensa evankeliumin hengessä."

Viimeinen naula

Kirjeen tarkoituksena on poistaa naispappeuskysymyksestä kaikki epävarmuus, josta sitä ei enää pidettäisi "avoimena keskustelulle" tai pelkästään kirkkojärjestyksen kysymyksenä. Siksi paavi päättää kirjeensä vakavalla julistuksella: "Julistan, että kirkolla ei ole yhtään mitään valtaa myöntää pappisvihkimystä naisille, ja että kirkon kaikkien uskovaisten on ehdottomasti noudatettava tätä päätöstä."

Ratzinger tulkitsee ja tukee

Kommentaarissaan paavin naispappeuskirjeeseen Vatikaanin uskonopin kongregaation esimies, kardinaali *Joseph Ratzinger* toistaa suhteellisen lyhyessä kirjeessä esitetyt perusteet ja pyrkii syventämään niitä teologisesti. Ratzingerin lähtökohta on, että paavi ei esitä kirjeessään mitään uutta, vaan nojaa siihen samaan traditioon jonka "koko kirkko, sekä idän että lännen, on aina tiennyt ja elänyt uskossa".

Ratzingerin pitkän kirjoituksen tavoitteena on puolustaa traditioargumenttia, jolla paavi torjui muut perusteet. Avainkäsite on jälleen viran asettaminen, instituutio, jonka perusteella katolinen kirkko pitää virkaa sakramenttina. Ratzinger toistaa moneen otteeseen perinteistä erottelua sakramenttaalisesta ja funktionaalisen virkakäsityksen välillä ja pitää naispappeutta funktionaalisen virkakäsityksen ilmentymänä.

Koska Kristus asetti viran, virkakysymys kuuluu kirkon muuttumattoman konstitutiota eikä muutettavan järjestyksen alaan. Siksi sitä ei Ratzingerin mukaan voida ratkaista ilman varmuutta Kristuksen tahdosta ja esimerkistä, joka on tässä asiassa "to-

tuuden opillinen perusta". Ratzinger liittyy paaviin, jonka mukaan Kristus apostolit kutsuessaan varasi viran tietoisesti ja vapaasti, ei siis kulttuuristen tai sosiologisten syiden takia, vain miehille. Hän toteaa, että tässä Kristuksen tahdossa ei ole kysymys "positivistisesta tai sattumanvaraisesta" tahdonliikkeestä, vaan "Logoksen tahdosta". Siksi sitä ei voida "luottaa olemaattomiin yksinkertaisesti liimaamalla siihen muinaisen patriarkalisen etiketti".

Ratzinger ei selvästikään pidä mahdollisena, että Kristuksen asetusta ja naispappeutta voitaisiin yhdistää. Naispappeus tuntuu hänen mielestään edellyttävän "historistista" raamatuntulkintaa, funktionalistista virkakäsitystä ja irtaantumista kirkon elävästä traditiosta. Tällainen funktionalismi johtaa kardinaaliprefektin mukaan lopulta ihmisruumiin ja seksuaalisuuden halventamiseen: "Seksuaalisuutta ei enää nähdä inhimillisen ruumiillisuuden oleellisenä ilmentymänä, vaan se esitetään toissijaisena ja lopulta merkityksettömänä ulkokohtaisena seikkana. Ruumis ei enää kuulu siihen, mikä on ihmisolennolle tyypillistä, vaan sitä pidetään välineenä, josta hyödytään."

Ratzinger kritisoi laajan "elävä traditio"-käsityksen perusteella terävästi modernia eksegetiikkaa. Hän viittaa eräisiin Uuden testamentin hahmoin, joita modernissa tutkimuksessa on pidetty naisapostoleina (Junia, Foibe). Hän muistuttaa, että historiallis-kriittisen eksegeesin tulokset ovat aina "hypoteettisia ja pystyvät esittämään vain tiettyä, hyvin rajoitettua todennäköisyyden tasoa." Ydinkysymys on Ratzingerin mielestä: "Kuka tulkitsee Raamatua? Mistä saadaa varmuus Raamatun sanomasta? Jos on vain puhtaasti historistinen (storicistica) tulkinta eikä mitään muuta, silloin se ei voi antaa meille mitään lopullista varmuutta. Historiallisen tutkimuksen tulokset ovat aina luonteltaan hypoteettisia: kukaan meistä ei ollut läsnä. Raamatusta voi tulla elämän perusta vain silloin, kun se uskotaan elävän subjektin

haltuun, saman, jonka toimesta se on syntynyt. [...] Tämä merkitsee sitä, että puhtaasti historiallista totuutta – kirkon vuosisatojen kuluessa elämästä uskosta irtautuen – ei ole olemassa. Mutta tämä puhtaasti historiallisen perustan mahdottomuus ei vähennä lainkaan Raamatun merkitystä. Se ei sulje pois, vaan päinvastoin implisoi, sen että kirkon opissaan uskoille välittämä varmuus olisi todennettavissa Raamatussa tai Raamatun avulla."

On sinänsä kiinnostavaa huomata, että Ratzingerin käyttämiä uskonnonfilosofisia ja metodisia argumentteja on käytetty myös meidän kirkossamme esimerkiksi keskusteltaessa Kristuksen kärsimyksestä. Onko naispappeuskysymyksessä argumentaatio ollut toinen? Onko siis vaihdettu suhtautumista historiallis-kriittiseen eksegeesiin tilanteeseen, kysymyksen mukaan? Ennenminkään lienee kysymys Ratzingerin ensimmäisestä ongelmasta, raamatuntulkinnan subjektista. Jos nimittäin kirkolle itselle tunnustetaan viime kädessä vastuu Raamatun tulkinnasta kirkon omassa elämässä ja uskossa, kysymys Uuden testamentin hermeneutiikasta muuttuu ekklesiologiseksi: Mikä on kirkko?

Onko Raamatua arvovaltaisesti ja sitovasti tulkitseva hermeneuttinen subjekti jokin paikalliskirkko, esimerkiksi Suomen evankelis-luterilainen kirkko ja sen Turun konsiili, jokin paikalliskirkkojen yhteistoimintaelin, esimerkiksi Luterilainen maailmanliitto ja sen neuvosto, jokin ekumeeninen järjestö, esimerkiksi Kirkkojen maailmanneuvosto ja sen keskuskomitea, vai kenties ekumeeninen konsiili? Ja mikä sitten olisi ekumeeninen konsiili? Ortodoksit kamppailevat saman kysymyksen kanssa odottaessaan Suurta ja Pyhää Synodia. Näin vastaus raamatuntulkinnan subjektikysymykseen paljastaa samalla ekklesiologian. Ekklesiologia sitä paitsi paljastuu piinallisen alastomasti myös raamattuargumentaatiolla tehdyissä ratkaisuissa, vaikka raamatun-

tulkinnan subjektikysymystä ei olisikaan lausuttu julki.

Puolustaessaan traditioargumenttia Ratzinger esittää myös ekumeenista kritiikkiä. Muissa kirkkoissa tehdyt naispappeusratkaisut on tehty enemmistöpäätöksin, mikä ei voi olla sopusoinnussa kirkon olemuksen kanssa. Hän mainitsee esimerkiksi Englannin kirkon yleissynodin päätöksen-tekotavan ja saksalaisen luterilaisen professori Reinhard Slenczkan omassa kirkossaan esittämän kritiikin, että kirkollisten hallintoelinten enemmistöpäätökset "julistetaan käytännössä välttämättömiksi pelastukselle ja niin unohdetaan, että se kirkon *magnus consensus*, jota reformaattorit pitivät ylimpänä instanssina, muodostuu kirkollisen opetuksen yhtäpitävyydestä Raamatun ja katolisen kirkon kanssa". Paavi ei siis aseta traditioargumentillaan hierarkiaa demokratiaa vastaan, vaan kuuliaisuuden omavaltaisuutta (autokratia) vastaan... "Kirkko ei voi tehdä sitä, mitä haluaa, vaan siitä tulee kirkko juuri siinä määrin kuin se myöntyy Kristuksen tahtoon."

Näin Ratzinger ei vain näytä pitävän muiden kirkkojen naispappeuspäätöksiä omavaltaisina inventioina, jotka pettävät kuuliaisuuden Kirkon Herralle. Sen lisäksi hän tulee kyseenalaistaneeksi naispappeuden omaksuneiden kirkkojen koko kirkollisuuden, "kirkkouden". Sillä käänteisestihän on ymmärrettävissä, että kirkko, joka ei (esimerkiksi naispappeusasiassa) myönnä Kristuksen tahtoon, menettää heti kirkollista olemustaan, se tulee "vähemmässä määrin" kirkoksi.

Ratzinger arvioi myös paavin kirjeen auktoriteettia, sen opillista statusta ja velvoittavuutta. Hän myöntää, että "paavi ei esitä mitään uutta dogmaattista formelia, vaan vahvistaa varman asian, jota kirkossa jatkuvasti eletään ja vahvistetaan. Teknisessä kielenkäytössä olisi sanottava: on kysymys paavin autenttisen, varsinaisen opetusviran aktista, ei määrittelevästä eikä juhlallisesta

"ex cathedra" -aktista, mutta tämän aktin kohteena on lopullisena ja siis muuttamattomana opetetun opin julistaminen." Tämä oppi julistetaan "varmasti totena oppina".

Mikä viesti ekumenialle?

Paavin lyhyt mutta yksitotinen kirje ja erityisesti kardinaali Ratzingerin painokas kommentaari herättävät ekumeenisia kysymyksiä. Mitä mahdollisuuksia Vatikaanilla on ekumeeniseen lähtymiseen niiden kirkkojen kanssa, jotka ovat omaksuneet naispappeuden? Onko edellytyksiä saavuttaa riittävä yksimielisyys kirkon virasta, kun nykyinen paavi pitää "pappeuden varamista vain miehille" Kristuksen säätämää viran konstituutioon kuuluvana peruskysymyksenä? Onko mahdollisuuksia ekumeenisiin edistysaskeliin, kun naispappeuden torjunta näyttää olevan ainakin uskonopin kongregaatiolle "lopullinen" ja "muuttamaton" opinkappale? Jos kirkkomme ryhtyy yhdessä Upsalan ja Rooman kanssa selvittämään ekumeenisen virkateologian perusteita, edessä on jännittävää työskentelyä.

Apostolic Letter of His Holiness Pope John Paul II "On reserving priestly ordination to men alone". Vatican City: Libreria Editrice Vaticana, 22.5.1994.

Joseph Cardinal Ratzinger, La Lettera Apostolica "Ordinatio Sacerdotalis". - Osservatore Romano 8.6.1994, pp. 1 & 6.

Kirkkoliittojen ajankohtaisia julkaisuja

Pirjo Työrinoja

Combating Racism in Europe. Churches Commission for Migrants in Europe. CCME Briefing Paper No 16. World Council of Churches. Programme Unit III Justice Peace and Creation and Conference of European Churches. Tähän yhteisjulkaisuun sisältyy kolme artikkelia: The Churches Declaration on Racial Justice in Europe, Extracts on Racism and Xenophobia from Documents of the European Union ja Using International Instruments to Combat Racial Discrimination in Europe.

Crisis and Challenge of the Ecumenical Movement. Integrity and Indivisibility. A Statement of the Institute for Ecumenical Research Strasbourg. WCC Publications, Geneva 1994.

On the Way to Fuller Koinonia. Official Report of the Fifth World Conference on Faith and Order. Edited by Thomas F. Best and Günther Gassmann. Faith and

Order Paper no. 166, WCC Publications, Geneva 1994.

Public Statements and Letters in the Area of International Affairs and Human Rights issued by the Lutheran World Federation. June 1993 - May 1994 including German, Spanish and French translations where applicable. Geneva 1994.

The Rights of Minorities in the CSCE - a challenge to the churches. A Conference organised by the Canadian Council of Churches, Conference of European Churches, National Council of the Churches of Christ in the USA and The Swiss Federation of Protestant Churches, Budapest, September, 1993. Occasional Paper No. 23. Conference of European Churches 1994 Geneva.

The Russian Orthodox Church in the coup d'état of October 1993: Original documents from the Moscow Patriarcha-

te. Conference of European Churches in cooperation with the World Council of Churches and the French Protestant Federation. Occasional Paper No. 24. The Conference of European Churches, Geneva 1994.

Leuenbergin kirkkojen Wienin maailmankonferenssin 1994 asiakirjat ovat ilmestyneet kahdessa julkaisussa:

Wien: Vollversammlung der Leuenberger Gemeinschaft / 1. Die Kirche Jesu Christi. Der reformatorische Beitrag zum ökumenischen Dialog über die kirchliche Einheit. Zur Lehre und Praxis von Abendmahl und Taufe. epd-Dokumentation, Nr. 25/94.

Wien: Vollversammlung der Leuenberger Gemeinschaft / 2. Referate von Alfred Grosser (Politik und Ethik in und für Europa heute), W. Klaiber (Gelebte Gnade – Methodische Impulse zum gemeinsamen Auftrag reformatorischer Kirchen in Europa), S. Sykes (The Church of England and the Leuenberg Church fellowship in Europe – Opportunities, Limits, Possibilities). Rechenschaftsberichte, Gespräch mit Methodisten. epd-Dokumentation, Nr. 26/94.

Santiago de Compostelassa 1993 pidetyn Faith and Order -maailmankonferenssin jaostoraporttien suomennotokset ovat ilmestyneet Tuire Valkeakarin kääntäminä julkaisussa *Ekumeeninen vuosikirja – Ekumenisk årsbok 1993*. Suomen ekumeenisen neuvoston julkaisuja XLIII, Helsinki 1994.

Minne mennä

Kaksi valtakunnallista missiologista luentopäivää

Paikka: Kirkon toimitalo, Satamakatu 11 A, juhlasali, 7 krs

Keskiviikko 14.9.1994	Maanantai 14.11.1994
EUROOPAN UUDET USKONNOLLISET LIIKKEET JA NIIDEN KANNATTAJAIN KOHTAAMINEN	SYNKRETISMI JA MAAILMANKUVAN MUUTOS
klo 10.00 Luentopäivän avaus prof. Tuomo Mannermaa	klo 9.30 Kahvitarjoilu (ilm. KLK/ 18021)
klo 10.15 Uudet uskonnot ja Eurooppa prof. Eileen Barker Keskustelu pj. prof. Tuomo Mannermaa	klo 10.00 Luentopäivän avaus TT Timo Vasko
klo 12.00 lounastauko (ilm. KLK/ 18021)	klo 10.05 Synkretismi uskontojenväli- senä ja kristittyjen välisenä kysymyksenä prof. Walter Sparh Keskustelua Pj TT Juhani Forsberg
klo 13.30 Miten kohtaan uusien uskon- tojen kannattajia käytännössä prof. Eileen Barker Keskustelu pj. TT Timo Vasko	klo 11.00 Maailmankuva muutoksessa 1900-luvulla prof. Walter Sparh Keskustelu pj. TT Juhani Forsberg
klo 15.00 Luentopäivän päätös TT Timo Vasko	klo 12.30 Päätös TT Timo Vasko

Onko uskonpuhdistuksen perintö hukattu?

Kansinvälinen symposium postreformatorisesta teologiasta
15–16.11. Helsingissä

Teologisessa tutkimuksessa on pitkään edustettu kantaa, että reformaation jälkeinen teologia poikkeaa uskonpuhdistuksen ajan teologiasta. Väite sinällään on varsin karkea. Jo reformaation aikana näkemyserot olivat huomattavat, ajatellaanpa esimerkiksi vain Lutherin ja Melancthonin näkemyksiä tai myöhemmin Wittenbergin reformaattorin kuoleman jälkeen valloilleen päässeitä, luterilaisen siiven sisäisiä kiistoja. Kiistoissa oli kysymys reformaation keskeisimmistä opinkohdista kuten vanhurskauttamisesta sekä uskon ja tekojen suhteesta.

Kehitys jatkui samansuuntaisena 1500-luvun loppua kohti. Tunnettu on suomalaisessa Luther-tutkimuksessa esitetty näkemys, että Tunnustuskirjojen Sovinonkaavan ja Lutherin vanhurskauttamisopit eroavat varsin merkittävästi toisistaan. Eivätkä erot koskeva vain asiasisältöjä, vaan myös teologian meto-

dologista. Reformaation on väitetty luopuneen aristotelisen filosofian käytöstä teologiassa, mutta 1600-luvulla luterilaiset teologit eivät enää epäröineen soveltaa sitä.

Reformaation ja sitä seuranneen postreformatorisen ajan teologian suhde on monisyinen kokonaisuus. Erojen ja yhtäläisyyksien selvittäminen helpottuu olennaisesti, kun tarkastelun näkökulma rajataan. Yksi tällainen probleemi on unio, klassisen teologinen näkemys Jumalan ja ihmisen yhdistymisestä. Se oli tunnettu ja pohdittu teema reformaation aikana, mutta mitä aiheelle tapahtui reformaation jälkeen?

Tästä on kysymys Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran kuluvan vuoden symposiumissa "Jumala ja ihminen – unio postreformatorisesta teologiassa". Symposium järjestetään 15.–16.11.1994

Helsingissä Säätytalolla. Talo on nykyään Valtioneuvoston käytössä, mutta tie-teelliset seurakunnat saavat käyttää sitä tilaisuuksiinsa. Symposium on perinteiseen tapaan avoin teologian asiasta kiinnostuneille ja myös osa Teologisen tiedekunnan antamaa täydennyskoulutusta.

Tänä vuonna symposiumin esitelmöitsijöistä moni saapuu ulkomailta. Mukana on alan asiantuntijoita myös kotimaasta. Esitelmän pitävät Oswald Bayer (Tübingen/Saksa), Carl Braaten (Northfield/USA), Gunther Wenz (Augsburg/Saksa), Rune Söderlund (Lund/Ruotsi), Theodor Mahlmann (Marburg/Saksa), Walter

Spam (Bayreuth/Saksa), Simo Knuuttila ja Simo Peura sekä Eeva Martikaisen johtaman Suomen Akatemian postreformatorisen projektin tutkijat Maarit Hytönen, Matti Repo ja Martti Vaahtoranta. Ulkomaalaiset vieraat ovat 1500- ja 1600-luvun teologian asiantuntijoita.

Kuuntelun vaivan helpottamiseksi ulkomaisista esitelmistä pyritään saamaan suomennokset kuulijoiden käyttöön.

Säätytalo on Jumalasta ja ihmisestä sekä teologiasta kiinnostuneille ohittamaton paikka 15.–16.11.1994!

Symposium

JUMALA JA IHMINEN

Unio postreformatorisessa teologiassa

Helsinki, Säätytalo, sali 15 (2. krs.), Snellmanink. 7

Tiistai 15.11.1994

9.00	Vs. apul. prof. <i>Eeva Martikainen</i> : Unio tutkimuksen polttopisteessä	14.00	Prof. <i>Walter Sparr</i> (Bayreuth/Saksa): Substanz und Perichorese. Die logische und metaphysische Auseinandersetzung des theologischen unio-Begriffs im Aristotelismus des 17. Jahrhunderts
9.30	Teol. tri <i>Simo Peura</i> : Unio Lutherin ja Osianderin teologiassa	14.45	Keskustelu
10.00	Dos. <i>Rune Söderlund</i> (Lund/Ruotsi): Unio in der Konkordienformel	15.15	Tauko
10.30	Keskustelu	15.45	Pastori <i>Martti Vaahtoranta</i> : Unio Johann Gerhartin teologiassa
11.00	Tauko	16.15	Teol. lis. <i>Matti Repo</i> : Union kristologinen perustelu Johann Arndtin teologiassa
11.15	Prof. <i>Theodor Mahlmann</i> (Marburg/Saksa): Der theologische Stellenwert von unio nach Luther in der lutherischen Theologie	16.45	Keskustelu
12.00	Keskustelu	17.15	Ensimmäisen päivän päätös
12.30	Tauko		

Keskiviikko 16.11.1994

Keskiviikko 16.11.1994		14.45	Keskustelu
9.30	Prof. <i>Simo Knuuttila</i> : Aristotelismin opetus Ruotsi-Suomen yliopistoissa 1600-luvulla	15.15	Tauko
		15.45	Pastori <i>Maarit Hytönen</i> : "Reformaation reformaatio". Unio Friedrich Heilerin evankelis-katolisessa teologiassa
10.00	Dos. <i>Leif Erikson</i> : Unio Fredrik Gabriel Hedbergin teologiassa		
10.30	Keskustelu	16.15	Prof. <i>Carl Braaten</i> (Northfield/USA): The Re-Interpretation of the Reformation among Evangelical Catholics in the USA
11.00	Tauko		
11.15	Prof. <i>Oswald Bayer</i> (Tübingen/Saksa): Unio und Paradox	17.00	Keskustelu
		17.30	Symposiumin päätös
12.00	Keskustelu		
12.30	Tauko		HUOM! Saksan- ja englanninkielisiä esitelmistä on saatavissa käännös.
14.00	Prof. <i>Gunther Wenz</i> (Augsburg/Saksa): Unio in der modernen lutherischen Theologie – Richtlinien für die Zukunft		Symposium on osa teologisen tiedekunnan antamaa täydennyskoulutusta.
			Tervetuloa!

Venäjän ja Viron kirkkohistorian jäljillä Erlangenissa ja vähän muuallakin

Hanna-Maija ja Mikko Ketola

Olemme kumpikin mukana Suomen Akatemian vuodesta 1990 rahoittamassa projektissa *Valtio ja uskonto Itä-Euroopan sosialistisissa maissa*, jonka johtajana on alusta lähtien toiminut Helsingin yliopiston uusimman ajan kirkkohistorian professori Eino Murtorinne. Mukana olleiden tutkijoiden aiheet ovat koskeneet Neuvostoliiton, Venäjän, Viron, Latvian, Unkarin ja DDR:n kirkkoja. Viime vuonna väitelleen TT Mikko Malkavaaran työ *Luterilaisten yhteyttä rautaesiripun laskeutuessa. Luterilainen yhteysliike ja Itä-Euroopan luterilaiset vähemmistökirkot 1945–1950* oli myös osaltaan projektin hedelmiä.

Projektilla ja Kirkon ulkomaanasiain keskuksella on ollut kumpakin osapuolta hyödyntänyttä yhteistyötä alusta lähtien. Projekti on tarjonnut KUK:lle omaa asiantuntemustaan ja projektin jäsenet taas ovat hyötäneet keskuksen ulkomaan-

suhteista sekä nauttineet sen välittämistä stipendeistä (H.-M. ja M. Ketola olivat Erlangenissa Bayerin maakirkon stipendiaatteja; toim. huom). Tästä hedelmällisestä suhteesta kuuluu kiitos ennen muuta teologisten asiain jaoston entiselle jaostopäällikölle Lorenz Grönvikille ja nyttemmin hänen seuraajalleen Juhani Forsbergille muitakaan unohtamatta.

Aiheemme, jotka ovat *Venäjän ortodoksisen kirkon suhteet Englannin kirkkoon toisen maailmansodan aikana* (H.-M.K.) ja *Kansallisuuskriisi Viron luterilaisessa kirkossa maailmansotien välillä* (M.K.) ovat edellyttäneet aineiston keräämistä eri puolilta Eurooppaa. Hanna-Maijan tutkimuksen kohteena on Venäjän ortodoksisen kirkon kansainvälisten yhteyksien uudelleen avautuminen ja kirkollisten kontaktien liittyminen Neuvostoliiton ja Ison-Britannian suhteisiin sodan aikana. Hän on tähän mennessä tehnyt tutki-

musta Lontoossa *Lambeth Palace Libraryssa* ja *Public Record Officeissa* sekä Moskovassa valtion- ja puoluearkistossa.

Mikon tutkimus puolestaan koskee viroilaisten ja viroksaksalaisten ongelmallisia suhteita ja on siksi vaatinut tutkimusta paitsi Virossa myös Saksassa. Saksalaisista arkistoista ovat siinä yhteydessä tulleet tutuiksi *Evangelisches Zentralarchiv* Berliinissä, *Bundesarchiv* Potsdamissa ja *Gustav Adolf -Werkin* arkisto Leipzigin. Virossa taas materiaalia on löytynyt Tallinnassa *Linnaarhiivista* (kaupungin-arkisto), *Riigiarhiivista* (valtionarkisto) ja konsistorin arkistosta sekä Tartossa *Eesti Ajaloarhiivista* (historiallinen arkisto). Myös sanoma- ja aikakauslehtiaineiston olemme joutuneet suurimmalta osin käymään läpi ulkomailla, koska tarvitsemiamme lehtiä ei Suomessa juurikaan ole eikä niiden hankkiminen kirjaston kaukopalvelun avulla läheskään aina onnistu tai on kohtuuttoman kallista.

Erlangeniin lähtöämme syynä ei alkujaan ollut niinkään tieto mistään tietystä siellä olevasta aineistosta; toki toivoimme, että sieltä voisi jotain löytyä. Lähinnä ajattelimme matkasta olevan hyötyä Mikolle, sillä *Martin Luther-Bund* (myöh. MLB), jonka vieraiksi olimme menossa, oli 1930-luvulla pitänyt yllä suhteita myös viroksaksalaisiin. Tiesimme myös, että liitolla oli oma arkisto. Lisäksi ajattelimme, että sikäläiset kirjastot voisivat tarjota jonkin verran uutta kirjallisuutta ja mahdollisesti jotakin sellaista tutkimus-ajanjaksojemme lehtimateriaalia, jota emme aikaisemmin olleet saaneet käsiimme. Hyvin hämärästi ajattelimme myös mahdollisesti solmivamme joitain uusia tutkijakontakteja. Odotuksemme eivät siten tutkimustemme edistymisen kannalta

olleet vallan suuret, mutta täyttyivätkin sitten yli mittojen!

Lisävalaistusta Viron kirkon kansallisuuskriisiin (M.K.)

Paikan päällä osoittautui, että MLB:lla todella on oma arkisto, joka on vieläpä varsin hyvin järjestetty ja luetteloitu, mitä ei aina voi pienemmiltä arkistoilta odottaa. Karmea esimerkki päinvastaisesta asiaintilasta löytyy Tallinnasta, missä konsistorin arkisto on ilmeisesti neuvoston alusta lähtien ollut varojen, työvoiman ja kai vähän kiinnostuksenkin puutteen vuoksi valtaosin ilman minkäänlaisia järjestystä. Osa siitä sijaitsee vieläpä tiloissa, missä äskettäin syttyi uhkaava tulipalo, tällä kertaa tosin vahinkoja aiheuttamatta. MLB:ssa asiat olivat joka tapauksessa kunnossa. Kunnollisia työtiloja arkistossa ei ole, mutta ne järjestyvät kyllä muualta talosta. Käytössäni oli toimiston kopiokone, mutta kopioin kuitenkin suurimman osan käsin, jolloin dokumentit tulivat heti luetuksi.

MLB:n arkiston järjestäminen oli tapahtunut talon papin Dr. Rudolf Kellerin johdolla, käsittääkseni melko äskettäin. Keller on myös koulutukseltaan kirkkohistorioitsija ja oli hyvin tyytyväinen, että joku oli kiinnostunut heidän arkistostaan; käyttäjiä ei ollut siihen mennessä ollut monta. Arkiston käytöllä ei ollut mitään rajoituksia, vaan saattoi lukea arkistokansioita jopa omassa huoneessamme. Dr. Keller toivoi ainoastaan, etten lankeaisi kiusaukseen ja "lainaisi" kiinnostavimpia dokumentteja. Asiakirjat olivat kyllä mielenkiintoisia, mutta en silti langettanut...

Paitsi että arkisto on yleisesti mielenkiintoinen ajatellen kaikkia diasporatyön historian sekä Neuvostoliiton ja Itä-Euroopan luterilaisuuden tutkijoita, se ilahdutti minua aivan erityisesti, koska löysin sieltä kaksi kansiolista Viroa koskevaa kirjainvaihtoa. Kyseessä oli Tartossa vuosina 1931–1939 toiminut *Luther-akademie*, johon MLB:lla oli ollut läheiset suhteet vuodesta 1933 lähtien. Kyseisen oppilaitoksen perustivat tietyt viroksalaiset piirit antaakseen saksankielisen vaihtoehdon silloiselle virokieliselle Tarton teologiselle tiedekunnalle. Luther-akatemian perustaminen aiheutti Tartossa jopa pienimuotoisia kansallismielisiä levottomuuksia, kun virolaisopiskelijat syyttivät akatemian puuhamehiä Tarton yliopiston halventamisesta. Löytämäni aineisto valaisee hyvin sitä, millaisen propagandan avulla oppilaitokselle etsittiin tukea Saksasta.

MLB:n toimistossa on myös varsin hyvä diaspora-aiheinen kirjasto, jonka lisäksi talossa on vielä siellä asuville opiskelijoille tarkoitettu teologinen opiskelukirjasto. Myös diasporakirjasto oli vasta järjestetty, joten satuin sen käyttäjäksi hyvään aikaan. Diasporaproblematiikka liittyy hyvin läheisesti aiheeseeni ja kirjasto tarjosikin minulle useita löytöjä. Kirjasto sisältää mm. suurimman osan Saksan kahden suurimman diasporajärjestön, Gustav Adolf -Werkin ja MLB:n julkaisuista sekä runsaasti Venäjää/Neuvostoliittoa ja Itä-Eurooppaa koskevaa kirjallisuutta. Löysin useita puutelistallani olleita julkaisuja.

Aineiston etsimisessä oli apua myös Erlangenin yliopiston kirjastosta ja teologisen tiedekunnan kirjastosta, joiden käyttö oli sangen vaivatonta. Ongelmia aiheutui vain sopivien kolikkojen löytämisestä

säilytyslokeroita varten. Hyödyllisemmäksi näistä kahdesta osoittautui yliopiston kirjasto, josta löysin mm. useita tarvitsemiani kirkollisia aikakauslehtiä. Varsinaisia Baltian-asiantuntijoita ei Erlangenissa ollut, joten tutkijakontaktien solmiminen ei tällä kertaa minun osaltani toteutunut. Toki keskustelin aiheestani Dr. Kellerin kanssa, joka oli valmis autamaan minua eteenpäin kaikin tavoin. Baltian kirkkohistorian grand old man *Wilhelm Kahle*, jonka tutkimuksia on ilmestynyt myös MLB:n kustantamana, asui sen verran kaukana, ettei tilaisuutta tullut hänen tapaamiseensa.

Kirjallisuutta ja tutkijayhteyksiä (H.-M.K.)

Erlangenin yliopiston teologisessa tiedekunnassa toimii idän kirkkojen teologiaan ja historiaan erikoistunut seminaari. Kävimme oppiaineen professorin *Karl Christian Felmy*n kanssa antoisan keskustelun aiheestani ja vähän laajemmin Venäjän tilanteesta. Professori Felmy kiitteli meidän kirkkomme Venäjän ortodoksisen kirkon kanssa käymiä oppineuvotteluita, jotka olivat hänen mielestään huolellisimmin valmisteltuja muihin vastaaviin verrattuna. Felmy'n teoksista mainittakoon ortodoksisen teologian yleisesitys *Die orthodoxe Theologie der Gegenwart. Eine Einführung*. (Darmstadt 1990), jota ollaan tiettävästi kääntämässä myös venäjäksi.

Seminaarikirjasto toimii ahtaissa tiloissa, mutta kokoelma on yllättävän monipuolinen. Löysin joitakin puutelistallani olleita kirjoja. Kirjaston erikoisuus on merkittävä kokoelma Pietarin Pyhän Synodin kirjaston kirjoja, jotka ovat välikäsien kautta kulkeutuneet ensin MLB:iin ja sit-

temmin 1930-luvulla seminaarikirjaston hoiviin. Yliopiston kirjastossa minulle hyödyllisin oli aikakausjulkaisujen osasto.

Professori Felmy'n kehotuksesta matkustin noin tunnin junamatkan päässä sijaitsevaan Würzburgiin tapaamaan Dr. Theol. h. c. *Coelestin Patockia*. Hän on puolalaissyntyinen augustinolaismunkki, jonka toimipaikkana on Saksan augustinolaisten ylläpitämä *Ostkirchliches Institut*. Instituutti julkaisee muun muassa neljä kertaa vuodessa ilmestyvää *Ostkirchliche Studien* -aikakausjulkaisua. Dr. Patock on täydentäen toimittanut metropoliitta Manuilin kokoaman Venäjän kirkon piispojen bio-bibliografian. Vastaanotto augustinolaisyhdistyksessä oli sydämellinen, ja keskustelun sekä kirjastoon tutustumisen lisäksi osallistuimme heidän yhteiselle lounaalleen.

Erlangenista käsin kävimme myös *Osteuropa-Institutissa* Münchenin Scheinerstrassella. Kirjaston kokoelmista en kuitenkaan löytänyt mitään uutta aiheeni kannalta tärkeää.

Ennen Suomeen paluuta tapasin Berliinissä nuoren Neuvosto-Venäjän tutkijan *Markus Wehnerin*. Hänen Venäjän arkistojen nykytilaa koskeva artikkelinsa ilmestyi *Osteuropa*-aikakausjulkaisussa helmikuussa 1994. Häneltä sain hyödyllisiä vinkkejä ja yhteystietoja Moskovan arkistoihin liittyen. Wehner oli hyvin kiinnostunut Suomessa tehtävästä Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksesta, ja valittiin sitä, ettei meillä tarpeeksi julkaista tutkimuksia kansainvälisillä kielillä. Eikä hän ole todellakaan ainoa, joka sitä on harmitellut!

Tutkimusmatkastamme jäi päällimmäisinä mieleen kaksi opetusta. Ensimmäinen niistä on kielitaidon merkitys. On hyvä, jos osaa puhua ja lukea vieraalla kielellä, mutta entistä enemmän merkitystä on sillä, että myös kirjoittaisimme tutkimuksemme jollakin suurella kielellä. Kiinnostusta suomalaisiin tutkimuksiin kyllä riittää, minkä saatoimme moneen otteeseen havaita.

Toinen asia koskee erityisesti meitä ja muita Itä-Euroopan tutkijoita. Saksassa on lukuisia korkeatasoisia Itä-Euroopan tutkimusinstituutteja ja -laitoksia, joiden kirjastoja voi vain kadehtia. Yhteydenpito niihin olisi tärkeää jo sen vuoksi, että niiden kautta voi avautua uusia julkaisukanavia, koska useimmilla niistä on oma aikakauskirjansa. Kuten suomalaisilla myös saksalaisilla on Venäjään oma erityinen kiinnostuksensa, erona on vain se, että saksalaisilla on useimmiten käytössään isommat resurssit tutkimusintressiensä toteuttamiseksi.

MLB:n henkilökunta osoittautui kaikin puolin ystävälliseksi ja avuliaisiksi. Toimeen tuli saksantaidon pettäessä myös englanniksi, jota kaikki tuntuivat osaavan hyvin. Talossa asuvassa opiskelijakunnassa tuntui vallitsevan hyvä henki, sikäli kuin saatoimme yhteisten aamiaishetkien ja muiden yhteistilaisuuksien luonteesta päätellä. Samaan aikaan MLB:n käytävillä liikkui mm. unkarilaisia, kreikkalaisia, serbialaisia ja norjalaisia stipendiaatteja sekä yksi kazakhshtanilaispiispa. Varsinaisia jatko-opiskelijoita oli meidän lisäksi sillä hetkellä vain yksi, unkarilainen *Tamas Fabiny*, joka teki väitöskirjaansa Uuden testamentin eksegetiikasta. Oleskeluaikamme oli Dr. Kellerin sanoin "suomalaisboomia", kun meidän lisäksemme talossa asustivat samaan ai-

kaan myös pastori Yrjö Tala ja teol. yo. Jari Jolkkonen.

Ehdimme kerran osallistua asuntolassa lukukausien aikana viikoittain järjestettävään Bekenntnisstundeeseen, joka on proseminaarin tai kollokvion tapainen tunnus-tus-aiheinen luentosarja. Luentosarjaa piti Erlangenin yliopiston dogmatiikan professori Reinhard Slenczka ja tällä kertaa aiheena oli 60 vuotta Barmenin tunnustuksesta eli Saksan kirkkostaistelun aikaiset tapahtumat.

Ajankohtaisista tapahtumista voi mainita pari yksityiskohtaa. Matkustimme Erlangeniin Berliinistä käsin junalla. Vähän ennen matkaamme oli Etelä-Saksassa ja Itävallassa langennut rankkasade nostanut jokien vedenkorkeudet vuosisadan ennätyslukemiin ja aiheuttanut suurtulvia. Joillekin alueille oli julistettu katastrofitila; myös junaliikenne käyttämälämme reitillä oli ollut välillä poikki. Juna, jolla 15.4. matkustimme, oli ensimmäinen, joka jälleen pääsi kulkemaan tulvan uhkaamaa reittiään. Junan ikkunasta saatoimme monin paikoin kauhistella ja ihastella vedenpaljoutta, jonka rinnalla kotoisen Pohjanmaamme tulvatkin jäivät toiseksi.

Erlangenista käsin kävimme parina ke-säisenä huhtikuun lauantaina läheisessä keskialjalta peräisin olevassa Bambergin kaupungissa. Regnitzjoen varrella sijait-

sevan Bambergin kaunis ja sodassakin säästynyt vanha kaupunki oli juuri saanut lisämainetta, kun Unesco oli valinnut sen maailman merkittävimpien kulttuuristen suojelukohteiden joukkoon.

Erlangeniin menijöille Bamberg on, vaikkakin fraasinomaisesti, ehdottomasti tutustumisen arvoinen retkikohde.

Huhtikuun lopulla 2,7 miljoonaa luterilaista käsittävä Baijerin maakirkko sai uuden piispan. *Süddeutsche Zeitungista* seurasimme vaalin kiemuroita, joita riittikin; piispan valinta kesti kahdeksan tuntia ja vaati kuusi vaalikierrosta. Maakirkon uutta paimenta, 62-vuotiaasta Nürnbergin piiridekaania Hermann von Loewenichia luonnehdittiin "edistyskelliseksi, jota konservatiivitkin voivat kannattaa". Vaali oli lopulta kahden edistyskellisen ehdokkaan välinen kamppailu, joka ratkesi niukasti von Loewenichin eduksi. Hän sai 64 kaikkiaan 102 äänestä. Viimeisten 61 vuoden aikana Baijerin maakirkolla on ollut vain kolme piispaa, mutta äskettäin kirkkolakiin tulleen muutoksen mukaan piispan ikäraja on 68. Von Loewenichille valitaan siten seuraaja vuosituhaten vaihteessa.

Bayerin maakirkon stipendit ovat haettava Kerkon ulkoasiain osastolta.

NORDPLUS ja ERASMUS -opiskelijavaihto-ohjelmat

Antti Raunio

Kansainvälinen opiskelijavaihto on nousut yhä tärkeämmäksi osaksi yliopiston toimintaa. Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan opiskelijat voivat hakea ulkomaille opiskelemaan esimerkiksi kahden opiskelijavaihto-ohjelman kautta. NORDPLUS tarjoaa mahdollisuudet teologisiin opintoihin Pohjoismaissa ja ERASMUS eräissä Keski-Euroopan yliopistoissa. Ulkomailta opiskelua harkitsevan kannattaa ajoissa tutustua näihin ohjelmiin ja ryhtyä tarvittaviin valmisteluihin. Tärkein valmistautumistapa opintoihin paneutumisen ohella on kielitaidon kohentaminen ja opintosuunnitelman laatiminen.

NORDPLUS

NORDPLUS-stipendien haku kevätlukukaudeksi 1995 on parhaillaan käynnissä tämän lehden ilmestyessä ja seuraava tilaisuus on ensi vuoden helmikuussa. Tä-

hänastisten kokemusten perusteella NORDPLUS-järjestelmä on antanut erinomaisen tilaisuuden opiskeluun pohjoismaisissa yliopistoissa.

NORDPLUS on lyhenne sanoissa Nordiskt Program för Lärare, Utbildningssökande och Studerande. Järjestelmän on luonut Pohjoismaiden ministerineuvosto tarkoituksenaan lisätä korkeakouluopiskelijoiden ja opettajien "liikkuvuutta". Järjestelmän turvin ovat teologitkin jo liikkuneet entistä enemmän. NORDPLUS-verkkoon kuuluvat teologiset tiedekunnat muissa Pohjoismaissa ovat Kööpenhaminassa, Lundissa, Osllossa, Reykjavíkissa, Upsalassa ja Århusissa. Ainakin Ruotsissa ja Norjassa suomalaisia teologian opiskelijoita on jo ollut. Tanskassa opiskelua kannattaisi myös vakavasti harkita. Esim. Systemaattisen teologian laitoksella on hyviä yhteyksiä sekä Kööpenhaminaan että Århusiin.

NORDPLUS-opiskelijastipendin hakemisen edellytyksenä on peruskurssiopintojen suorittaminen omassa tiedekunnassa. Paras vaihe lähteä lienee silloin, kun oma tutkielma on siinä vaiheessa, että ulkomailla opiskelusta ja keskusteluista tutkijoiden kanssa saa eniten irti. Stipendihakemuksen keskeinen osa on opiskelijan esittämä suunnitelma siitä, miten ulkomailla suoritettavat opinnot luetaan hyväksi omassa tiedekunnassa suoritettavaan tutkintoon. Opiskelijan tulee siis ottaa selvää opetuksesta, jota häntä kiinnostavassa tiedekunnassa on tarjolla ja sopia opintojen korvaavuudesta laitoksen esimiehen tai, kuten lienee luontevinta, oman oppiaineen professorin kanssa.

NORDPLUS-opiskelijastipendin suuruus on 8 000 Tanskan kruunua (DKK) lukukautta kohti. Apurahaa voi hakea myös puoleksi lukukaudeksi, jolloin sen määrä on 4 000 DKK. Lisäksi stipendiin kuuluu 1 500 DKK:n suuruinen matkaavustus. Korkeakoulut avustavat asunon hankinnassa, jos stipendiaatin tulo tiedetään hyvissä ajoin.

ERASMUS

ERASMUS-järjestelmä (European Community Action Scheme for the Mobility of University Students) on käynnistynyt teologian osalta tänä vuonna. Järjestelmä koskee kaikkia perus- ja jatkotutkinto-opiskelijoita. Seuraava hakuaika on ensi vuoden keuhällä. Tällöin haetaan apurahoja lukuvuodeksi 1995–1996. Erasmus-stipendejä on teologeille ollut tarjolla Amsterdamiin, Edinburghiin, Strasbourgii ja Tübingeniin, ensi vuodeksi ei ole tiedossa uusia vaihtokohteita, mutta myöhemmin Erasmus-verkko saattaa laajeta. Stipendin suuruus on viimeksi ollut 500

mk kuukaudessa ja sen saa vähintään 3:ksi ja enintään 9:ksi kuukaudeksi. Matkarakahaa apurahaan kuuluu 2 500 mk. Vastaanottava korkeakoulu ei peri stipendiaatilta lukukausimaksuja. Erasmus-stipendiaatti tarvitsee kuitenkin matkakassansa hiukan muutakin kuin tämän apurahan.

Erasmus-stipendiaattien valinnan suorittaa oman tiedekunnan dekaani opiskelijoiden hakemusten ja pääaineen professorien suositusten perusteella. Hakemukseen tarvitaan tavallisten henkilö- ja opintosuoritus-tietojen lisäksi opintosuunnitelma, jonka relevanttius on myös yksi keskeinen valintakriteeri. Hakemukseen liitetään myös lyhyt perustelu siitä, millä tavalla ulkomailla opiskelu on hakijan opintojen ja urasuunnitelman kannalta hyödyllistä. Tärkeä asiakirja on myös esim. yliopiston kielikeskuksen antama todistus kielitaidosta.

Ainakin viime keväänä varsinainen hakuaika Erasmus-stipendeihin oli kovin lyhyt, joten valmistautuminen syytä aloittaa jo ennen kuin hakuilmoitukset ilmestyvät tiedekunnan ja laitosten ilmoitus-tauluille.

Erasmus- ja Nordplus -stipendeistä kiinnostuneen kannattaa ottaa hyvissä ajoin yhteyttä tiedekunnan apulaissihtiteiin *Aimo Virtaseen* (p. 191 3933) Hän antaa yksityiskohtaiset ohjeet hakumenettelystä.

Kirkollisia stipendejä

Luterilaisen maailmanliiton stipendit

Kirkon ulkoasiain osaston kautta on haettava Luterilaisen maailmanliiton sekä akateemisia että käytännöllisluontoisia stipendejä os. Kirkkohallituksen ulkoasiain osasto/teologiset asiat, Satamakatu 11, PL 185, 00161 Helsinki. Seuraava hakuaika päättyy 15.9.1995.

Pohjoismaisen ekumeenisen neuvoston stipendit

Pohjoismaisen Ekumeeninen Neuvosto (Nordiska ekumeniska rådet, Upsala) ottaa vastaan stipendiaatteja pohjoismaisista kirkoista tutustumaan ja osallistumaan neuvoston toimintaan. Stipendiaatilta edellytetään riittävää ekumeenista kokemusta ja kielitaitoa. Stipendiaatti saa Upsalassa aiheutuvat täysihoitoa vastaavat kulut. Stipendiaika on 1–3 kuukautta sopimuksen mukaan.

Muita stipendejä

Em. stipendien lisäksi kirkkohallituksen ulkoasiain osasto välittää myös stipendejä mm. Unkarin luterilaisen kirkon teologiseen akatemiaan, Venäjän ortodoksisen kirkon Pietarin hengelliseen akatemiaan, Saksaan mm. Bayerin maakirkon stipendejä Erlangeniin tai Müncheniin), Skotlantiin sekä Yhdysvaltoihin (esim. Gettysburgin luterilaiseen teologiseen seminaariin ja Chicagoon).

Lisätietoja stipendeistä sekä esitettä "Kirkolliset stipendit" saa ulkoasiain osastolta p. 90-1802 397 tai 1802 287.

Kirkkojen maailmanneuvoston stipendit

Kirkkojen maailmanneuvoston stipendeistä saa tietoja osoitteella:

Suomen ekumeeninen neuvosto
os. PL 185, 00161 HELSINKI
P. 90-18021

RESEPTIO ?????????????????

- reseptio on vastaanottamisprosessi
- se on kirkollisen ja teologisen tiedonkulun yksi väline
- ruohonjuuritason etsimistä
- palautteen saamista ja antamista
- vastaanottamista
- virallista tai epävirallista hyväksyntää
- teologisten tekijöiden ja dialogien vaikutusta
- siinä on eri tasoja, kirkollinen, seurakunnallinen, yksilöllinen
- vaikuttavia tekijöitä ovat myös ei-teologiset tekijät
- prosessi voi johtaa tuloksiin, vuorovaikutukseen
- prosessi voi johtaa kaiken loppumiseen
- kysymys on liikkeestä, joka etsii muotoaan
- Reseptio on myös Kirkon ulkoasiain osaston teologisten asiain toimiston ja ekumeniikan arkiston yhteisiä kysymyksiä ja tiedotusta
- tämä lehti haluaa löytää kohderyhmäkseen teologisista kysymyksistä kiinnostuneet henkilöt, jotka haluavat tietää enemmän, mitä kirkollisella ja ekumeenisella saralla keskustellaan...

TILAUSLOMAKE:

HALUAN, ETTÄ MINULLE POSTITETAAN RESEPTIO-TIEDOTUS-
LEHTI:

NIMI _____

OSOITE _____

POSTITETAAN OSOITTEELLA: RESEPTIO/ KIRKKOHALLITUK-
SEN ULKOASIAIN OSASTO, PL 185, 00161 HELSINKI